

Cuprins

Capitolul I.	SINTEZA STUDIULUI	5
Capitolul II.	PRELIMINARII	6
Capitolul III.	STANDARDE INTERNAȚIONALE, EUROPENE ȘI BUNE PRACTICI REFERITOARE LA REACȚIA LA DELINCVENȚA JUVENILĂ ȘI JUDECAREA CAUZELOR CU IMPLICAREA COPIILOR	8
	III.1 Standarde internaționale și europene	8
	III.2 Practica altor state	15
Capitolul IV.	NECESITATEA ABORDĂRII PROBLEMEI SPECIALIZĂRII SISTEMULUI JUDICIAR ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ANGAJAMENTELE ASUMATE PENTRU ASIGURAREA DREPTURILOR COPIILOR	20
Capitolul V.	CONTEXTUL GENERAL AL FUNCȚIONĂRII AUTORITĂȚII JUDECĂTOREȘTI ÎN REPUBLICA MOLDOVA DIN PERSPECTIVA PREGĂTIRII SPECIALIZATE	23
	V.1 Structura sistemului judecătoresc în Republica Moldova	24
	V.2 Criterii de eligibilitate la funcția de judecător	25
	V.3 Pregătirea profesională	26
Capitolul VI.	PREVEDERI LEGALE PRIVIND REACȚIA LA DELINCVENȚA JUVENILĂ ȘI JUDECAREA CAUZELOR CU IMPLICAREA COPIILOR	31
Capitolul VII.	JUDECAREA CAUZELOR CU IMPLICAREA COPIILOR ÎN CONFLICT CU LEGEA (ÎN CIFRE)	41
Capitolul VIII.	PERSPECTIVA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI SPECIALIZATE ÎN CAUZELE CU IMPLICAREA COPIILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA	55
Capitolul IX.	SERVICII ADIACENTE NECESARE FUNCȚIONĂRII UNUI SISTEM SPECIALIZAT DE JUSTIȚIE PENTRU COPII	58
	IX.1 Protecția copilului implicat în sistemul de justiție penală (copilul în conflict cu legea, copilul-victimă, copilul-martor)	58
	IX.2 Detenția copiilor în conflict cu legea	59
	IX.3 Psihologii și pedagogii	59
	IX.4 Reprezentanții legali	62
	IX.5 Servicii de probațiune	63

Autori:

Igor Dolea, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Facultatea de drept,
Universitatea de Stat din Moldova

Victor Zaharia, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de drept,
Universitatea de Stat din Moldova

Coordonator de publicație:

Daniela Groza

Dolea, Igor

Studiu de fezabilitate privind instanțele specializate în cauzele cu implicarea copiilor în Republica
Moldova / Igor Dolea, Victor Zaharia. – Ch.: „Bons Offices” SRL, 2011. – 156 p.

200 ex.

ISBN 978-9975-80-510-0.

343.224.1/.23(478)

D 64

Publicația apare cu sprijinul financiar al UNICEF-Moldova și al Ambasadei Suediei în Republica Moldova.

Textul lucrării nu reflectă neapărat opinia finanțatorilor.

IX.6 Serviciile de mediere	68
IX.7 Asistența juridică garantată de stat	70
IX.8 Mecanismul de deferire a cauzelor cu implicarea copiilor către serviciile comunitare și programe comunitare de tratament al delincvenței	78
IX.9 Facilități prielnice pentru copii	81
IX.10 Cooperarea dintre agenții în procesul de tratament al delincvenței juvenile	81
Capitolul X. EVENTUALE COSTURI PENTRU PARTICIPANȚII LA PROCES ÎN CAZUL INSTIUIRII UNOR INSTANȚE SPECIALIZATE DE CIRCUMSCRIPȚIE ÎN CAUZE PENALE	83
Capitolul XI. CONCLUZII	88
Capitolul XII. RECOMANDĂRI	90
I. Pe termen scurt (2011)	93
II. Pe termen mediu (2012, 2013)	91
III. Pe termen lung (până în anul 2015)	92
ANEXE	93
BIBLIOGRAFIE	154
LISTA ABREVIERI	156

I. SINTEZA STUDIULUI

Prezentul studiu este realizat de către Institutul de Reforme Penale la solicitarea UNICEF-Moldova, având menirea de a examina oportunitatea și condițiile de specializare a instanțelor de judecată în cauzele cu implicarea copiilor.

Prin utilizarea unui complex de metode cantitative și calitative au fost formulate principalele concluzii și recomandări ale studiului, care pot fi de un real folos în vederea formulării de politici publice de către autoritățile competente.

Este cert că ideea specializării instanțelor de judecată în cauzele cu implicarea copiilor nu este una nouă pentru Republica Moldova, această idee fiind reflectată atât în documentele de politici, cât și în acțiuni concrete implementate în vederea realizării obiectivelor asumate. Deși legislația este în mare parte racordată la standardele internaționale, practicile actuale de judecare a cauzelor nu denotă garanția incontestabilă a respectării acestor standarde în totalitate.

Există premise adecvate pentru asigurarea unui tratament conform interesului superior al copilului în sistemul de justiție prin specializarea instanțelor de judecată. În acest sens pot exista mai multe opțiuni:

- (I) formarea unei instanțe specializate în cauze penale cu implicarea copiilor în conflict cu legea în mun. Chișinău și specializarea judecătorilor în celelalte judecătoria;
- (II) examinarea de către instanța specializată din mun. Chișinău și de către judecătorii specializați a cauzelor penale cu implicarea copiilor în conflict cu legea și a celor cu implicarea copiilor în calitate de victime ale infracțiunilor;
- (III) formarea instanțelor specializate în cauze cu implicarea copiilor (cauze penale în privința copiilor în conflict cu legea, cauze penale în care copiii sunt victime ale infracțiunilor, cauze contravenționale cu implicarea copiilor și anumite categorii de cauze civile, în care interesele copilului ar putea fi afectate).

Aceste opțiuni pot apărea ca alternative, dar pot fi privite și ca etape de promovare a conceptului de justiție pentru copii, conform standardelor internaționale. Important este ca decizia de specializare să fie însoțită de măsurile legislative și instituționale necesare funcționării unor servicii (mediere, probațiune, asistență juridică garantată de stat, servicii comunitare și mecanism de deferire a cauzelor către servicii comunitare etc.) indispensabile tratamentului prietenos copilului în sistemul de justiție.

În vederea realizării obiectivului de specializare a instanțelor, sunt formulate recomandări pe termen scurt, mediu și de durată, realizarea cărora presupune cooperarea și implicarea tuturor ramurilor puterii de stat.

PRELIMINARII

Prezentul studiu este întocmit în cadrul proiectului „Promovarea noilor elemente de justiție pentru copii în sistemul de justiție din Moldova”, implementat de către Institutul de Reforme Penale, cu sprijinul financiar al UNICEF-Moldova. Studiul este parte integrantă a complexului de activități desfășurate de către Institutul de Reforme Penale în domeniul justiției pentru copii. Astfel, în ultimii ani, au fost realizate activități de promovare a alternativelor la detenție, de consolidare a sistemului de acordare a asistenței juridice pentru copii în sistemul de justiție penală, de promovare a diversificării și medierii în cauzele penale etc. Evaluarea sistemului de justiție pentru copii, în general, urmează a fi efectuată din perspectiva unor multipli indicatori, inclusiv:

1. Nr. de copii reținuți și arestați în ultimele 12 luni raportat la 100 000 de copii.
2. Nr. de copii în detenție raportat la 100 000 de copii.
3. Nr. de copii în arest preventiv raportat la 100 000 de copii.
4. Perioada medie a detenției preventive (până la pronunțarea sentinței).
5. Perioada medie a detenției după pronunțarea sentinței.
6. Nr. de copii care au decedat în ultimele 12 luni în detenție raportat la 1000 de copii deținuți.
7. Ponderea copiilor în detenție care nu sunt în totalitate deținuți separat de adulți.
8. Ponderea copiilor în detenție din numărul total de copii deținuți care în ultimele trei luni au fost vizitați de părinți, rude sau alte persoane.
9. Ponderea copiilor condamnați la privațiune de libertate (din numărul total de copii în conflict cu legea).
10. Ponderea copiilor în privința cărora cauza a fost încetată până la pronunțarea sentinței (din numărul total de copii în conflict cu legea).
11. Ponderea copiilor eliberați din detenție, în privința cărora au fost aplicate măsuri educative.
12. Existența unui mecanism care garantează efectuarea unor inspecții/monitorizări independente ale locurilor de detenție; ponderea instituțiilor în care în decursul ultimelor 12 luni au fost realizate inspecții independente.
13. Existența unui mecanism de depunere a plângerilor de către copii în detenție; ponderea numărului de instituții de detenție în care mecanismul de depunere a plângerilor funcționează.
14. Existența unui sistem specializat de justiție pentru copii.
15. Existența unui plan național de profilaxie a delincvenței juvenile¹.

¹ Руководство по оценке показателей в области правосудия в отношении несовершеннолетних, Организация Объединённых Наций, Нью-Йорк, 2010 год, р. 6-7.

Astfel, existența unui sistem specializat de justiție pentru copii este doar unul din multiplii indicatori în domeniul justiției pentru copii. Studiul are menirea de a evalua modalitatea de judecare a cauzelor copiilor în conflict cu legea, din perspectiva corespunderii practicii naționale cu standardele internaționale în domeniu, și formularea de recomandări în vederea îmbunătățirii acestor practici, inclusiv referitor la formarea unor instanțe specializate în cauzele cu implicarea copiilor. Activitățile au fost evaluate pornind de la prevederile legislației naționale și internaționale, bunele practici în domeniu, proiectele de dezvoltare a serviciilor relevante justiției pentru copii.

În procesul de realizare a studiului, au fost utilizate metode cantitative (chestionar distribuit judecătorilor, procurorilor și consilierilor de probațiune; analiza datelor statistice oficiale²), precum și calitative (analiză de documente; analiză de date disponibile din alte rapoarte naționale și internaționale credibile; interviuri cu factori de decizie ca vicepreședintele Curții Supreme de Justiție, adjuncții Procurorului General, membri ai Consiliului Superior al Magistraturii și actori în sistemul de justiție al Republicii Moldova, procurori, judecători, reprezentanți ai APL, consilieri de probațiune, avocați specializați în cauze ale copiilor în conflict cu legea, polițiști, reprezentanți ai agențiilor ONU și ai organizațiilor societății civile).

În perioada august – noiembrie 2010, a fost efectuată o cercetare sociologică, în bază de chestionar (vezi anexa 1), chestionarele fiind completate de către 57 de procurori și 84 de judecători.

Institutul de Reforme Penale aduce sincere mulțumiri tuturor celor care au dat curs solicitării noastre și au contribuit la realizarea acestui studiu prin furnizarea de date și informații, prin participarea activă la interviuri și la completarea chestionarelor, precum și prin implicarea în procesul de formulare a concluziilor și recomandărilor.

Studiul poate fi de un real folos în vederea îmbunătățirii practicilor actuale și a formării de politici în domeniu pentru Parlamentul Republicii Moldova; Guvernul Republicii Moldova; Ministerul Justiției; Consiliul Superior al Magistraturii și autoritatea judecătorească în ansamblu; Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat; Procuratura Generală a Republicii Moldova; Consiliul Național pentru Protecția Drepturilor Copilului; Institutul Național al Justiției; societatea civilă, inclusiv organizațiile neguvernamentale active în domeniul protecției drepturilor omului, organizațiile neguvernamentale active în domeniul social și de drept; ambasadele, reprezentanțele altor state și ale organizațiilor internaționale guvernamentale acreditate în Republica Moldova și pentru alți actori interesați.

² Este de menționat faptul că nu există date statistice oficiale dezagregate referitor la copii în sistemul de justiție (ex: referitor la numărul de copii-victime și martori ai infracțiunilor).

III. STANDARDE INTERNAȚIONALE, EUROPENE ȘI BUNE PRACTICI REFERITOARE LA REACȚIA LA DELINCVENȚA JUVENILĂ ȘI JUDECAREA CAUZELOR CU IMPLICAREA COPIILOR

III.1 Standarde internaționale și europene

Noțiunea de justiție pentru copii ar semnifica principiile, cadrul normativ-juridic, procedurile, instituțiile, specialiștii, metodele și tehnicile utilizate de către aceștia destinate specific copiilor implicați în sistemul de justiție. Toate acestea trebuie să fie prietenoase copilului. Adițional protecției, justiția pentru copii semnifică și prevenția, inclusiv înlăturarea cauzelor care duc la delict.

Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor³, „Justiție prietenoasă copilului”, se referă la sistemele de justiție care garantează respectarea și implementarea eficientă a tuturor drepturilor copiilor la cel mai înalt nivel posibil, ținând cont de principiile enumerate mai jos⁴ și acordând considerațiune corespunzătoare nivelului de maturitate al copilului și înțelegerii circumstanțelor cazului. Aceasta este, în particular, o justiție accesibilă, corespunzătoare vârstei, rapidă, adaptată și concentrată pe necesitățile și drepturile copilului, inclusiv dreptul la un proces echitabil, dreptul de a participa și de a înțelege procedurile din cadrul acestuia, dreptul la viață privată și de familie și dreptul la integritate și demnitate⁵.

Sistemul de justiție pentru copii, suplimentar instanțelor de judecată care examinează cauzele cu implicarea copiilor, mai cuprinde structurile oficiale așa ca poliția, procuratura, avocatura, serviciul de probațiune și instituțiile penale. Sistemul funcționează în cooperare cu autoritățile relevante în domeniul sănătății, învățământului, de asistență socială și cu organele nonguvernamentale din sfera protecției victimelor și a martorilor. Sistemul de justiție juvenilă trebuie privit ca o componentă a unei strategii mai largi de prevenire a delincvenței juvenile, care ține cont de contextul larg al familiei, școlii, vecinătății și grupului de cunoștințe în interiorul căruia are loc comiterea faptei⁶.

Sistemul tradițional de justiție penală nu este capabil, izolat, să ofere soluții adecvate privind tratamentul delincvenților juvenili, în virtutea faptului că nevoile sociale și educaționale ale acestora diferă de

cele ale adulților⁷. Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) prevede că „Se vor face eforturi pentru a stabili, în fiecare țară, o serie de legi, reguli și dispoziții aplicabile în mod expres la delincvenții juvenili și pentru a stabili instituții și organisme însărcinate cu aplicarea justiției la minori, fiind destinate:

- a) să răspundă la nevoile proprii ale delincvenților juvenili, protejându-le, în același timp, drepturile lor fundamentale;
- b) să răspundă la nevoile societății (inclusiv ale victimelor⁸);
- c) să aplice efectiv și echitabil Ansamblul de reguli⁹.

Sistemul de justiție pentru copii caută să asigure bunăstarea minorilor și face în așa fel încât reacția față de delincvenții juvenili să fie întotdeauna corespunzătoare circumstanțelor delincvențelor și delictelor¹⁰. Astfel, un principiu fundamental este „principiul de proporționalitate”. Acest principiu bine cunoscut folosește la moderarea sancțiunilor punitive. Pentru delincvenții juvenili, trebuie ținut cont nu numai de gravitatea delictului, ci și de circumstanțele personale. Acestea din urmă (poziție socială, situație de familie, daune cauzate de delict sau alți factori cu influență asupra circumstanțelor personale) trebuie să fie luate în considerație la proporționarea deciziei (de exemplu, ținând cont de efortul delincventului pentru despăgubirea victimei sau de dorința sa (a delincventului) de a reveni la o viață sănătoasă și utilă).

Reacțiile la delincvența juvenilă trebuie să poarte un caracter multidisciplinar și multistructural și să vizeze varietatea de factori care joacă un anumit rol la diferite nivele ale societății: individual, al familiei, al societății și al comunității¹¹. Unele categorii de infractori minori cum sunt membrii minorităților etnice¹², femeile tinere și cei care comit infracțiuni în grup pot avea nevoie de programe speciale de intervenție¹³.

Convenția cu privire la drepturile copilului¹⁴, la art. 3, prevede: „În toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, de către tribunale, autoritățile

⁷ Preambul, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

⁸ vezi § 3, Recomandarea nr. R (87) 20 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind reacțiile sociale la delincvența juvenilă, adoptată de Consiliul de Miniștri la 17 septembrie 1987.

⁹ Regula 2.3, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing), recomandat în vederea adoptării de către cel de-al VII-lea Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților, care a avut loc la Milano în perioada 26 august – 6 septembrie 1985 și adoptat de Adunarea generală prin rezoluția 40/33 din 29 noiembrie 1985.

¹⁰ Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

¹¹ Preambul, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

¹² vezi Recomandarea nr. R (88) 6 20 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind reacțiile sociale la delincvența juvenilă a minorilor care provin din familii de migranți, adoptată de Consiliul de Miniștri la 18 aprilie 1988, la Sesiunea a 416-a a miniștrilor adjuncți.

¹³ Recomandarea nr. R (2000) 20 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind rolul intervenției psihologice la etapa inițială în scopul prevenirii criminalității, adoptată de Consiliul de Miniștri la 6 octombrie 2000, la Sesiunea a 724-a a miniștrilor adjuncți.

¹⁴ Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 la New York. A intrat în vigoare la 20 septembrie 1990. Republica Moldova a aderat la Convenție prin Hotărârea Parlamentului nr. 408-XII din 12.12.1990. În vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993. Publicată în ediția oficială *Tratate internaționale*, 1998, volumul I, pag. 51.

³ Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, adoptat de Comitetul de miniștri la 17 noiembrie 2010 la reuniunea 1098 a Delegațiilor Miniștrilor;

⁴ vezi Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, capitolul III și IV;

⁵ Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, cap. II, lit. c);

⁶ § 2, Recomandarea Rec (2003) 20 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

administrative sau de organe legislative, *interesele copilului trebuie să fie luate în considerare cu prioritate...*” Conform Ghidului Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, la evaluarea interesului superior al copiilor implicați sau afectați: părerilor și opiniilor lor li se va acorda ponderea corespunzătoare; toate celelalte drepturi ale copilului, precum dreptul la demnitate, libertate și tratament egal trebuie să fie respectate întotdeauna; trebuie să fie adoptată o abordare cuprinzătoare de către toate autoritățile relevante pentru a ține cont de toate interesele implicate, inclusiv bunăstarea fizică și psihică și interesele legale, sociale și economice ale copilului¹⁵. Este în sarcina judecătorului să se asigure că dispune de toată informația pentru a decide respectând în totalitate interesul superior al copilului¹⁶. Art. 37 al Convenției prevede: „...niciun copil nu va fi privat de libertate în mod ilegal sau arbitrar. Arestarea, deținerea sau întemnițarea unui copil trebuie să fie conformă cu legea și se va folosi numai ca măsură extremă și pentru cea mai scurtă posibil perioadă de timp...”

Prevederi directe referitoare la judecarea cauzelor cu implicarea copiilor în conflict cu legea se conțin în art. 40 al Convenției cu privire la drepturile copilului: „Statele părți recunosc oricărui copil suspectat, acuzat sau cu privire la care s-a dovedit că a comis o încălcare a legii penale, dreptul la un tratament conform cu simțul demnității și al valorii personale, care să întărească respectul său pentru drepturile omului și libertățile fundamentale ale altora și care să țină seama de vârsta sa, precum și de necesitatea de a promova reintegrarea copilului în societate și asumarea de către acesta a unui rol constructiv în societate. . . Orice copil suspectat sau acuzat de o încălcare a legii penale are cel puțin dreptul la garanțiile următoare: să fie presupus nevinovat până ce vinovăția sa va fi stabilită legal; să fie informat prompt și direct de acuzațiile care i se aduc sau, dacă este cazul, prin intermediul părinților săi sau al reprezentanților legali și să beneficieze de asistență juridică sau de orice altă asistență corespunzătoare pentru pregătirea și prezentarea apărării sale; cauza sa să fie examinată fără întârziere de către o autoritate sau o instanță judiciară competentă, independentă și imparțială, după o procedură echitabilă conform prevederilor legii, în prezența asistenței legale sau a oricărei alte asistențe corespunzătoare și — dacă acest lucru nu este considerat contrar interesului superior al copilului, datorită în special vârstei și situației sale — în prezența părinților săi sau a reprezentanților legali; să nu fie constrâns să depună mărturie sau să marturisească că este vinovat; să interogheze sau să facă să fie interogați martori ai acuzării și să obțină aducerea și interogarea de martori ai apărării, în condiții de egalitate; dacă se dovedește că a încălcat legea penală, să poată face apel cu privire la decizie și la orice măsură luată în consecință, în fața unei autorități sau instanțe judecătorești superioare competente, independente și imparțiale, conform legii; să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată; viața sa personală să fie în mod deplin respectată în toate fazele procedurii. Statele părți se vor strădui să promoveze adoptarea de legi, proceduri, crearea de autorități și instituții, special concepute pentru copiii suspectați, acuzați sau declarați că ar fi comis încălcări ale legii penale și, în special ... vor lua măsuri, de

¹⁵ Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, capitolul III, Principii fundamentale, B. Interesul superior al copilului;

¹⁶ Convenția Europeană pentru Exercițarea Drepturilor Copiilor, Strasbourg, 25 ianuarie 1996, art. 5;

fiecare dată când este posibil și de dorit, pentru a trata acești copii fără a se recurge la procedura judiciară, cu condiția ca drepturile omului și garanțiile legale să fie deplin respectate. Va fi prevăzută o întregă gamă de dispoziții, cum sunt cele referitoare la îngrijire, orientare și supraveghere, îndrumare, verificare, plasament familial, programe de educație generală și profesională și alternative la îngrijirea instituțională, pentru a asigura copiilor un tratament corespunzător bunăstării lor și proporțional cu situația lor și cu infracțiunea comisă”.

■ Drepturile și necesitățile copilului în cadrul proceselor judiciare

În general, se va încerca pe cât posibil să fie tratate cazurile delincvenților juvenili evitându-se recursul la o procedură judiciară¹⁷. În situația când cazul unui tânăr delincvent n-a făcut obiectul unei proceduri extrajudiciare, el este examinat de autoritatea competentă (curte, tribunal, comisie, consiliu etc.) conform principiilor unui proces just și echitabil.

Fiecare etapă procesual-penală trebuie să se încadreze în limite stricte pentru a evita tergiversarea și pentru a asigura o reacție cât mai rapid posibilă față de infracțiunile comise de minori. În orice caz, măsurile menite să grăbească înlăturarea justiției și să mărească eficiența acesteia trebuie să fie echilibrate cu noțiunea de termen rezonabil al procesului¹⁸.

Garanțiile fundamentale ale procedurii, cum ar fi prezumția de nevinovăție, dreptul de a fi informat asupra învinuirii, dreptul de a tăcea, dreptul de a fi asistat, dreptul la prezența unui părinte sau tutore, dreptul de a interoga și de a confrunța martorii și dreptul la un grad dublu de jurisdicție, sunt asigurate în toate fazele procedurii¹⁹. Procedura urmată trebuie să protejeze cât mai bine interesele tânărului delincvent²⁰ și se va desfășura într-un climat de înțelegere, permițând delincventului să participe la procedură și să se exprime liber²¹.

Participarea, ce se referă și la copiii victime sau martori²², semnifică dreptul tuturor copiilor de a fi informați despre drepturile lor²³, de a li se oferi modurile corespunzătoare de acces la justiție și de a fi consultați și auziți în cadrul proceselor cu participarea lor sau care îi afectează. Aceasta include acordarea ponderii corespunzătoare opiniilor copiilor ținând cont de maturitatea lor și dificultățile de comunicare pe care ei le pot avea pentru a face această participare semnificativă²⁴.

¹⁷ Regula 11, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

¹⁸ §14, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

¹⁹ Regula 7, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

²⁰ §14, Guidelines for Action on Children in the Criminal Justice System, Recommended by Economic and Social Council resolution 1997/30 of 21 July 1997.

²¹ Regula 14, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

²² Rezoluția Consiliului Economic și Social al ONU privind Justiția în problemele care implică copii victime și martori ai crimelor, adoptată la 22 iulie 2005 la a 36-a ședință plenară indică drept principii fundamentale: respectarea demnității, nediscriminarea, respectarea interesului superior al copilului și dreptul la participare;

²³ vezi: Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul, și după procesele judiciare, A. Elemente generale ale justiției prietenoase copiilor, 1. Informare și consiliere;

²⁴ Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, capitolul III, Principii fundamentale, A. Participare;

Indiferent de faptul dacă copilul implicat în sistemul de justiție este în conflict cu legea, martor sau victimă a infracțiunii, el trebuie tratat cu demnitate, grijă, sensibilitate, echitate și respect în cadrul oricărei proceduri sau caz, cu o atenție deosebită pentru situația lui personală, bunăstarea și necesitățile specifice, și cu un respect deplin pentru integritatea sa fizică și psihologică. Acest tratament trebuie să îi fie oferit, indiferent de modul în care a intrat în contact cu procese judiciare sau non-judiciare sau alte intervenții și indiferent de statutul său legal și capacitate în orice procedură sau caz²⁵. Cazurile cu participarea copiilor trebuie să fie gestionate în medii non-intimidante și sensibile pentru copii²⁶. Pe măsură ce este oportun și posibil, camerele pentru interviuri și așteptare trebuie să fie amenajate pentru copii într-un mediu prietenos copilului.

Sesiunile judiciare cu participarea copiilor trebuie să fie adaptate la ritmul și atenția copilului: trebuie să fie prevăzute pauze periodice, iar audierile nu trebuie să dureze prea mult. Pentru a facilita participarea copiilor în deplina lor capacitate cognitivă și pentru a susține stabilitatea lor emoțională, întreruperea și sustragerea în timpul sesiunilor judiciare trebuie să fie reduse la minimum. Trebuie să fie folosit un limbaj corespunzător vârstei și nivelului de înțelegere al copilului. Când copiii sunt audiați sau depun mărturii în procese judiciare sau non-judiciare sau sunt alte intervenții, dacă este oportun, acestea trebuie să aibă loc cu ușile închise. Ca regulă, numai cei implicați direct trebuie să fie prezenți, cu condiția că ei nu obstrucționează mărturiile copilului²⁷. În principiu, nu trebuie publicată nici o informație care să poată duce la identificarea copilului în conflict cu legea²⁸ sau a copilului martor sau victimă a infracțiunii²⁹.

În cadrul tuturor proceselor judiciare și non-judiciare și altor intervenții, copiii au dreptul de a fi protejați de prejudicii, inclusiv intimidare, represalii și victimizare secundară. Măsuri precauționare speciale trebuie să fie aplicate copiilor atunci când pretinsul făptaș este părinte, un membru al familiei sau îngrijitor primar³⁰. Contactul direct, confruntarea sau interacțiunea dintre copilul victimă sau martor cu presupușii făptași trebuie, pe cât de mult posibil, să fie evitat³¹ cu excepția când aceasta este solicitat de copilul victimă³².

²⁵ Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, capitolul III, Principii fundamentale, C. Demnitate;

²⁶ vezi: Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul, și după procesele judiciare, D. Justiție prietenoasă copiilor în timpul proceselor judiciare, 5. Organizarea proceselor, mediu și limbaj prietenos copilului;

²⁷ vezi: Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul și după procesele judiciare, A. Elemente generale ale justiției prietenoase copiilor, 2. Protecția vieții private;

²⁸ Regula 8, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

²⁹ Rezoluția Consiliului Economic și Social al ONU privind Justiția în problemele care implică copii victime și martori ai crimelor, adoptată la 22 iulie 2005, capitolul X – Respectarea vieții private;

³⁰ vezi: Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul și după procesele judiciare, A. Elemente generale ale justiției prietenoase copiilor, 3. Siguranță (Măsuri preventive speciale);

³¹ Rezoluția Consiliului Economic și Social al ONU privind Justiția în problemele care implică copii victime și martori ai crimelor, adoptată la 22 iulie 2005, capitolul XII – Dreptul la siguranță, capitolul XIV – Dreptul la măsuri preventive speciale;

³² vezi: Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul și după procesele judiciare, D. Justiție prietenoasă copiilor în timpul proceselor judiciare, 6. Mărturii/declarații ale copiilor;

Drepturile copiilor trebuie să fie asigurate fără discriminare în orice bază, cum ar fi sexul, rasa, culoarea sau originea etnică, vârsta, limba, religia, opinii politice sau de alt gen, originea națională sau socială, starea socio-economică, statutul părinților lor, asocierea cu o minoritate națională, bunuri, naștere, orientare sexuală, identitate gender sau alt statut, iar celor mai vulnerabili copii, cum ar fi copiii migranți, copiii refugiați și solicitanți de azil, copiii neînsoțiți, copiii cu dizabilități, copiii fără adăpost și ai străzii, copiii romi, și copiii din instituții rezidențiale trebuie să fie acordată o protecție și asistență specifică³³.

În toate cazurile, cu excepția micilor infracțiuni, înainte ca autoritatea competentă să ia decizia definitivă prealabilă condamnării, antecedentele minorului, condițiile în care el trăiește și circumstanțele trebuie să fie cunoscute, astfel încât să fie ușurată sarcina autorității competente de a judeca chestiunea în cauză³⁴. Rapoartele de anchetă socială (rapoarte sociale sau rapoarte prelabile sentinței) constituie un ajutor indispensabil în cea mai mare parte din cazurile de urmărire judiciară a tinerilor delincvenți. Autoritatea competentă trebuie să fie informată asupra elementelor importante ce-l privesc pe minor, cum ar fi antecedentele sale sociale și familiale, situația școlară, experiențele sale în materie de educație etc.

Decizia autorității competente trebuie să se inspire din următoarele principii: decizia trebuie să fie întotdeauna direct proporțională nu numai cu circumstanțele și gravitatea delictului, dar și cu circumstanțele și nevoile delincventului, ca și cu nevoile societății; nu se vor aduce restricții libertății personale a minorului, iar limitarea lor la minimum se va face după un examen minuțios; privarea de libertate individuală nu se va aplica decât dacă minorul este considerat vinovat de săvârșirea unui delict împotriva unei alte persoane, sau în recidivă, sau dacă nu există altă soluție convenabilă; bunăstarea minorului trebuie să fie criteriul determinant în examinarea cazului său. Autoritatea competentă are puterea de a întrerupe procedura în orice moment³⁵.

Ținând cont de nevoile deosebite și variate ale minorilor și de diversitatea măsurilor posibile, trebuie prevăzută o putere discreționară suficientă în toate stadiile de procedură și la diferitele nivele ale administrării justiției la minori, în special în stadiile de instruire, de urmărire, de judecată și de aplicare a măsurilor luate³⁶. Se vor face, totodată, eforturi în vederea asigurării, în toate etapele și la toate nivelele, a exercitării responsabile a acestei puteri discreționare. Persoanele care o exercită vor trebui să fie special pregătite și formate pentru a se folosi de această pregătire în mod judicios și conform funcțiilor și mandatelor respective³⁷.

■ Reacția la delincvența copiilor

Părinții (sau tutorii și curatorii) trebuie încurajați să fie conștienți și să accepte responsabilitatea pe care o au în legătură cu comportamentul infracțional al copiilor lor minori. Se cere ca aceștia să ia parte

³³ Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, capitolul III, Principii fundamentale, D. Protecția de discriminare.

³⁴ Regula 16, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

³⁵ Regula 17, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

³⁶ Regula 6, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

³⁷ Regula 6, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

la ședințele din cadrul instanței de judecată (cu excepția cazurilor în care acest lucru nu este productiv), iar, ori de câte ori este posibil, este necesar de a le oferi ajutor, susținere și îndrumări. Părinților și tutorilor trebuie să li se ceară să frecventeze cursuri de instruire și consultare, pentru a asigura ca copilul să meargă la școală, astfel ajutând structurile oficiale să implementeze sancțiunile și măsurile comunitare³⁸.

Niciun minor nu va fi sustras supravegherii părinților săi, fie parțială, fie totală, numai dacă circumstanțele nu fac ca această separare să devină necesară³⁹. Plasarea unui minor într-o instituție este întotdeauna o măsură de ultimă instanță, iar durata ei trebuie să fie cât mai scurtă cu putință. Ori de câte ori este posibil, în cazul bănușilor minori se vor aplica alternative la detenție cum sunt plasarea minorului la rude și stimularea familiilor sau a centrelor de plasament să ia minorul. Privarea de libertate nu trebuie să fie niciodată utilizată în calitate de pedeapsă iminentă, ca formă de intimidare sau să servească drept substitut al protecției copilului sau al măsurilor de sănătate mintală⁴⁰.

Autoritatea competentă poate asigura desfășurarea procesului de judecată sub forme diverse, cu o mare flexibilitate, pentru a se evita, pe cât posibil, plasarea într-o instituție. Astfel de măsuri, din care mai multe pot fi combinate, sunt după cum urmează:

- a) ordonarea ajutorului, orientării și supravegherii;
- b) probațiunea;
- c) ordonarea intervenției serviciilor comunitare;
- d) amenzi, indemnizație, restituire;
- e) ordonarea unui regim intermediar sau al altuia;
- f) ordonarea participării la unele reuniuni ale grupurilor de orientare și la alte activități analoge;
- g) ordonarea plasării într-o familie sau într-un centru comunitar sau într-un alt mediu educațional;
- h) alte hotărâri pertinente.

Orice recurs la mijloace extrajudiciare implicând trimiterea către servicii comunitare sau alte servicii competente cere consimțământul interesatului sau al părinților ori al tutorelui său⁴¹. Reacția la delincvența juvenilă poartă un caracter planificat și comprehensiv⁴², coordonat și realizat de parteneriatele locale, care cuprind autoritățile publice-cheie: poliția, probațiunea, serviciile de asistență socială pentru tineri, autoritățile judiciare, de amplasare în muncă, de învățământ, de educație, sănătate și de asigurare cu spațiu locativ, precum și sectorul de voluntariat și cel privat. Asemenea parteneriate trebuie să-și ia răspunderea pentru realizarea scopului clar definit, și anume:

- oferirea instruirii inițiale și continue;
- planificarea, finanțarea și prestarea serviciilor;
- stabilirea standardelor și monitorizarea realizării lor;
- împărtășirea informației (în conformitate cu cerințele juridice privitoare la protecția informației și secretul profesional, ținând cont de atribuțiile specifice ale structurilor respective) și evaluarea eficienței și distribuirea informației referitoare la cele mai reușite practici⁴³.

Se vor depune eforturi și se vor institui mecanisme adecvate pentru promovarea pe baze multidisciplinare și interdisciplinare a interacțiunii și coordonării dintre agențiile și serviciile economice și sociale din învățământ și sănătate, sistemul de justiție, organizații de tineri, comunitate și agențiile de dezvoltare și alte instituții importante⁴⁴.

Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) prevăd: „Statele membre trebuie să se mobilizeze să ia măsuri pozitive care să asigure antrenarea completă a tuturor resurselor existente, mai ales familia, persoanele benevole, ca și alte grupări ale comunității, cum ar fi școlile și alte instituții comunitare, în scopul promovării bunăstării minorului și deci, și în scopul reducerii nevoii de intervenție a legii, astfel încât persoana în cauză să fie tratată eficient, echitabil și uman în conflictul său cu legea”. Aceste intervenții urmează să se reflecte în orice document de politici naționale⁴⁵.

III.2 Practica altor state

■ **Australia** înregistrează o scădere considerabilă a numărului de cazuri judecate de instanțele pentru copii ca efect al eforturilor de diversificare (*diversion*, dejudiciarizare) în fazele incipiente ale procedurii. În toate regiunile există instanțe specializate în cauze cu implicarea copiilor⁴⁶. Măsurile de diversificare cel mai frecvent utilizate sunt: conferințe familiale; instanțe și programe pentru dependenții de droguri și de alcool; echipe mobile în domeniul justiției juvenile; programe speciale pentru băștinași și indigeni; programe ale asistenților sociali pentru familiile vulnerabile; programe desfășurate în mediul școlar și educațional; programe ale mentorilor (frate/soră mai mare) etc⁴⁷. Datorită tinerii unui set complex de date statistice dezagregate (vârsta făptuitorilor, categorii de infracțiuni săvârșite, motivele și scopul fap-

³⁸ §10, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

³⁹ Regula 18, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

⁴⁰ §17, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

⁴¹ Regula 8, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

⁴² Recomandarea Nr. R (87) 20 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind reacțiile sociale la delincvența juvenilă.

⁴³ §21, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

⁴⁴ §60, Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh), Rezoluția 45/112, 14 decembrie 1998 (a 68-a Sesiune Plenară); Capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul și după procesele judiciare, A. Elemente generale ale justiției prietenoase copiilor, 5. Abordare multidisciplinară, Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor.

⁴⁵ vezi § 2, Rezoluția Parlamentului European din 21 iunie 2007 privind delincvența juvenilă: rolul femeilor, al familiei și al societății.

⁴⁶ http://www.aic.gov.au/criminal_justice_system/courts/juvenile.aspx;

⁴⁷ Juvenile's contact with the criminal justice system in Australia. Kelly Richards, Australian Government, Australian Institute of Criminology, p. 68-94; <http://www.aic.gov.au/documents/E/F/0/%7BEF09BB44-FC3D-41BD-81CD-808DE9D0DF99%7Dmr07.pdf>;

telor etc.), se reușește a adapta permanent programele de intervenție în cauzele cu implicarea copiilor delincvenți. La moment, există o tendință de a spori atenția pentru copiii-victime.

■ **Canada** a pus în vigoare Actul privind justiția penală în privința tinerilor în aprilie 2003. Menirea acestui document este să reducă rata încarcerării tinerilor și să asigure reacții comunitare la infracțiuni și delict. Se intenționează a implica cele mai diverse servicii comunitare în tratamentul delincvenței⁴⁸. Astfel, „justiția serioasă trebuie implicată în cazuri serioase”, iar pentru cazuri minore se preferă măsuri de excludere a copiilor din sistemul tradițional de justiție și implicarea serviciilor din comunitate. Astfel, se recomandă organelor de poliție și procuratură se excludă copiii delincvenți din sistemul tradițional de justiție prin conferințe cu participarea victimei, părinților și membrilor comunității⁴⁹. Drept principii fundamentale ale justiției în cauzele cu implicarea copiilor sunt considerate: infractorii minori trebuie deținuți și tratați separat de adulți; reabilitarea și nu represia trebuie să fie baza de intervenție legislativă și judiciară în cazurile cu implicarea copiilor; sistemul de justiție trebuie să evite la maxim publicizarea identității minorului deoarece prin aceasta se poate dăuna procesului de reabilitare; sistemul de justiție trebuie să fie bazat pe respectarea interesului superior al copilului⁵⁰.

■ **Franța** a instituționalizat instanțe specializate în cauzele copiilor în 1945, în tandem cu un serviciu specializat care ar avea grijă de minori pentru „educație supravegheată” și care, mai târziu, a devenit Serviciul de Protecție Judiciară a Tinerilor (Protection Judiciaire de la jeunesse). Din 1958, măsurile de protecție educativă pot fi luate și fără ca un copil să comită o infracțiune. Procurorul dispune de capacitate discreționară avansată. O atenție deosebită se acordă intereselor victimelor. Magistratii instanțelor pentru tineri au obligația legală de a solicita anchetă socială sau ancheta personalității înainte ca audierea cazului să înceapă. Durata judecării cazului cuprinde un termen între 10 zile și o lună. Judecătorul pentru copii este asistat de doi asesori, de asemenea are competența de a judeca cauzele în care minorii sunt în pericol (în procedură civilă)⁵¹. Actul de adaptare a justiției la evoluțiile criminalității din martie 2004 a reiterat specializarea tuturor persoanelor care lucrează cu delincvenții minori⁵². Legislația este în permanentă modificare, receptând recomandările referitor la justiția prietenoasă copiilor⁵³.

■ **Germania** cunoaște experiența de specializare a instanțelor de la începutul secolului al XX-lea (1908, Berlin, Frankfurt pe Main). În 1923 a fost adoptat primul Act privind justiția juvenilă, care a fixat reguli specifice de procedură în cauzele minorilor și o serie de alternative la detenție (modificat ulterior în perioada nazistă, un nou document fiind adoptat în 1953). În prezent siste-

mul cunoaște o specializare a actorilor justiției penale. Cauzele sunt judecate de către un judecător individual, un judecător asistat de asesori sau un panel de judecători⁵⁴. Este o exigență obligatorie ca judecătorul, procurorul să aibă și experiență pedagogică și de educare a tinerilor⁵⁵. Ședințele de judecată sunt închise, pentru a nu duce la stigmatizare și dăuna intereselor „educaționale”. La ședință trebuie să participe și așa-numitul „asistent social” al instanței. Acesta întocmește ancheta socială și participă în ședință pentru a caracteriza personalitatea făptuitorului și a ajuta judecătorul să identifice cea mai bună sancțiune, dacă este cazul⁵⁶.

■ **Italia** încearcă a îmbina reacția penală cu cea de asistență și pedagogică. Acest lucru este posibil datorită existenței unui judecător desemnat constituțional să prezideze procedurile penale ad-hoc în cazurile minorilor. Magistratul juvenil este asistat de alți doi judecători, experți în psihologie, antropologie culturală, pedagogie etc. Abordarea încearcă a fi una educativă și mai puțin una punitivă, represivă. Deciziile instanței sunt aduse la îndeplinire în contextul existenței unei game largi de servicii educaționale și sociale, suportive tinerilor și minorilor⁵⁷.

■ **Noua Zeelandă** tratează problema din perspectiva justiției restaurative, utilizând o diversitate de metode, inclusiv conferințele familiale. Există instanțe specializate, curți pentru Tineri, în care activează judecători specializați, care examinează cauzele copiilor în conflict cu legea și au misiunea de a lua decizii pornind de la interesele victimei, dar și ale făptuitorului și comunității în ansamblu. Ședințele sunt închise și dacă se dorește a publica anumită informație, aceasta urmează a fi verificată cu judecătorul. Minorii sunt asistați de către avocat. Procedura este mai puțin formalizată decât în instanțele pentru adulți pentru a stimula participarea efectivă a copiilor și a nu-i supune stresului. Unele categorii de cauze (ex. omor) sunt judecate de instanțele superioare. Există grupuri multidisciplinare, compuse din servicii ale justiției, educaționale, de sănătate etc., numite Echipe privind Delincvența Tinerilor, care au menirea de a asigura coordonarea între diferite agenții în procesul de tratament al delincvenței (atât înainte, cât și după pronunțarea deciziei în anumit caz)⁵⁸.

■ În **România**, conform Legii privind organizarea judiciară nr. 304/2004 urmează a fi formate instanțe specializate pentru minori și familie. La moment activează doar o instanță specializată, Tribunalul Brașov⁵⁹. Practica acestei instanțe însă ar putea constitui un model și pentru specializarea instanțelor

⁴⁸ The evolution of Juvenile Justice in Canada. The international cooperation Group – Department of Justice Canada, p. 30; <http://www.justice.gc.ca/eng/pi/icg-gci/jj2-jm2/jj2-jm2.pdf>;

⁴⁹ Canada's Juvenile Justice Law and Children's Rights. Nicholas Bala, p. 3, http://www.ibcr.org/editor/assets/conference/13bala_eng.pdf

⁵⁰ Canada's Juvenile Justice Law and Children's Rights. Nicholas Bala, p. 5, http://www.ibcr.org/editor/assets/conference/13bala_eng.pdf

⁵¹ <http://www.justice.gouv.fr/justice-des-mineurs-10042/>;

⁵² vezi: For a Gender Perspective within the Juvenile Justice System, Carroci editore S.p.A., Roma, 2007, p. 27-56.

⁵³ Spre exemplu, prin decretul Nr. 2009-572 privind audierea copilului în justiție, judecătorul trebuie să se asigure că minorul a înțeles drepturile sale și este asistat de un avocat în timpul audierilor, vezi: <http://www.textes.justice.gouv.fr/decrets-10181/decret-relatif-a-laudition-de-lenfant-en-justice-17300.html>;

⁵⁴ vezi: Legea privind instanțele pentru Tineri în versiunea promulgată la 11 decembrie 1974; http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_jgg/englisch_jgg.html#p0150

⁵⁵ vezi: For a Gender Perspective within the Juvenile Justice System, Carroci editore S.p.A., Roma, 2007, p. 57-63.

⁵⁶ Juvenile Justice in Germany. Frieder Dunkel. <http://www.rf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/JuvenileJustice.pdf>;

⁵⁷ vezi: For a Gender Perspective within the Juvenile Justice System, Carroci editore S.p.A., Roma, 2007, p. 109-111.

⁵⁸ Pentru detalii, vezi: <http://www.justice.govt.nz/courts/youth/about-the-youth-court>;

⁵⁹ A fost înființat prin Ordinul Ministrului Justiției cu nr. 3142/C/22.11.2004, emis în baza art. 130 alin. 2 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, precum și a dispozițiilor H.G. 736/2003, în vigoare la acea dată, privind organizarea și funcționarea Ministerului Justiției. Potrivit Ordinului susmenționat, TMF a început să funcționeze efectiv începând din data de 22.11. 2004. vezi: <http://portal.just.ro/InstantaPrezentare.aspx?idInstitutie=1372>;

în cauzele cu implicarea copiilor în Republica Moldova. Din punct de vedere al competenței materiale, tribunalul specializat judecă următoarele categorii de cauze:

a) penale:

- toate infracțiunile date în competența de primă instanță a tribunalului, în situația în care infracțiunile sunt săvârșite de minori sau asupra unor părți vătămate minore;
- începând cu 25 noiembrie 2010, recursurile împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii în primă instanță în cauze penale în care fie infracțiunile au fost comise de inculpați minori, fie infracțiunile au fost săvârșite împotriva unei părți vătămate minore, în cauzele penale în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a părții vătămate.

b) civile:

- cereri privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare săvârșite în procesele penale (în cazul în care este vorba despre procese penale cu inculpați minori sau părți vătămate minore);
- cereri privind declararea nulității, încuviințarea sau desfacerea adopției;
- cererile pentru recunoașterea, precum și cele pentru încuviințarea executării silite a hotărârilor date în țări străine – exequatur;
- acțiuni și cereri întemeiate pe dispozițiile anumitor legi speciale, cum sunt privind protecția și promovarea drepturilor copilului, privind regimul juridic al adopției;
- cereri de ordonanță președințială întemeiate pe dispozițiile art. 94 al. 3 din Legea nr. 272/2004 (în situația în care există motive temeinice de a considera existența unei situații de pericol iminent pentru copil, datorată abuzului și neglijării);
- apelurile și recursurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii în primă instanță în cauzele cu minori și raporturi de familie (spre exemplu: apelurile declarate împotriva hotărârilor prin care se declară desfăcută căsătoria, prin care se stabilesc relații de natură patrimonială sau personală între părinți și copii, stabilirea filiației sau stabilirea domiciliului minorului, raporturi privind regimul comunității de bunuri între soți, în timpul sau după desfacerea căsătoriei)⁶⁰.

În acest tribunal, activează 6 judecători, 6 greferi de ședință. Ședințele se desfășoară în sala de judecată, dotată cu echipament tehnic, precum și alte facilități care permit desfășurarea proceselor într-o atmosferă prietenoasă copilului. Tribunalul are un birou de comunicare și relații cu publicul, precum și o linie telefonică de asistență destinată copilului. În celelalte instanțe, activează colegii specializate. De asemenea, există o specializare la parchet și în cadrul serviciului de probațiune. Personalul ce activează cu copiii beneficiază de instruire specializată.

■ În **Rusia**, există un proiect de lege cu privire la bazele sistemului de justiție juvenilă⁶¹. În baza unei hotărâri a Plenului Curții Supreme de Justiție⁶², au fost formate complete specializate pentru jude-

care cauzelor copiilor în conflict cu legea. Deși rezistența, inclusiv a judiciarului, la instituirea unui astfel de sistem este puternică, în anumite regiuni (or. Taganrog, or. Șahti, raionul Egorlâk din regiunea Rostov), din anul 2004, s-a reușit a se implementa proceduri distincte, prietenoase copiilor. În aceste regiuni, instanțele specializate sunt amplasate în sedii distincte. Facilitățile (biroul judecătorului, ajutorului judecătorului cu funcții de lucrător social, sălile de judecată) sunt adaptate nevoilor speciale ale copiilor. Există săli de lucru pentru psiholog, săli de desfășurare a ședințelor de mediere, de desfășurare a activităților de grup. Lipsesc cuștile de metal, comparativ cu sălile de judecată pentru adulți. Se desfășoară regulat întruniri cu părinții și actorii din comunitate în vederea prevenirii delincvenței⁶³.

■ **Portugalia** are instanțe specializate în mai multe categorii de cauze, inclusiv în cauzele copiilor în conflict cu legea, care sunt competente să decidă atunci când copilul este între 12 și 16 ani, în următoarele situații: înfruntarea unor situații dificile în adaptarea la viața socială normală; implicarea copilului în cerșit, vagabondaj, prostituție, abuz de alcool sau substanțe narcotice; comiterea unei infracțiuni sau contravenții. Instanțele specializate se implică în cauzele copiilor de până la 12 ani doar dacă părinții sau reprezentanții legali nu doresc soluționarea cazului prin măsuri nejudiciare⁶⁴.

■ **SUA** au o diversitate de modele de tratament al delincvenței juvenile, subiectele federației fiind în drept să decidă propriul model. În Pennsylvania, spre exemplu, există instanțe specializate în cauzele copiilor în conflict cu legea. Toate celelalte servicii adiacente sunt organizate pe lângă instanță și sunt subordonate judecătorului specializat în cauzele copiilor. Colaborarea cu serviciile din comunitate este determinantă în succesul tratamentului minorilor.

Mai multe state nu au sisteme distincte de justiție pentru copii, spre exemplu Danemarca, Islanda, Finlanda, Norvegia și Suedia, dar au reguli speciale ce trebuie aplicate în cazurile copiilor în conflict cu legea în sistemul general de justiție.

⁶⁰ vezi: <http://portal.just.ro/InstantaInformatiiStatistice.aspx?idInstitutie=1372>;

⁶¹ Pentru detalii, vezi: <http://www.juvenilejustice.ru/documents/d/przak/fzpoekt>;

⁶² Постановление Пленума Верховного Суда РФ «О судебной практике по делам о преступлениях несовершеннолетних» от 14 февраля 2000 г. №7.

⁶³ <http://www.juvenilejustice.ru/documents/Materialproektov/sudtag/tagan>; http://www.juvenilejustice.ru/files/attachements/documents/340_498.doc; <http://www.juvenilejustice.ru/documents/Materialproektov/juvkonf2/regtex>;

⁶⁴ http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_por_en_special.pdf;

IV. NECESITATEA ABORDĂRII PROBLEMEI SPECIALIZĂRII SISTEMULUI JUDICIAR ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ANGAJAMENTELE ASUMATE PENTRU ASIGURAREA DREPTURILOR COPIILOR

În Republica Moldova, continuă să existe multiple impedimente în deplina dezvoltare a personalității copilului, situație care se constată ani de-a rândul⁶⁵. Ca efect al sărăciei, al abandonului școlar, al lipsei de control și al migrației părinților, al posibilităților educaționale și de instruire vocațională limitate, al lipsei după caz a unui loc de muncă, al utilizării drogurilor și substanțelor psihotrope, al influenței nefaste a adulților, al rețelei subdezvoltate de control social, al violenței și abuzului⁶⁶, copiii alunecă spre un comportament deviant, soldat ulterior cu un comportament antisocial sau social periculos, săvârșind contravenții și infracțiuni. Totodată, serviciile sociale disponibile nu pot acoperi necesitățile reale, fiind limitate și inaccesibile în anumite areale⁶⁷.

În domeniul specific al justiției, este elaborat un cadru legal, dar nici Ministerul Justiției și nici Ministerul Afacerilor Interne nu au elaborat până în prezent politici și strategii în privința copiilor⁶⁸. În general, legislația prevede ca copiii condamnați pentru infracțiuni ușoare să fie referiți instituțiilor educaționale și medicale și nu facilităților de detenție, dacă acest lucru este potrivit pentru situația lor. Legislația este apreciată ca fiind conformă standardelor internaționale în domeniu. Totuși, abordarea structurilor guvernamentale pare să prefere deseori îngrijirea rezidențială. Chiar dacă a fost creat un serviciu de probațiune, cu anumite eforturi de specializare a angajaților în cauzele copiilor, totuși acest serviciu nu a reușit să obțină un statut clar, mai mult decât atât, există riscul de integrare sau, și mai grav, de diluare a competențelor acestui serviciu în competențele serviciului penitenciar. Nici organizațiile neguvernamentale nu dau dovadă de capacitate de îngrijire neinstituționalizată. Spre exemplu, Institutul de Reforme

Penale a creat o rețea de centre de justiție comunitară pentru reintegrare socială postpenitenciară, dar finanțarea sistemului nu este sigură. Și cooperarea structurilor guvernamentale și neguvernamentale pare a fi superficială. Această situație este constatată și de Comitetul ONU privind drepturile copilului, care recomandă Republicii Moldova, *inter alia*, să îmbunătățească eforturile de coordonare între diferitele agenții responsabile de protecția drepturilor copilului⁶⁹; dar și să considere posibilitatea de a stabili în toate regiunile țării instanțe specializate și să numească judecători specializați instruiți⁷⁰; să asigure ca toți profesioniștii din domeniul justiției juvenile să fie instruiți în lumina standardelor internaționale relevante; să examineze posibilitatea introducerii alternativelor la detenție precum diversificarea (*diversion*), reconcilierea și medierea⁷¹. Obligația de formare a unui sistem distinct de justiție pentru copii se reflectă în multiple documente de politici naționale.

■ **Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008** prevedea drept acțiuni relevante, într-un capitol distinct referitor la drepturile copilului, „perfecționarea procedurilor de intervenție judiciară în cazurile în care sunt implicați copiii; adaptarea programelor de educație generală și profesională, a programelor de reabilitare psihosocială în lucrul cu copiii implicați în sistemul de justiție, cu cei aflați în detenție; perfecționarea sistemului de colectare a datelor statistice despre copil și familie și analiza sistematică a datelor segregate pentru toate domeniile acoperite de Convenția cu privire la drepturile copilului, cu accent asupra grupurilor de risc; pregătirea sistematică a specialiștilor care lucrează pentru și cu copiii (judecătorii, avocații, angajații din cadrul organelor de ordine, funcționarii publici, cadrele didactice, cadrele medicale, asistenții sociali, reprezentanții organizațiilor nonguvernamentale), în domeniul drepturilor copilului”⁷².

■ În anul 2007 Parlamentul a aprobat **Strategia națională de consolidare a sistemului judecătoresc** în contextul programului de activitate a guvernului vizând integrarea europeană⁷³. „Efcientizarea sistemului de justiție pentru minori” constituie una din cele nouă componente ale Strategiei⁷⁴. Au fost identificate patru obiective/activități specifice: evaluarea necesarului de personal și de spații; perfecționarea cadrului legislativ pentru a spori garanțiile procesuale acordate minorilor și a simplifica procedurile; specializarea judecătorilor și instruirea altor categorii de personal din sistemul judecătoresc; crearea

⁶⁵ Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2006, Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, 2007, p. 17-27.

⁶⁶ vezi: Summary record of the 1383rd meeting, Consideration of reports of states parties, Second and third periodic reports of the Republic of Moldova, CRC/C/SR.1383, 27 January 2009; List of issues to be taken up in connection with the consideration of the second and third periodic reports of the Republic of Moldova (CRC/C/MDA/3); Implementation of the Convention on the Rights of the Child, CRC/C/MDA/Q/3, 17 October 2008; Written replies by the government of the Republic of Moldova concerning the list of issues (CRC/C/OPAC/MDA/Q/1) to be taken up in connection with the consideration of the initial report of the Republic of Moldova under article 8, paragraph 1 of the optional protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict (CRC/C/OPAC/MDA/1); CRC/C/OPAC/MDA/Q/1/Add.1, 29 December 2008.

⁶⁷ vezi: Anexa C, Harta serviciilor sociale cunoscute pentru copii, în Evaluarea sistemului de îngrijire a copilului în Republica Moldova, raport final, Every Child, Oxford Policy Management, UNICEF, 2009, p. 123-124.

⁶⁸ Evaluarea sistemului de îngrijire a copilului în Republica Moldova, raport final, Every Child, Oxford Policy Management, UNICEF, 2009, p. 98.

⁶⁹ S11, Concluding observations: Republic of Moldova, Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention, CRC/C/MDA/CO/3, 20 February 2009.

⁷⁰ Recomandare reiterată, formulată inițial în 2002, vezi S52 (a), Observații finale ale Comitetului privind drepturile copilului: Republica Moldova, analiza rapoartelor înaintate de statele părți în temeiul articolului 44 al Convenției, CRC/C/15/Add.192, 4 octombrie 2002.

⁷¹ S73, Comitetul pentru Drepturile Copilului, Examinarea rapoartelor prezentate de statele părți în conformitate cu articolul 44 al Convenției, Constatări finale, al doilea și al treilea raport periodic al Republicii Moldova, CRC/C/MDA/CO/3, 2009 (Concluding observations: Republic of Moldova, Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention, CRC/C/MDA/CO/3, 20 February 2009).

⁷² Hotărârea Parlamentului nr. 415 din 24.10.2003, privind aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008, publicată la 28.11.2003 în Monitorul Oficial nr. 235, art. nr. 950.

⁷³ Strategia națională de consolidare a sistemului judecătoresc și Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de consolidare a sistemului judecătoresc, aprobate prin Hotărârea Parlamentului nr. 174-XVI din 19 iulie 2007.

⁷⁴ Ibid., Anexă, punctul 7.

infrastructurii pentru funcționarea în bune condiții a justiției pentru minori⁷⁵. Punctul dat prevede și îmbunătățirea instrumentării cauzelor în care copiii sunt implicați ca victime sau învinuiți.

■ **Strategia națională de dezvoltare pe anii 2008–2011** reiterează aceste obiective, menționând ca măsuri prioritare „evaluarea necesarului de personal și de spații pentru instrumentarea și judecarea în cele mai bune condiții a cauzelor în care sunt implicați minori – victime sau infractori; îmbunătățirea cadrului legislativ în domeniul protecției drepturilor minorilor prin elaborarea unor propuneri de reglementare unitară pentru simplificarea procedurilor și sporirea garanțiilor procesuale acordate minorilor; crearea infrastructurii pentru funcționarea în condiții adecvate a justiției pentru copii, prin specializarea judecătorilor și a altor categorii de personal din sistemul judiciar și crearea unui centru de documentare și informare accesibil profesioniștilor în materie de justiție juvenilă”⁷⁶.

■ Acțiuni prioritare în domeniul justiției pentru copii se conțin și în **Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2011–2014**⁷⁷, inclusiv „Eficientizarea sistemului de justiție pentru minori: instruirea judecătorilor și procurorilor cu privire la extinderea aplicării pentru minori a măsurilor alternative la detenție; asigurarea implementării prevederilor legale ce obligă organele de urmărire penală și instanțele de judecată de a solicita organului de probațiune întocmirea referatului prezentențial de evaluare psihosocială a personalității bănuțitului, învinuitului sau inculpatului minor; monitorizarea aplicării legislației în cauzele cu implicarea minorilor și elaborarea recomandărilor pe marginea încălcărilor depistate; organizarea activităților de instruire continuă a actorilor implicați în procesul penal cu participarea minorului (judecător, procuror, avocat, consilier de probațiune, ofițer de urmărire penală, pedagog etc.) prin intermediul desfășurării unor seminare mixte cu accent pe standardele și procedurile justiției pentru minori, abilitățile și cunoștințele specifice pentru lucrul cu minorii, dezvoltarea serviciilor comunitare pentru prevenirea delincvenței juvenile”.

Astfel, documentele naționale de politici includ acțiuni pertinente obiectivului de specializare a instanțelor în cauzele cu implicarea copiilor, acestea însă nu dau dovadă de o suficiență în spectrul de acțiuni și de o abordare strategică în realizarea obiectivului de specializare. Oricare ar fi decizia politică privind opțiunea de specializare, aceasta urmează a se reflecta într-un plan specific de acțiuni, care ar include măsurile și acțiunile de realizat, termenele și instituțiile responsabile, precum și costurile pe care le va implica realizarea acțiunilor orientate la specializarea instanțelor în cauzele cu implicarea copiilor.

V. CONTEXTUL GENERAL AL FUNCȚIONĂRII AUTORITĂȚII JUDECĂTOREȘTI ÎN REPUBLICA MOLDOVA DIN PERSPECTIVA PREGĂTIRII SPECIALIZATE

Acțiuni efective de specializare au fost inițiate în anul 2004, când Consiliul Superior al Magistraturii a adoptat o hotărâre prin care a obligat președinții instanțelor judecătorești să desemneze unul sau mai mulți judecători specializați în examinarea cauzelor privind copii învinuiți de săvârșirea unei infracțiuni. În același an, Procurorul General a dispus ca în fiecare raion să fie desemnat câte un procuror care să instrumenteze cauzele privind minorii. Aparent, hotărârile date au avut un impact pozitiv asupra modului în care sunt tratați minorii în sistemul de justiție juvenilă. Cu toate acestea, impactul este limitat, parțial, deoarece aceste decizii nu totdeauna se respectă. În urma monitorizării s-au constatat opiniile actorilor procesuali: (Figura 1, 2.)

■ Respondenți procurori:

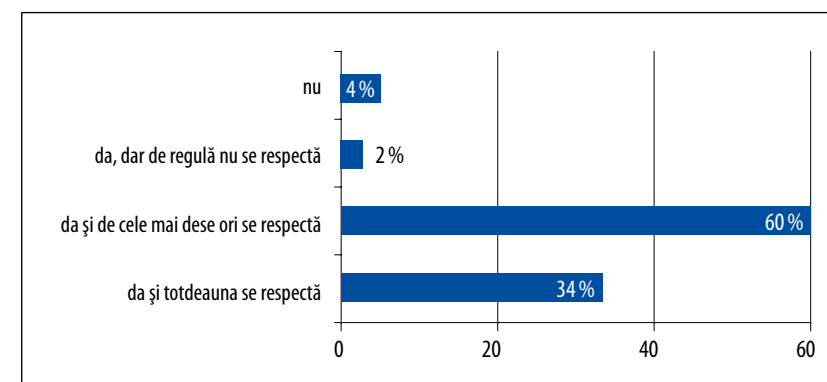

Figura 1. Există specializare în cauzele copiilor în conflict cu legea în instituția în care activați?

⁷⁵ Ibid., punctul 7(d).

⁷⁶ Strategia națională de dezvoltare pe anii 2008–2011, adoptată prin Legea nr. 295–XVI din 21 decembrie 2007, punctul 1.2.3.

⁷⁷ Proiect aprobat prin Hotărâre de Guvern, 2 septembrie 2010.

■ Respondenți judecători:

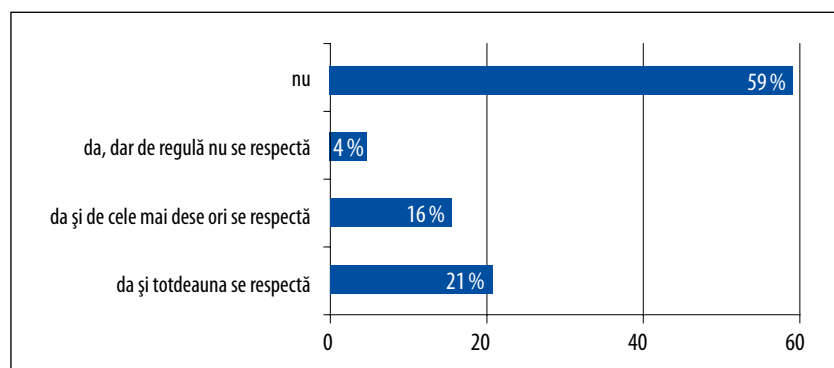

Figura 2. Există specializare în cauzele copiilor în conflict cu legea în cadrul instanței de judecată în care activați?

Sistemul judecătoresc al Republicii Moldova a moștenit unele elemente ale sistemului sovietic privind organizarea justiției. În cadrul URSS, puterea judecătorească, împreună cu cea executivă și legislativă, formau un singur subiect de guvernare, subordonat Partidului Comunist. În acea perioadă, sistemul judecătoresc din Republica Moldova consta din două nivele de instanțe judecătorești, alcătuite din judecătorii locale și Judecătoria Supremă a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, care era subordonată Judecătoriei Supreme a URSS. Hotărârile judecătorești puteau fi atacate prin recurs și prin căile extraordinare de atac. Instanțele judecătorești aveau un rol activ în investigarea cazurilor.

În 1994, a fost adoptată Concepția reformei judiciare și de drept, cu dublu scop: de a crea un statut nou și un șir de funcții noi pentru instanțele judecătorești, precum și de a modifica statutul judecătorilor. Constituția Republicii Moldova, adoptată în 1994, stabilește baza juridică pentru organizarea și funcționarea sistemului judecătoresc, cu 4 nivele de instanțe judecătorești cu jurisdicție generală. Prin modificarea Constituției, la 21 noiembrie 2002, a fost eliminat al doilea nivel de instanțe judecătorești (tribunalele) și au fost create mai multe curți de apel, în loc de una singură existentă până atunci. Funcționează și instanțe judecătorești speciale, cum ar fi Judecătoria Economică de Circumscripție și Curtea de Apel Economică și Judecătoria Militară.

V.1 Structura sistemului judecătoresc în Republica Moldova

Republica Moldova are un sistem de instanțe cu jurisdicție generală de trei nivele, alcătuit din judecătoria de drept comun, curți de apel și Curtea Supremă de Justiție.

■ **Judecătorii de drept comun** examinează toate cauzele în primă instanță — în materie civilă, penală și contravențională — care nu sunt atribuite prin lege altor instanțe. Cauzele, de regulă, sunt examinate de un singur judecător, cu excepția cazurilor penale extrem de complicate, a cauzelor de importanță socială majoră sau a celor ce implică comiterea unor infracțiuni excepțional de grave, pentru săvârșirea cărora legea prevede pedeapsă cu detențiune pe viață, acestea fiind examinate de un complet de trei judecători.

Din 2003, în judecătoria este instituită funcția de judecător de instrucție, responsabil de procedura prejudiciară în cauzele penale, cum ar fi autorizarea efectuării percheziției, interceptării sau luarea deciziilor cu privire la arestul preventiv.

■ **Curțile de apel** au competența să examineze apelurile și recursurile împotriva hotărârilor judecătorilor de drept comun. În cazul apelului, curtea reexaminează atât legea, cât și faptele, în timp ce în recurs se examinează doar aplicarea legii de către instanțele ierarhic inferioare. De asemenea, curțile de apel au competența să examineze în primă instanță cauze ce țin de proprietatea intelectuală sau care implică comiterea anumitor infracțiuni prevăzute la art. 135-144, 278, 279, 283, 284, 337-343 ale Codului penal.

Cauzele sunt examinate de complete alcătuite din 3 judecători. Fiecare curte are câte un președinte și un vicepreședinte. Curțile de apel sunt amplasate în cinci regiuni ale țării (Chișinău, Bălți, Bender, Cahul și Comrat).

■ **Curtea Supremă de Justiție** este „instanța judecătorească supremă care asigură aplicarea corectă și unitară a legilor de către toate instanțele judecătorești”. Curtea Supremă de Justiție examinează recursurile împotriva deciziilor curților de apel și cererile de revizuire împotriva hotărârilor judecătorești contestate pe cale extraordinară de atac. Curtea Supremă de Justiție are competența să examineze în primă instanță infracțiunile săvârșite de Președintele Republicii Moldova.

V.2 Criterii de eligibilitate la funcția de judecător

Toți candidații la funcția de judecător trebuie să îndeplinească următoarele cerințe generale:

- să fie în exclusivitate cetățeni ai Republicii Moldova;
- să dispună de capacitate deplină de exercițiu;
- să fie licențiați în drept, absolvenți ai Institutului Național al Justiției;
- să nu aibă antecedente penale;
- să se bucure de reputație bună;
- să cunoască limba română;
- să dețină un certificat medical de sănătate prin care se confirmă că sunt apti din punct de vedere medical pentru exercitarea funcției de judecător.

Legea mai prevede că până la 20% din funcțiile de judecător, în decursul unei perioade de 3 ani de după crearea INJ, să fie suplinite cu candidați care nu au absolvit INJ, dar îndeplinesc cerințele generale, au 5 ani de experiență relevantă și susțin examenul de capacitate în fața Colegiului de calificare al CSM. Candidații la funcția de judecător al curții de apel trebuie să aibă vechime în muncă în funcția de judecător de cel puțin 6 ani, iar candidații la funcția de judecător al CSJ — de cel puțin 10 ani.

Judecătorii judecătorilor de drept comun, ai curților de apel, ai instanțelor judecătorești economice și militare se numesc în funcție de Președintele Republicii Moldova, la propunerea CSM, pe un termen de 5 ani, iar, după expirarea acestui termen, pot fi numiți în funcție până la atingerea vârstei obligatorii de pensionare de 65 de ani.

Președintele, vicepreședinții, vicepreședinții colegiilor și alți judecători ai Curții Supreme de Justiție sunt numiți în funcție de Parlament, de asemenea la propunerea CSM.

V.3 Pregătirea profesională

■ Universitățile.

Din 2005, în Republica Moldova a început să fie implementat Procesul de la Bologna, care face parte din Declarația de la Bologna cu privire la Spațiul European al Învățământului Superior din 1999 și urmărește scopul de a uniformiza standardele cu privire la învățământul superior în Europa. La USM, în conformitate cu Procesul de la Bologna, studenților li se oferă un program universitar de licență, de patru ani, cu opțiunea de a studia încă 1,5 ani pentru a obține titlul de magistru. Implementarea Procesului de la Bologna s-a soldat cu modificarea planului de studiu la facultățile de drept din Republica Moldova, în privința divizării cursurilor în obligatorii și opționale și a introducerii creditelor și a curriculumurilor pentru cursuri.

La instituțiile de învățământ superior (a fost analizată Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova) elemente ale justiției pentru copii se conțin în cursul „Justiția juvenilă” (Catedra procedură penală și criminalistică), ținut pentru studenții ciclului al doilea. Subiectele principale ale cursului țin de concepte de bază privind justiția juvenilă; instrumente și mecanisme internaționale în domeniul justiției juvenile; aplicarea alternativelor în justiția juvenilă; actorii sistemului justiției juvenile și interacționarea acestora cu copiii; detenția copiilor în conflict cu legea; prevenirea delincvenței juvenile.

■ Formarea inițială și continuă în cadrul Institutului Național de Justiție.

Institutul Național de Justiție (INJ) este condus de un Consiliu alcătuit din 13 membri, 7 dintre ei fiind judecători aleși de CSM, 4 membri fiind desemnați de Procurorul General, un membru de MJ și un membru, profesor titular în drept. Mandatul membrilor Consiliului are o durată de 4 ani și poate fi reînnoit o singură dată. Consiliul angajează un director executiv care să administreze instituția. Concursul de admitere a viitorilor judecători și procurori se efectuează de către Comisia pentru examenele de admitere. Institutul Național al Justiției realizează un program de formare inițială de 18 luni pentru candidații la funcția de judecător și procuror, precum și un program de formare juridică continuă pentru judecători, procurori și alte persoane care activează în sistemul judecătoresc. Programul INJ prevede activități în sala de clasă și un stagiul de șase luni într-o judecătorie de drept comun sub supravegherea președintelui instanței.

Începând cu 1 ianuarie 2008, judecătorii sunt obligați să acumuleze anual cel puțin 40 de ore de formare juridică continuă. Participarea la formarea juridică continuă constituie, de asemenea, un criteriu major pentru promovarea judecătorului. INJ are atribuția de a organiza programul de formare juridică continuă. CSM desemnează, în funcție de tematica propusă, judecătorii care urmează să participe la anumite cursuri. Curriculumul include un șir larg de subiecte, inclusiv justiția juvenilă, jurisprudența CEDO, dreptul procesual civil și penal, abilități practice de soluționare a spețelor, motivarea hotărârilor judecătorești, precum și cele privind Codul de etică.

Legea cu privire la Institutul Național al Justiției stabilește o competență specială a acestuia atribuindu-i funcția de a realiza instruirea candidaților la funcția de judecător și procuror, perfecționarea profe-

sională a judecătorilor și procurorilor în funcție și a altor persoane care contribuie la înlăptuirea justiției. Institutul nu face parte din sistemul național de învățământ și educație, nu este supus dispozițiilor legale în vigoare cu privire la acreditarea și licențierea instituțiilor de învățământ și a celor privind sfera științei și inovării.

În cadrul Institutului Național al Justiției, audienții sunt formați în baza cursului „Justiția juvenilă”, care conține subiecte cu referire la conceptele generale privind justiția juvenilă; standardele internaționale în domeniul justiției pentru copii; elemente educaționale și deontologice în justiția juvenilă; particularitățile desfășurării urmăririi penale în cauzele privind copiii în conflict cu legea; particularitățile examinării cauzelor copiilor în conflict cu legea în instanțele judecătorești; aplicarea măsurilor procesuale de constrângere; alternativele la justiția juvenilă; particularitățile instrumentării cauzelor privind copiii care nu sunt subiecți ai răspunderii penale.

Formarea continuă a judecătorilor este reglementată în legea cu privire la Institutul Național al Justiției. Potrivit art.19 Judecătorii sunt obligați să acumuleze cel puțin 40 de ore de formare continuă anual. Această cerință obligatorie privind a fost introdusă începând cu 1 ianuarie 2008. INJ prezintă Consiliului Superior al Magistraturei, certificatele de participare pentru judecătorii care participă la cursurile de instruire. Consiliul Superior al Magistraturei este responsabil de păstrarea dosarelor personale ale judecătorilor din Judecătoriile de Drept comun și Curților de Apel.

Judecătorii au obligația legală și etică de a-și continua studiile pentru a-și exercita atribuțiile adecvat și a-și menține calificarea la nivel înalt. În cadrul cercetării realizate în care au fost intervievați mai mulți Procurori și Judecători, au fost evidențiate principalele domenii de instruire în ce privește Justiția Juvenilă. Majoritatea procurorilor au menționat importanța majoră a instruirilor în Domeniul Psihologiei – 24% (Figura 3). Potrivit opiniei Judecătorilor, la momentul actual trebuie pus accentul pe realizarea cursurilor în domeniu – 24 % (Figura 4).

■ Respondenți procurori:

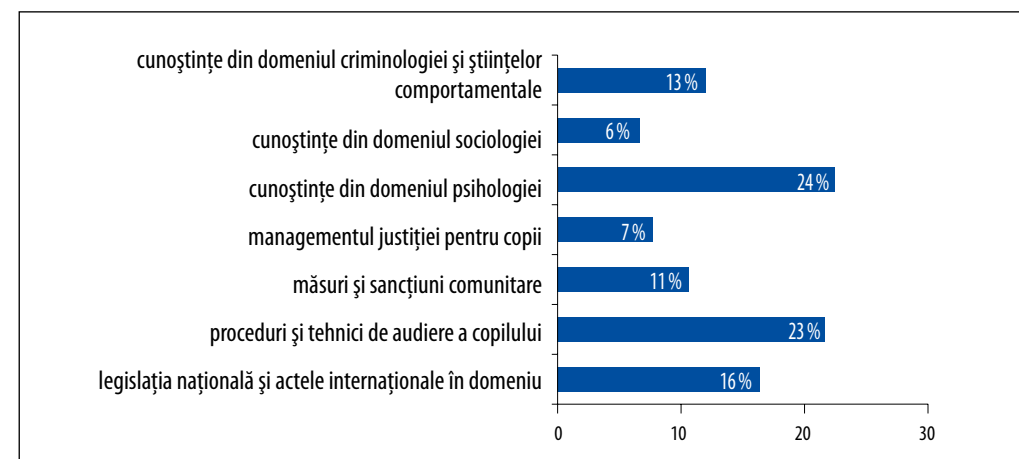

Figura 3. Domenii prioritare de instruire inițială sau continuă a procurorilor

■ Respondenți judecători:

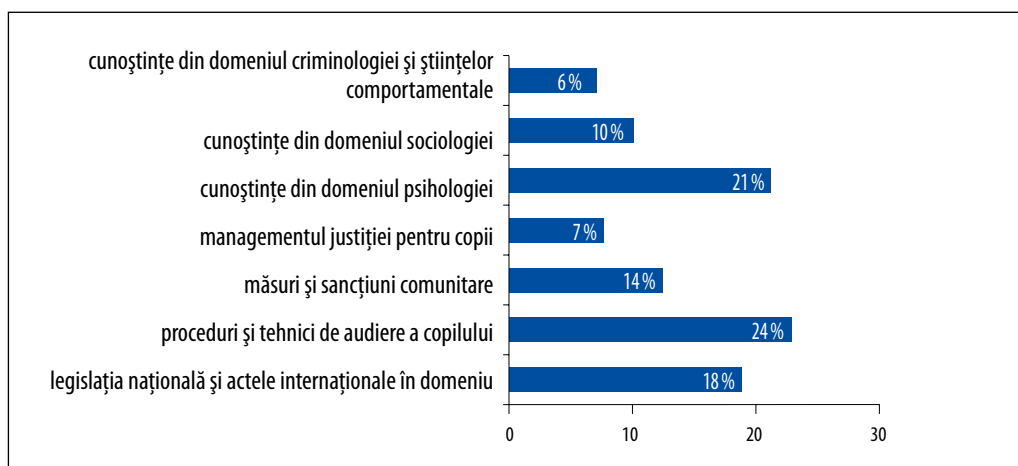

Figura 4. Domenii prioritare de instruire inițială sau continuă a procurorilor

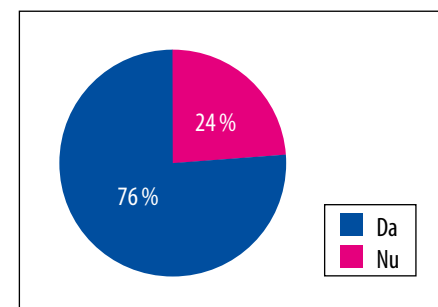
Cursurile de formare continuă le sunt oferite judecătorilor gratis. De către UNICEF, în noiembrie 2009, a fost organizat un curs de formare de formatori din două etape. În cadrul cursului au fost abordate mai multe subiecte ce țin de:

- predarea interactivă, metode și modele;
- norme și standarde internaționale în domeniul justiției juvenile;
- tratamentul tinerilor aflați în situații dificile și în conflict cu legea; prevenirea încălcărilor de lege printre tineri; particularitățile de instruire a adulților;
- comunicarea interpersonală;
- legislația națională procesual-penală și conformitatea acesteia cu standardele internaționale;
- particularitățile judecării cauzelor penale în care sunt implicați minori; urmărirea penală în cauzurile în care sunt implicați minori;
- legislația națională penală și conformitatea acesteia cu standardele internaționale;
- stabilirea pedepsei minorilor; principiul proporționalității;
- aplicarea măsurilor procesuale de constrângere în privința minorilor; audierea minorului în conflict cu legea: particularități și cerințe speciale; chestiuni privind executarea sancțiunilor penale de către minori;
- victimologia, psihologia victimei, rădăcina comportamentului victimologic la copiii aflați în conflict cu legea; aspecte psihologice ale comunicării cu minorul, accentuarea de personalitate la minori.

În mai 2010 a fost organizat cursul de instruire „Procurorul și judecătorul în sistemul de justiție juvenilă”. În linii generale, tematica cursului avea puncte de tangență cu tematica cursurilor de formare de

formatori, având ca subiecte: standarde și reglementări internaționale privind justiția juvenilă; justiția juvenila – reglementări naționale; urmărirea penală în cazurile în care sunt implicați minori; legislația națională procesual-penală și conformitatea acesteia cu standardele internaționale; particularitățile judecării cauzelor penale în care sunt implicați minori; stabilirea pedepsei minorilor; principiul proporționalității; justiția restaurativă în privința minorilor; audierea minorului în conflict cu legea: particularități și cerințe speciale; particularități tactico-psihologice ale integrării minorilor; particularități cognitive comportamentale ale minorilor; aspectul sociopsihologic al comportamentului victimei; particularitățile întreținerii minorilor în instituțiile penitenciare.

■ Respondenți procurori:

■ Respondenți judecători:

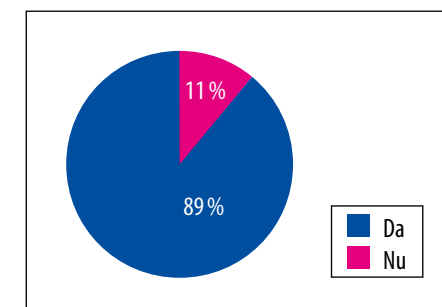

Figura 5. / Figura 6. Credeți că ar fi necesară organizarea unor cursuri în domeniul justiției juvenile?

Ministerul Justiției și UNICEF au elaborat un plan de activități în domeniul formării judecătorilor specializați, pentru perioada august 2010 – 15 iunie 2011, în care s-a propus ca obiectiv elaborarea și implementarea unui modul obligatoriu de instruire continuă în domeniul justiției pentru copii. În vederea implementării acestui modul s-a propus de a selecta formatori naționali, inclusiv din rândul celor instruiți recent în domeniul justiției juvenile, care vor forma un grup de lucru în vederea elaborării agendei și a stabilirii numărului de beneficiari ai cursului dat prin coordonare cu PG și CSM. De asemenea, s-a propus elaborarea și editarea culegerii de hotărâri CEDO în cazurile privind copiii, cât și alte lucrări necesare judecătorilor specializați. Cu privire la elaborarea curriculumului de formare continuă s-a propus crearea unei comisii permanente de consiliere sau a unui consiliu format din judecători cu experiență vastă care au activități similare cu cele ale audiențelor cursurilor de instruire.

Cu toate acestea, rezultatele chestionarelor demonstrează că există teren pentru îmbunătățirea curriculumului de instruire continuă atât pentru judecători, cât și pentru procurori (Figura 7, 8).

■ Respondenți procurori:

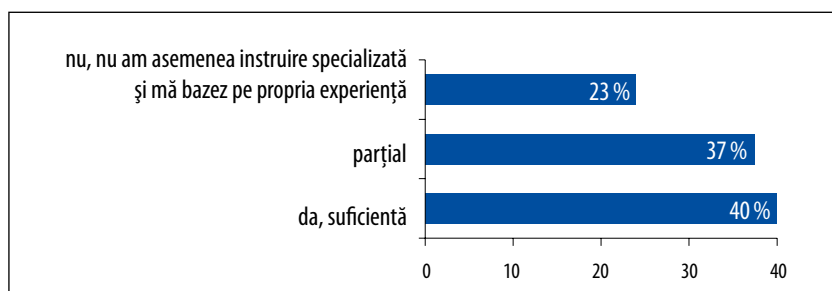

Figura 7. Dacă ați efectuat urmărirea penală în privința copiilor în conflict cu legea, ați beneficiat de instruire specializată în domeniul justiției pentru copii?

■ Respondenți judecători:

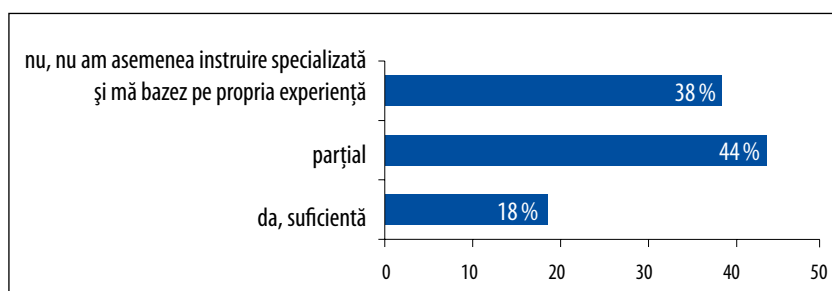

Figura 8. Dacă ați judecat cauze în privința copiilor în conflict cu legea, ați beneficiat de instruire specializată în domeniul justiției pentru copii?

VI. PREVEDERI LEGALE PRIVIND REACȚIA LA DELINCVENȚA JUVENILĂ ȘI JUDECAREA CAUZELOR CU IMPLICAREA COPIILOR

■ **Codul penal din 1961** conținea anumite prevederi privind copiii. Potrivit art. 10 al Codului penal, persoana purta răspundere penală de la vârsta de 16 ani. Pentru anumite categorii de infracțiuni răspunderea penală putea surveni de la 14 ani. Lista infracțiunilor pentru care survenea răspunderea penală de la 14 ani era expres indicată în Codul penal.

La vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani, erau supuse răspunderii penale persoanele care au săvârșit omor (articolele 88-91 și 93), vătămare intenționată a integrității corporale, care a dus la tulburarea sănătății (articolele 95-98 și alin. 2 al articolului 100), viol (articolul 102), tâlhărie (articolul 121), jaf (articolul 120), furt (articolul 119), sustragere în proporții deosebit de mari din avutul proprietarului (articolul 123/1), huliganism grav sau deosebit de grav (alin. 2 și 3 ale articolului 218), nimicirea sau deteriorarea premeditată a avutului proprietarului (articolul 127), sustragere de substanțe narcotice (articolul 225, alin. 2), sustragere de arme de foc, muniții sau substanțe explozive (articolul 227, alin. 1), precum și pentru săvârșirea intenționată a unor acțiuni ce pot provoca deraierea unui tren (articolul 83). Totuși, dacă instanța de judecată considera că corectarea persoanei sub 18 ani, care a săvârșit o infracțiune ce nu prezintă un mare pericol social, era posibilă fără aplicarea pedepsei penale, ea putea aplica acestei persoane măsuri de constrângere cu caracter educativ, prevăzute de articolul 60 al Codului, ce nu constituie o pedeapsă penală. Copilul putea fi absolvit de răspunderea penală, urmând să fie trimis Comisiei pentru minori, care examina chestiunea aplicării unor măsuri de constrângere cu caracter educativ.

La stabilirea pedepsei închisorii pentru un copil (art. 23, alin. 2) era necesar de luat în calcul faptul că persoanelor condamnate la privațiune de libertate pentru infracțiuni săvârșite la o vârstă sub 18 ani le putea fi aplicată eliberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau înlocuirea părții executate prin altă pedeapsă mai blândă. Codul prevedea ca circumstanță atenuantă săvârșirea unei infracțiuni de către minor (art. 37, alin. 1, pct. 6). De asemenea, era prevăzută eliberarea condiționată înaintea expirării termenului de pedeapsă și înlocuirea pedepsei prin alta mai blândă față de persoanele care au săvârșit o infracțiune la o vârstă sub 18 ani (art. 52): eliberarea condiționată înaintea expirării termenului de pedeapsă și înlocuirea părții neexecutate prin altă pedeapsă mai blândă putea fi aplicată celui condamnat pentru o infracțiune săvârșită la o vârstă sub 18 ani dacă persoana, prin purtare exemplară și atitudine cinstită față de muncă și învățătură, a dovedit că s-a corectat. Eliberarea condiționată înainte de termen și înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă prin altă pedeapsă mai blândă se aplica condamnaților de instanța judecătorească a locului de executare a pedepsei, pe baza propunerii comune a organului în a

căruia sarcină intra punerea în executare a pedepsei și a Comisiei pentru minori sau a Comisiei de supraveghere de pe lângă organele executive ale administrării locale.

Eliberarea condiționată înainte de termen sau înlocuirea părții neexecutate prin altă pedeapsă mai blândă putea fi aplicată celor condamnați pentru o infracțiune săvârșită la o vârstă sub 18 ani după ce au executat efectiv cel puțin o treime din termenul stabilit. Copiii le putea fi aplicată eliberarea condiționată înainte de termen sau înlocuirea părții neexecutate prin altă pedeapsă mai blândă după ce au executat efectiv cel puțin o jumătate din termenul de pedeapsă stabilit în cazul condamnării la privațiune de libertate pe un termen de cel puțin cinci ani pentru o infracțiune intenționată săvârșită la o vârstă sub 18 ani; care au executat anterior o pedeapsă în locurile de detenție pentru o infracțiune intenționată și care înainte de stingerea sau ridicarea condamnării au săvârșit din nou la o vârstă sub 18 ani o infracțiune intenționată, pentru care au fost condamnați la privațiune de libertate; care au săvârșit la o vârstă sub 18 ani în timpul executării pedepsei în locurile de detenție o infracțiune intenționată, pentru care au fost condamnați la privațiune de libertate.

Aplicând liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau înlocuirea părții neexecutate prin altă pedeapsă mai blândă, instanța de judecată putea pune în sarcina unui anumit colectiv de muncă sau a unei anumite persoane, cu consimțământul acestora, obligația de a-l supraveghea pe cel eliberat condiționat înainte de termen în perioada părții neexecutate din termenul de pedeapsă, aplicată de instanță, ori de persoana căreia partea neexecutată din pedeapsă i-a fost înlocuită prin altă pedeapsă mai blândă, urmând să se ocupe de educarea ei. Art. 60 stabilea că față de copii pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter educativ, aceștia având obligația de a cere părții vătămate scuze în mod public sau sub o altă formă stabilită de instanță; mustrare sau mustrare severă; avertisment; obligarea minorului care a împlinit vârsta de 15 ani să repare dauna cauzată, dacă minorul are un câștig propriu și dacă dauna nu depășește un salariu minim, sau obligarea să repare prin munca sa dauna materială cauzată, dacă aceasta nu depășește un salariu minim, în cazul în care dauna cauzată depășește un salariu minim, repararea daunei se face pe calea unei acțiuni civile; încredințarea minorului pentru supraveghere severă părinților sau persoanelor care îi înlocuiesc; încredințarea minorului pentru supraveghere unui colectiv de muncă, unei organizații obștești cu consimțământul acestora sau unor cetățeni la cererea lor; internarea minorului într-o instituție specială de învățământ și de educație sau într-o instituție curativă și de educație.

■ **Codul penal din 2002** a avut tendința de a da o nouă abordare situației unui copil în conflict cu legea. Recunoscând vârsta de 16 ani ca vârstă de răspundere penală, Codul a enumerat categoriile de infracțiuni pentru care survine răspunderea penală de la 14 ani numai pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art. 145, 147, 151, 152, alin. (2), art. 164, 166, alin. (2) și (3), art. 171, 172, 175, 186–188, 189, alin. (2), (3) și (4), art. 190, alin. (2) și (3), art. 192, alin. (2), art. 195, 196, alin. (4), art. 197, alin. (2), art. 212, alin. (3), art. 217, alin. (4), lit. b), art. 217¹, alin. (3) și alin. (4), lit. b) și d), art. 217³, alin. (3), lit. a) și b), art. 217⁴, art. 217⁶, alin. (2), art. 260, 268, 270, 271, 273, alin. (2) și (3), art. 275, 280, 281, 283–286, 287, alin. (2) și (3), art. 288, alin. (2), art. 290, alin. (2), art. 292, alin. (2), art. 305, 317, alin. (2), art. 342, 350.

Codul penal prevede posibilitatea eliberării de răspundere penală a minorilor. Potrivit art. 79, minoratul este o circumstanță excepțională ce permite aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege. Ținând cont de circumstanțele excepționale ale cauzei, legate de scopul și motivele faptei, de rolul vinovatului în săvârșirea infracțiunii, de comportarea lui în timpul și după consumarea infracțiunii, de alte circumstanțe care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei, precum și de contribuirea activă a participantului unei infracțiuni săvârșite în grup la descoperirea acesteia, instanța de judecată poate aplica o pedeapsă sub limita minimă, prevăzută de legea penală pentru infracțiunea respectivă, sau una mai blândă, de altă categorie, ori poate să nu aplice pedeapsa complementară obligatorie. Minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea se consideră circumstanță excepțională. Art. 93 al Codului penal stabilește că minorii condamnați pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave pot fi eliberați de pedeapsă de către instanța de judecată dacă se va constata că scopurile pedepsei pot fi atinse prin internarea lor într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare, precum și prin aplicarea altor măsuri de constrângere cu caracter educativ, prevăzute la art. 104.

Internarea minorilor într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare se stabilește de către instanța de judecată pe un termen de până la atingerea majoratului. Prelungirea termenului de aflare a persoanei în aceste instituții după atingerea vârstei de 18 ani este permisă numai până la absolvirea unei școli de cultură generală sau de meserii.

Față de copii pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter educativ cum ar fi avertismentul; încredințarea copilului pentru supraveghere părinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat; obligarea să repare daunele cauzate. La aplicarea acestei măsuri se ia în considerare starea materială a copilului; obligarea de a urma un tratament medical de reabilitare psihologică; internarea, de către instanța de judecată, într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare. Codul penal prevede posibilitatea împăcării copilului care a comis o faptă considerată ca o infracțiune ușoară, mai puțin gravă sau gravă.

Codul penal prevede, într-un capitol separat, VII, răspunderea penală pentru infracțiuni contra familiei și minorilor ca incestul (art. 201); divulgarea secretului adopției (art. 201); abuzul părinților și altor persoane la adopția copiilor (art. 205); traficul de copii (art. 206); scoaterea ilegală a copiilor din țară (art. 207); atragerea minorilor în activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale (art. 208); pornografia infantilă (art. 208¹); atragerea minorilor la consumul ilegal de droguri, medicamente și alte substanțe cu efect narcotizant.

Totuși, după trei ani de la adoptarea Codului penal, s-au constatat lacune substanțiale în ce privește pedepsele aplicate copiilor. Aceasta a determinat legislatorul să vină cu modificări substanțiale ale Codului penal.

■ **Modificările din 2006 ale Codului penal** au promovat tendința spre decriminalizarea Codului prin reducerea sancțiunilor penale. De remarcat că a fost o reducere a termenului închisorii prin modificarea art. 70 al Codului penal. Astfel, potrivit art. 70, la stabilirea pedepsei închisorii pentru persoana care, la data săvârșirii infracțiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maxi-

mul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate. La stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracțiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăși 12 ani și 6 luni, iar în caz de cumul de sentințe, 15 ani. La individualizarea pedepsei în privința unui copil sunt aplicate prevederile art. 75 al Codului penal potrivit cărora „Pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, pedeapsa se aplică minorului numai dacă se apreciază că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea minorului”. Art. 79 stabilește că „minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea se consideră circumstanță excepțională”.

Prin modificarea Codului penal s-a exclus pentru o categorie esențială de sancțiuni nivelul minim al sancțiunii, astfel creându-se posibilitatea de a aplica sancțiuni minime prevăzute de Cod. Spre exemplu, sancțiunea articolului 150, alineatul (1), articolului 158, alineatul (1), articolului 192, alineatul (2), articolului 196, alineatul (3), articolului 224, alineatul (2), articolului 227, alineatul (2), articolelor 228, 229, 230, 234, articolului 245, alineatul (1), articolului 246, articolului 248, alineatul (2), articolului 250, alineatul (2), articolului 257, alineatul (3), articolului 261¹, alineatul (2), articolului 262, articolului 292, alineatul (1), articolului 297, articolului 302, alineatul (1), articolului 314, alineatul (2), articolului 317, alineatul (1), articolului 321, articolului 325, alineatul (1), articolului 326, alineatul (1), articolului 334, alineatul (2), articolului 341, alineatul (1), articolului 364, alineatul (4), articolului 365, alineatul (1), articolului 366, alineatul (2), articolului 367, alineatul (1), articolului 368, alineatul (1), articolului 369, alineatul (2), articolului 370, alineatul (1), articolului 374, alineatul (2), articolului 375, alineatul (1) și a articolului 377, alineatul (2) „de la 2 la 5 ani” se înlocuiește cu „de până la 5 ani”.

În septembrie 2010 în Codul penal a fost introdusă răspunderea penală pentru violența în familie.

■ **Codul de procedură penală din 1961** nu conținea secțiuni speciale cu referire la copiii în conflict cu legea. Totuși, existau anumite articole care se refereau la copii în ce privește încetarea procesului penal în legătură cu trimiterea materialelor spre examinare Comisiei pentru minori (art. 56), reprezentanții și reprezentanții legali (art. 50). Codul prevedea participarea pedagogului în cauzele cu minori, care asista la acțiunile procesuale și, de regulă, la audierea învinutului (art. 132, alin. 5), având dreptul, cu acordul anchetatorului, de a pune întrebări. Nu era prevăzută participarea reprezentanților legali. Cu referire la audierea martorului minor, Codul prevedea un articol separat (139) în care se menționa necesitatea citării pedagogului și a reprezentanților legali. Aceste prevederi se aplicau și în instanța de judecată.

■ **Codul de procedură penală din 2003** vine cu reforme esențiale, conținând un capitol separat privind copiii în conflict cu legea. Codul a prevăzut anumite principii vizând copiii implicați în sistemul de justiție penală, de exemplu, articolul 10. Respectarea drepturilor, libertăților și demnității umane prevede că în cazul când un minor este victimă sau martor în fața instanței de judecată, se va acționa pentru respectarea intereselor acestuia.

Articolul 18. Publicitatea ședinței de judecată prevede că accesul în sala de ședință poate fi interzis presei sau publicului, prin încheiere motivată, pe parcursul întregului proces sau al unei părți din proces când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților în proces o cer.

În procesul în care un minor este victimă sau martor, instanța de judecată va asculta declarațiile acestuia într-o ședință închisă, prevedere introdusă în 2007. Rezultatele cercetării sociologice demonstrează valorificarea frecventă a acestor prevederi (Figura 9, 10).

■ Respondenți judecătorești:

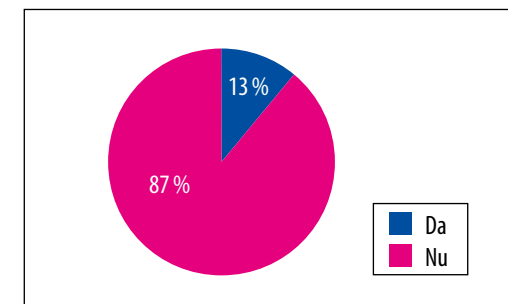

Figura 9. Au existat situații în care ședința de judecată în cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea a fost publică?

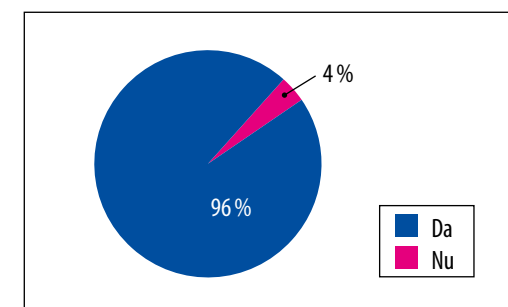

Figura 10. Au asistat vreodată reprezentanții mass-media la ședințele de judecată în privința copiilor în conflict cu legea?

O normă introdusă prin Legea nr. 235-XVI din 08.II.2007 a fost și recunoașterea, la articolul 20 (desfășurarea procesului penal în termen rezonabil), ca un criteriu de apreciere a termenului rezonabil de soluționare a cauzei penale vârsta de până la 18 ani a victimei, pe lângă faptul că inițial exista și prevederea conform căreia urmărirea penală și judecarea cauzelor penale în care sunt bănuțiți, învinuiți, inculpați areștați preventiv, precum și minori, se fac de urgență și în mod preferențial.

Art. 6 al Codului stabilește că reprezentanții legali sunt părinții, părinții adoptivi, tutorii, curatorii, precum și reprezentanții instituțiilor sub supravegherea cărora se află bănuitul, învinuitul, inculpatul, condamnatul. Art. 91 prevede statutul reprezentantului legal al martorului minor; acesta are dreptul să știe despre citarea de către organul de urmărire penală sau de instanță a persoanei ale cărei interese le reprezintă, să o însoțească și să asiste la acțiunile procesuale cu participarea acesteia.

Reprezentantul legal al martorului minor, luând parte la efectuarea acțiunilor procesuale, are dreptul: cu permisiunea organului de urmărire penală sau a instanței, să se adreseze persoanei ale cărei interese

le reprezintă cu întrebări, observații, îndrumări; să înainteze cereri; să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală și să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv; să facă obiecții împotriva acțiunilor președintelui ședinței de judecată; să ia cunoștință de procesul-verbal al acțiunilor procesuale la care el împreună cu persoana ale cărei interese le reprezintă a participat în cauza dată și să ceară completarea lui sau includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv; să invite pentru persoana ale cărei interese le reprezintă un avocat în calitate de reprezentant.

Termenul tradițional de reținere de 72 de ore stabilit inițial pentru toate categoriile de bănuți a fost limitat în 2007 la 24 de ore în privința copiilor. În cazul reținerii unui copil, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să comunice aceasta imediat procurorului și părinților minorului sau persoanelor care îi înlocuiesc. Potrivit art. 173, în cazul în care, în urma reținerii persoanei, rămân fără supraveghere copii sau alte persoane pe care le are în întreținere ori bunurile acesteia, organul de urmărire penală este obligat să ia măsurile prevăzute la art. 189.

Sunt prevăzute măsuri preventive care pot fi aplicate și copiilor, iar una poate fi aplicată doar copilului, și anume: transmiterea sub supraveghere. Aceasta constă în asumarea în scris a obligației de către unul dintre părinți, de tutore, curator sau de către o altă persoană demnă de încredere, precum și de către conducătorul instituției de învățământ speciale unde învață minorul, de a asigura prezentarea acestuia, când va fi citat, la organul de urmărire penală sau la instanță, precum și de a contracara acțiuni ilegale. În acest sens, procurorul sau instanța solicită de la autoritatea tutelară informații despre persoanele cărora urmează să le fie transmis copilul sub supraveghere pentru a se convinge că acestea sunt capabile să asigure supravegherea lui. Transmiterea sub supraveghere se face numai la cererea scrisă a persoanelor care pot asigura supravegherea. Dacă persoana căreia i-a fost transmis sub supraveghere copilul și-a încălcat obligațiile, ea poate fi supusă de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanță unei amenzi judiciare în mărime de la 10 la 25 de unități convenționale. Art. 186 *C. proc. pen.* stabilește că în cazul învinuților minori durata ținerii în stare de arest preventiv poate fi prelungită numai până la 4 luni. Art. 189 *C. proc. pen.*, la rândul său, stabilește că în cazul în care persoana reținută sau arestată are sub ocrotirea sa minori, persoane recunoscute iresponsabile, persoane cărora li s-a instituit curatelă sau persoane care, din cauza vârstei, bolii sau din alte cauze, au nevoie de ajutor, despre aceasta vor fi informate autoritățile competente pentru a lua față de aceste persoane măsuri de ocrotire. Obligația de a informa despre necesitatea aplicării măsurilor de ocrotire îi revine organului care a efectuat reținerea sau arestarea preventivă. Potrivit art. 270 *C. proc. pen.*, de competența procurorului la examinarea urmăririi penale sunt și cauzele cu minori. Codul prevede și unele norme care au ca scop asigurarea operativității procesului penal cu implicarea copiilor. Art. 345 stabilește că ședința preliminară va începe în cel mult 20 de zile de la data repartizării cauzei, cu excepția infracțiunilor flagrante. Ședința preliminară în cauzele în care sunt inculpați minori sau arestați se face de urgență și cu prioritate, până la expirarea termenului de arest stabilit anterior. Rezultatele cercetării sociologice demonstrează respectarea în general a termenelor (Figura 11, 12).

■ Respondenți procurori:

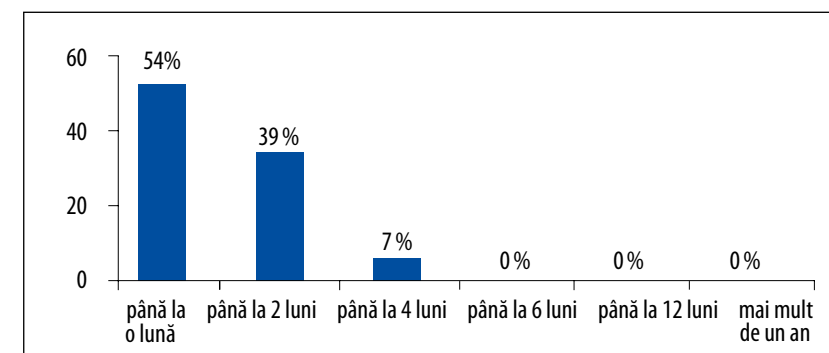

Figura 11. Perioada medie totală de urmărire penală în cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea?

■ Respondenți judecători:

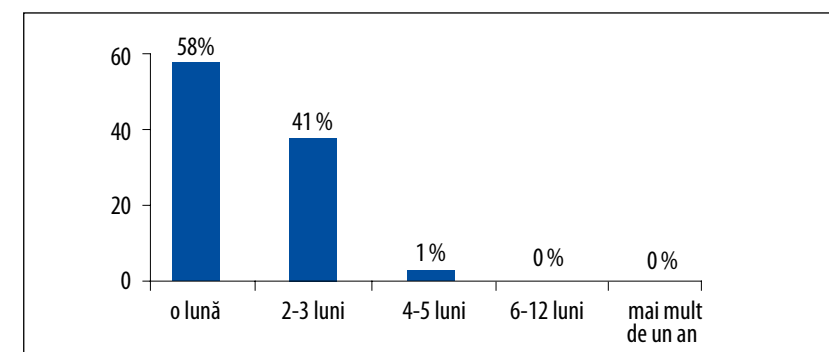

Figura 12. Perioada medie totală de judecare a unei cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea?

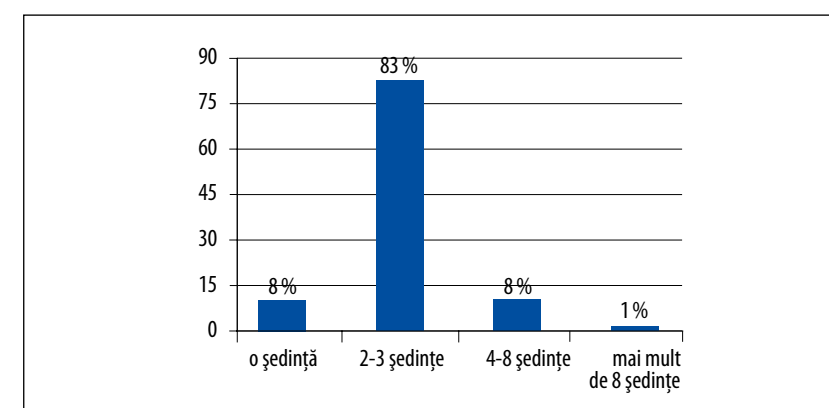

Figura 13. Durata de judecare a unei cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea

Totuși, cea mai esențială realizare a legislației procesual-penale din 2003 a fost reglementarea procedurii în cauzele cu copii. Prevederile se aplică la cauzele în privința persoanelor care, la momentul săvârșirii infracțiunii, nu au împlinit vârsta de 18 ani. Ședința de judecare a cauzei în privința minorului, de regulă, nu este publică. Art. 475 *C. proc. pen.* stabilește anumite circumstanțe suplimentare care urmează a fi stabilite în cauzele privind copiii: vârsta (ziua, luna, anul nașterii); condițiile în care trăiește și este educat, gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică a acestuia, particularitățile de caracter și temperamentale, interesele și necesitățile lui; influența adulților sau a altor minori asupra minorului; cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii. În cazul în care se constată că copilul suferă de debilitate mintală, care nu este legată de o boală psihică, trebuie să se stabilească, de asemenea, dacă el a fost pe deplin conștient de săvârșirea actului. Pentru a se stabili aceste circumstanțe, vor fi audiați părinții, profesorii, educatorii lui și alte persoane care ar putea comunica datele necesare, precum și se va cere efectuarea unei anchete sociale, prezentarea documentelor necesare și se vor efectua alte acte de urmărire penală și judiciare. De asemenea, potrivit art. 476 *C. proc. pen.*, dacă, la săvârșirea infracțiunii, împreună cu copilul au participat și adulți, cauza în privința minorului se disjunge pe cât e posibil, formând un dosar separat. În cazul în care disjungerea nu este posibilă, dispozițiile cuprinse în prezentul capitol se aplică numai față de minor.

■ La reținerea copilului și aplicarea față de copil a măsurilor preventive, potrivit art. 477 *C. proc. pen.*, în fiecare caz se discută, în mod obligatoriu, posibilitatea transmiterii lui sub supraveghere. Reținerea, precum și arestarea preventivă a copilului pot fi aplicate doar în cazuri excepționale, când au fost săvârșite infracțiuni grave cu aplicarea violenței, deosebit de grave sau excepțional de grave. Despre reținerea sau arestarea preventivă a minorului se înștiințează imediat procurorul și părinții sau alți reprezentanți legali ai minorului, fapt care se consemnează în procesul-verbal de reținere. Chemarea copilului, care nu se află în stare de arest, la organul de urmărire penală sau în instanța judecătorească se face prin părinții acestuia sau prin alți reprezentanți legali, iar în cazul în care minorul se găsește într-o instituție specială pentru minori, prin administrația acestei instituții.

Audierea copilului nu poate dura mai mult de 2 ore fără întrerupere, iar în total nu poate depăși 4 ore pe zi. La audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului minor, participarea apărătorului și a pedagogului sau psihologului este obligatorie. Pedagogul sau psihologul este în drept să pună întrebări, iar la sfârșitul audierii, să ia cunoștință de procesul-verbal sau, după caz, de declarațiile scrise ale copilului și să facă observații în scris referitor la plenitudinea și corectitudinea înscrierii lor. Aceste drepturi sunt explicate pedagogului sau psihologului înainte de începerea audierii.

Participarea reprezentantului legal în procesul penal este obligatorie. Reprezentantul legal se admite în procesul penal din momentul reținerii sau arestării preventive, sau al primei audieri. În momentul admiterii reprezentantului legal, acestuia i se înmânează informație în scris despre drepturile și obligațiile sale legale. Reprezentantul legal poate fi înlăturat din procesul penal și înlocuit cu altul, când aceasta este posibil, în cazul în care sunt temeiuri de a considera că acțiunile lui aduc prejudi-

cii intereselor copilului. Despre înlăturarea reprezentantului legal al minorului și înlocuirea lui cu un alt reprezentant organul care efectuează urmărirea penală sau, după caz, instanța judecătorească adoptă o hotărâre motivată. La audierea copilului participă reprezentantul lui legal, precum și, după caz, reprezentantul lui. La încheierea urmăririi penale în privința copilului, organul de urmărire penală, prin ordonanță motivată, poate să nu prezinte învinuitului unele materiale ale urmăririi penale care, la părerea sa, îl pot influența negativ, însă aceste materiale se prezintă reprezentantului legal al minorului.

Deosebit de importante sunt procedurile de dejudiciarizare prevăzute de Codul de procedură penală. Codul prevede procedura de încetare a procesului penal cu liberarea de răspundere penală a copilului, dacă la desfășurarea urmăririi penale, în cazurile infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave, se stabilește că acesta pentru prima dată a săvârșit o asemenea infracțiune și corectarea lui poate fi obținută fără a-l trage la răspundere penală. În cazul plasării copilului într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare, demersul procurorului se examinează de către judecătorul de instrucție.

Încetarea procesului penal nu se admite dacă minorul sau reprezentantul lui legal este împotriva. La adoptarea sentinței în procesul unui copil, instanța de judecată urmează să examineze posibilitatea liberării de pedeapsa penală a acestuia sau a suspendării condiționate a executării pedepsei. În cazul liberării minorului de pedeapsa penală cu internarea lui într-o instituție specială de învățământ și reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare, precum și cu aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ, instanța informează despre aceasta organul specializat de stat respectiv și pune în sarcina lui efectuarea controlului asupra comportării minorului condamnat. Instanța poate adopta o sentință de condamnare, dispunând liberarea copilului de pedeapsa penală și aplică față de el măsuri cu caracter educativ.

Instanța, la adoptarea sentinței de condamnare, poate dispune în condițiile prevăzute de lege liberarea de pedeapsa penală a minorului și internarea lui într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare până la atingerea majoratului, însă pe o durată nu mai mare de termenul maxim al pedepsei prevăzute de Codul penal pentru infracțiunea săvârșită.

Aflarea în instituția specială de învățământ și de reeducare sau în instituția curativă și de reeducare poate fi încetată până la atingerea majoratului când copilul, datorită corectării, nu mai are nevoie de influențare prin această măsură. Prolungirea aflării persoanei în instituțiile menționate după atingerea majoratului se admite doar până la terminarea de către ea a învățământului general sau profesional.

Chestiunea încetării sau prelungirii duratei aflării persoanei în instituțiile menționate se soluționează, în temeiul demersului organului specializat de stat care asigură corectarea copilului, de către judecătorul de instrucție al instanței care a adoptat sentința sau al instanței în raza teritorială a căreia se găsește domiciliul copilului, în termen de 10 zile de la primirea demersului. Putem confirma, cu o mare probabilitate, că reformele legislative menționate mai sus au dus la limitarea numărului de copii implicați în

sistemul de justiție penală. În tabelul de mai jos se poate observa dinamica condamnării copiilor după tipul de pedeapsă.

Tabelul 1. Numărul de minori condamnați după tipul de pedeapsă, 2000-2009

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Total condamnați	1 934	1 894	2 160	2 099	1 774	1 888	1 316	662	445	477
Închisoare	190	227	294	255	194	224	227	124	100	107
Amendă	258	270	380	421	162	142	116	54	49	39
Condamnare condiționată	1 042	1 018	1 261	1 302	1 209	1 236	624	321	173	228
Muncă neremunerată	–	–	–	–	–	234	320	154	108	93
Alte pedepse	444	379	225	121	209	52	27	29	14	10

Sursa: Banca de date a Biroului Național de Statistică // www.statistica.md

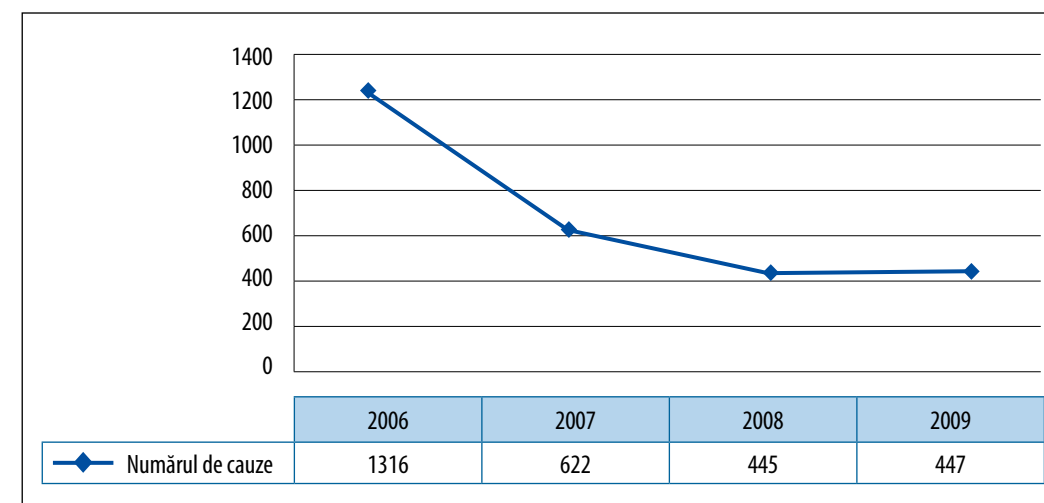
*Această informație nu conține datele reioanelor din partea stângă a Nistrului

După cum se observă, în decursul a 10 ani numărul total de copii condamnați s-a redus aproximativ cu 400%. Totuși, aplicarea pedepsei cu închisoarea a rămas la un nivel înalt pe parcursul anilor.

VII. JUDECAREA CAUZELOR CU IMPLICAREA COPIILOR ÎN CONFLICT CU LEGEA (ÎN CIFRE)

Dacă în 2006 au fost examinate 1296 de cauze penale în privința copiilor, în 2009 numărul cauzelor penale examinate s-a redus la 605. Analiza statisticilor demonstrează o scădere considerabilă a numărului de copii condamnați între anii 2006–2009. În 2006 au fost condamnați 1316 copii, iar în 2009 numărul s-a redus la 477 (Tabelul 2).

Tabelul 2. Ponderea cauzelor penale în privința copiilor, examinate în cadrul Judecătoriilor de drept comun din Republica Moldova

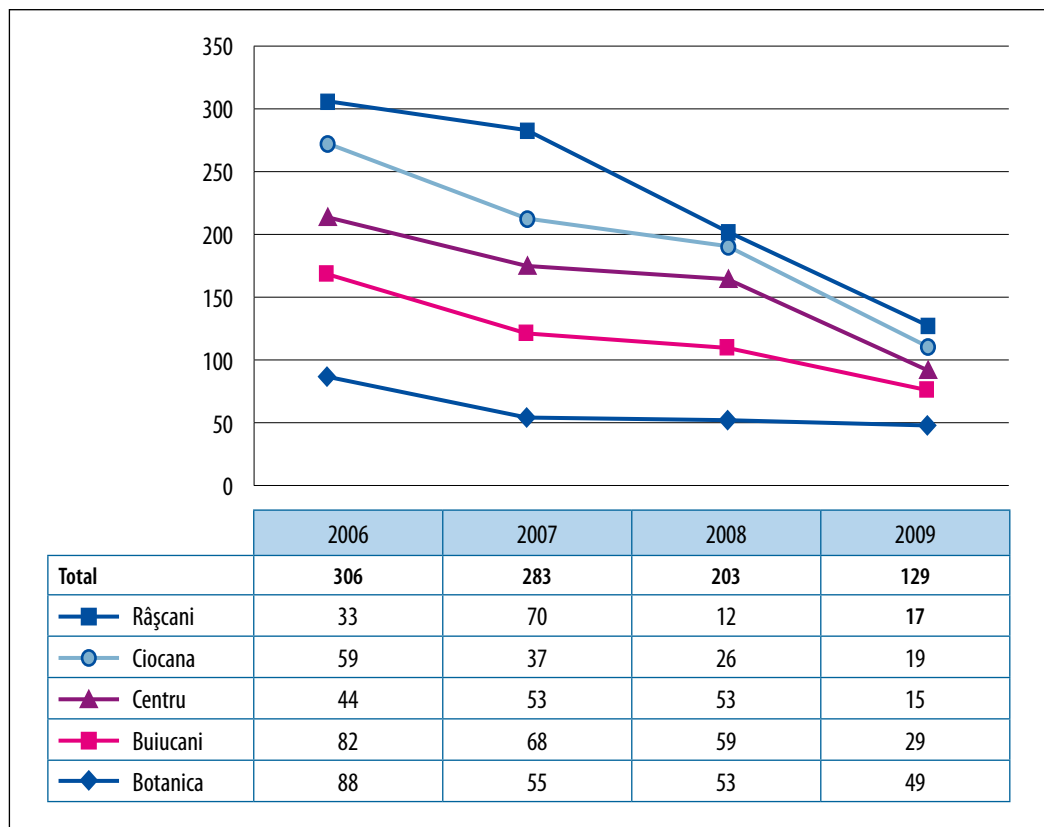
În scopul asigurării unui tablou pe cât se poate de util pentru realizarea obiectivelor propuse, analiza s-a structurat pe judecătoria și curți de apel.

În scopul asigurării unui tablou pe cât se poate de util pentru realizarea obiectivelor propuse, analiza a fost structurată în două compartimente: primul compartiment evidențiază ponderea cauzelor examinate de către Judecătoriile de drept comun din regiunea Centru, Nord, Sud, UTA Găgăuzia și Regiunea Nistreană, cel de al doilea compartiment include analiza nr.-lui cauzelor examinate de către Judecătoriile de drept comun din circumscripția Curților de Apel din Republica Moldova (Chișinău, Bălți, Cahul, Comrat, Bender).

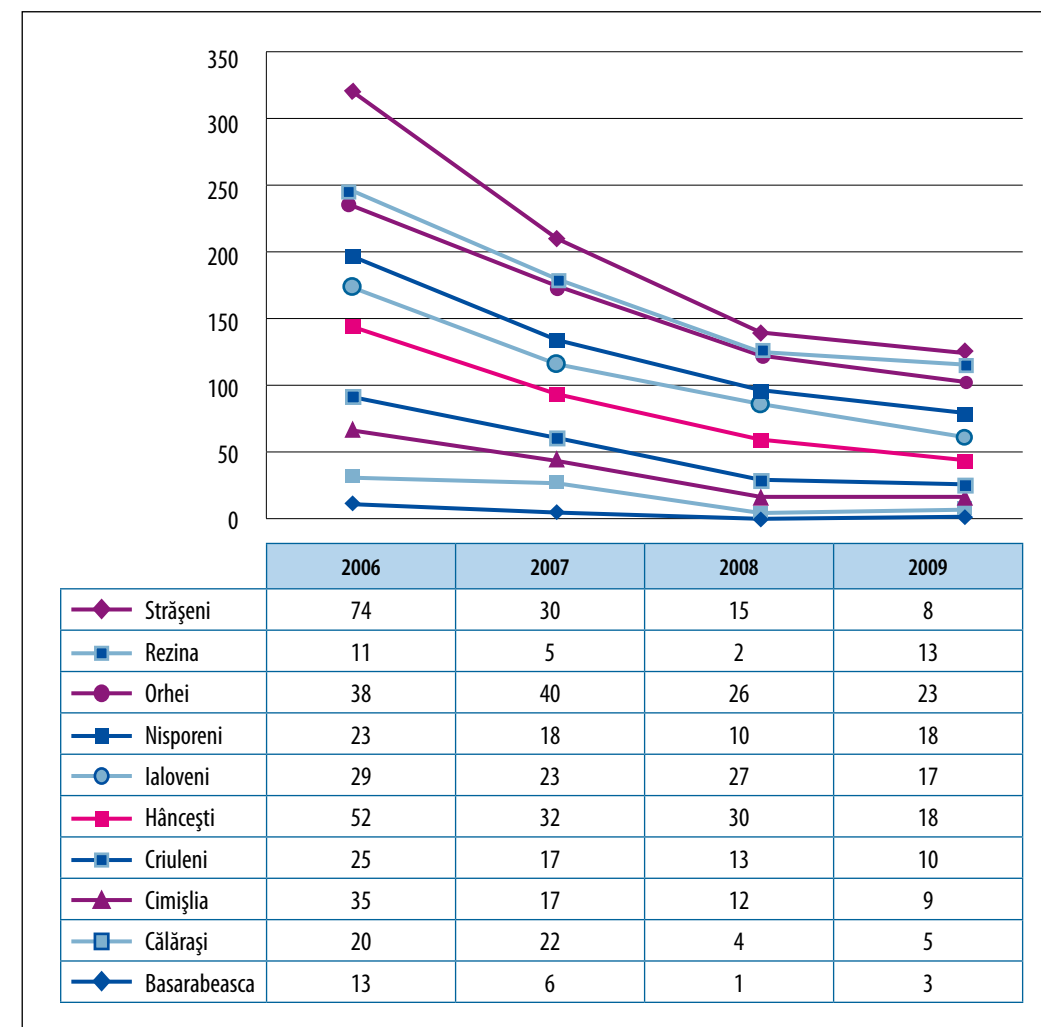
a) **Situația examinării cauzelor penale în privința copiilor din regiunea mun. Chișinău.** În urma cercetării realizate a fost constat că volumul prioritar de cauze penale examinate revine instanțelor judecătorești din mun. Chișinău (Tabelul 4/5). Astfel potrivit datelor elucidate pe parcursul perioadei

2006–2009 instanțele judecătorești de drept comun din raza teritorială a or. Chișinău au examinat: 2006 – 306 cauze penale, adică 23,6% din toate cauzele examinate pe țară (12 96 de cauze pe țară); 2007 – 283 cauze penale, adică 25,3% (1117 cauze pe țară); 2008 – 203 cauze, adică 24,6% (824 cauze pe țară); 2009 – 129 cauze, adică 21,3% (605 cauze pe țară). După cum se observă în mun. Chișinău se judecă aproximativ unul din patru dosare pe țară privind copii în conflict cu legea.

Tabelul 3. Ponderea nr. cauzelor penale în privința minorilor, examinate în cadrul Judecătoriilor de drept comun din or. Chișinău (an. 2006-2009)

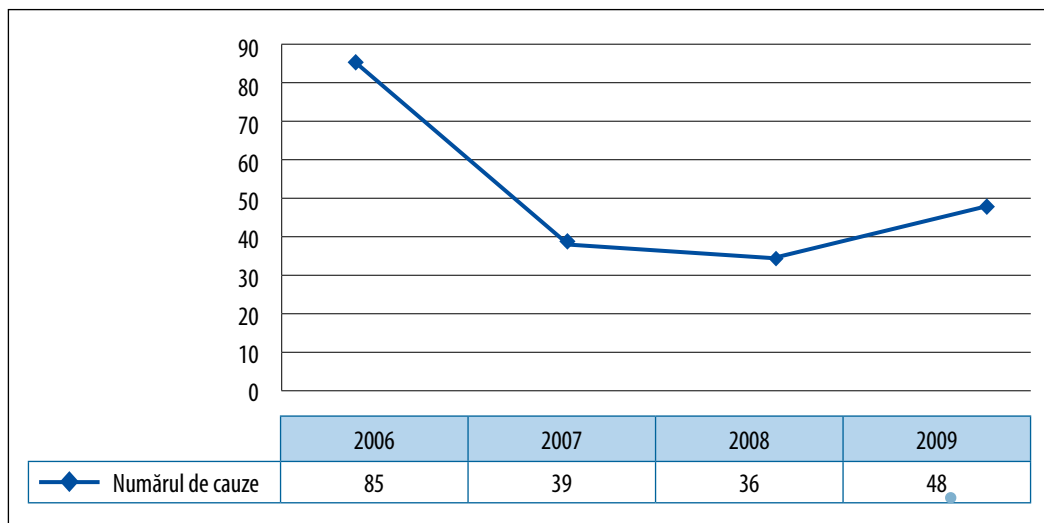

Tabelul 4. Ponderea nr. cauzelor penale examinate în privința copiilor în cadrul Judecătoriilor de drept comun, din circumscripția Curții de Apel Chișinău (an. 2006-2009)

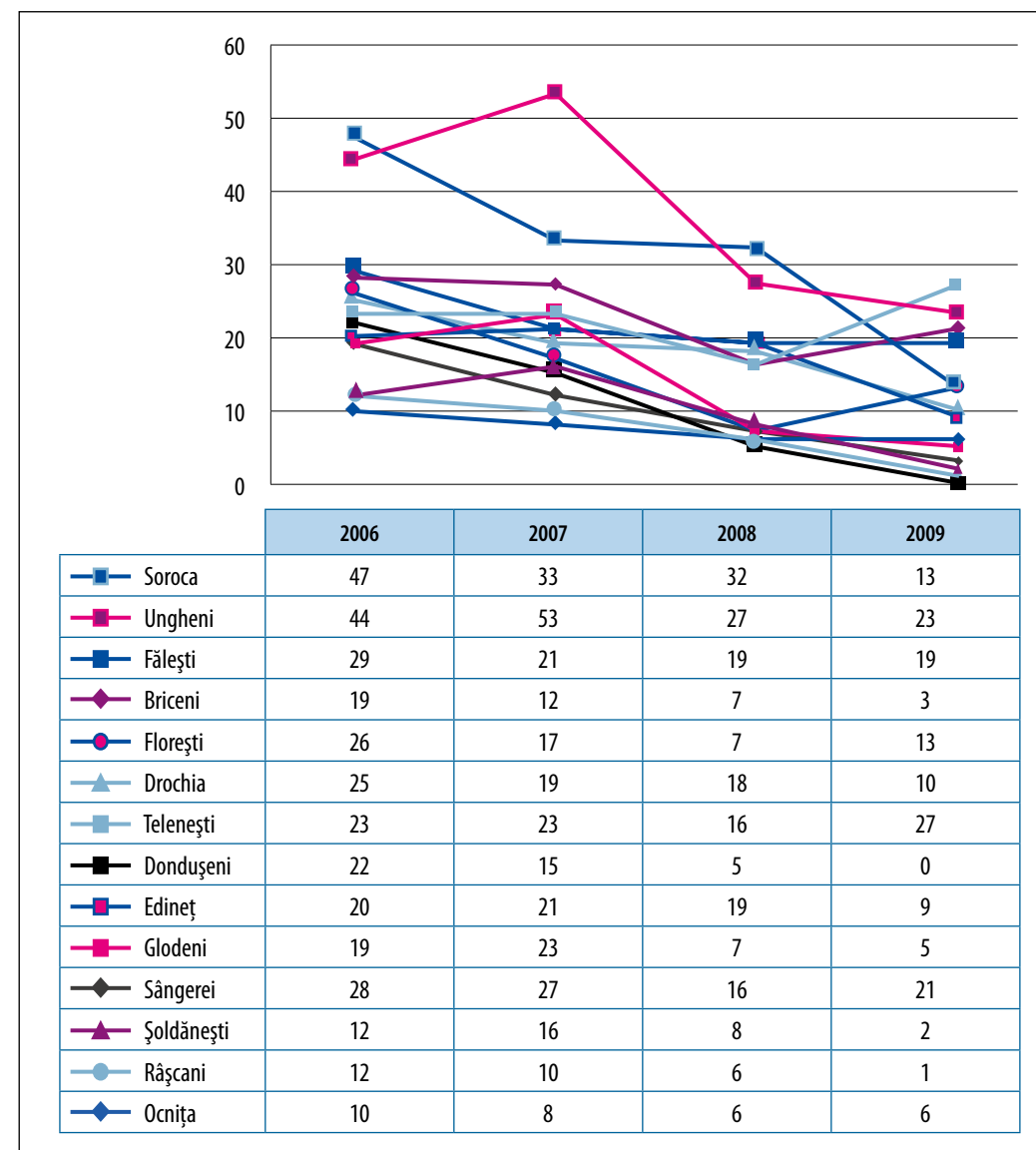

b) **Situația examinării cauzelor penale în privința copiilor din regiunea de nord a Republicii Moldova.** În cadrul Judecătoriei de drept comun din or. Bălți, în anul 2006 au fost examinate 82 cauze ce constituie 6,32% din toate cauzele examinate pe țară; 2007 – 89 cauze, respectiv 7,96% din 1117 cauze examinate pe țară; 2008 – 100 cauze, respectiv 8,24% din 824 cauze examinate pe țară, în 2009 se observă o creștere a numărului de dosare privind copii astfel în anul respectiv au fost examinate 80 cauze, ce constituie 13,2% din 605 cauze examinate pe țară (Tabelul 5, 6).

Tabelul 5. Ponderea nr. cauzelor penale în privința minorilor, examinate în cadrul Judecătoriei de drept comun din or. Bălți, an. 2006-2009

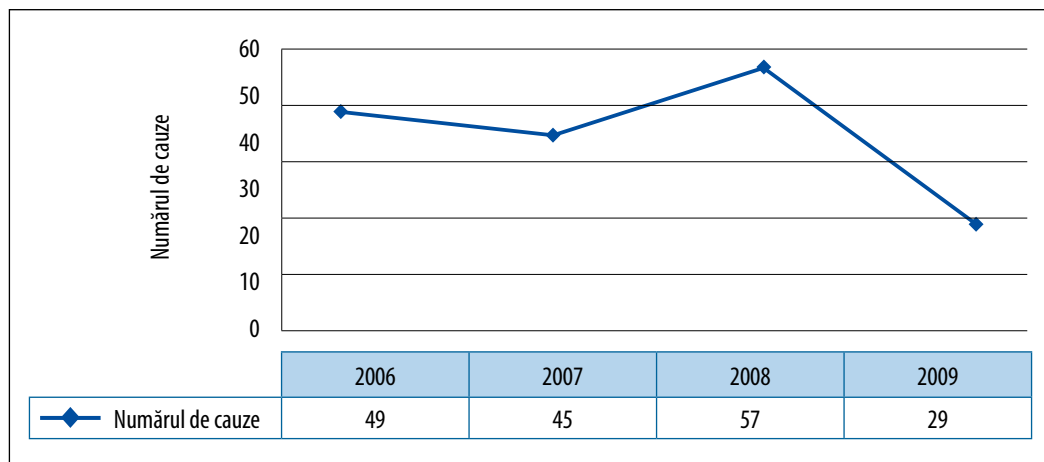
Tabelul 6. Ponderea nr. cauzelor penale examinate în privința copiilor, în cadrul Judecătorilor de drept comun, din circumscripția Curții de Apel Bălți, an. 2006-2009

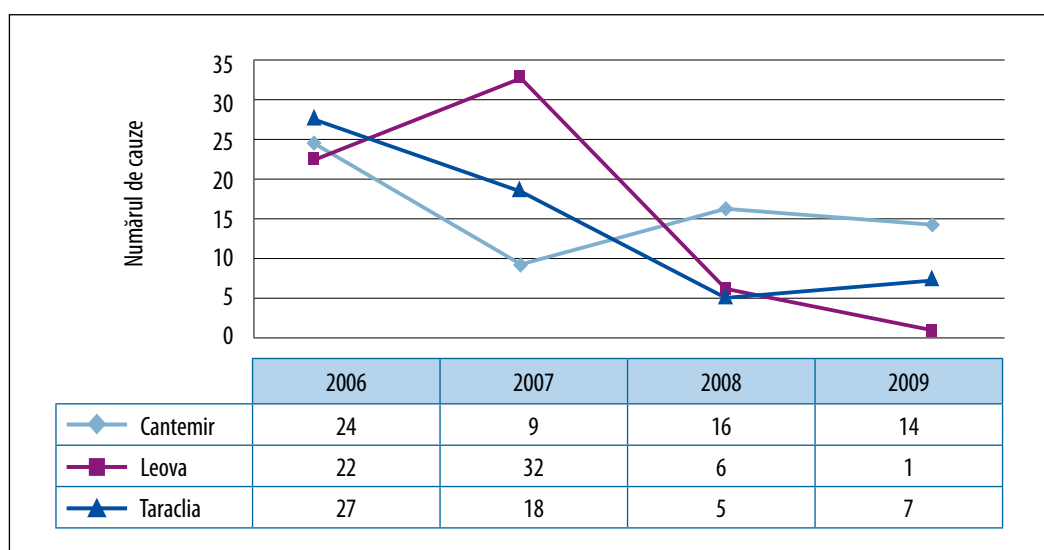
c) **Situația examinării cauzelor în regiunea de sud a Republicii Moldova.** Potrivit datelor puse la dispoziție în cadrul studiului a fost constatat faptul că în cadrul Judecătoriei din mun. Cahul, numărului cauzelor examinate în privința minorilor în anul 2009 a scăzut comparativ cu numărul acestui tip de cauze examinate în 2008. În același timp ponderea numărului cauzelor penale examinate în anii 2006 și 2009 atestă o scădere a acestora cu 1% în anul 2009.

La o analiză a cauzelor penale în privința copiilor în judecătoriile țării în comparație cu volumul integral pe țară de cauze penale în privința copiilor, se constată următorul tablou în anul 2006 – 49 cauze ce constituie 3,7% din toate cauzele examinate pe țară, în anul 2007 – 45 cauze ce constituie 3,8% din toate cauzele examinate pe țară, în anul 2008 – 57 cauze ce constituie 6,9% din toate cauzele examinate pe țară în anul 2009 – 29 cauze ce constituie 4,7% din toate cauzele examinate pe țară (Tabelul 7 /8)

Tabelul 7. Ponderea nr. cauzelor penale în privința minorilor, examinate în cadrul Judecătoriei de drept comun din or. Cahul, an. 2006-2009

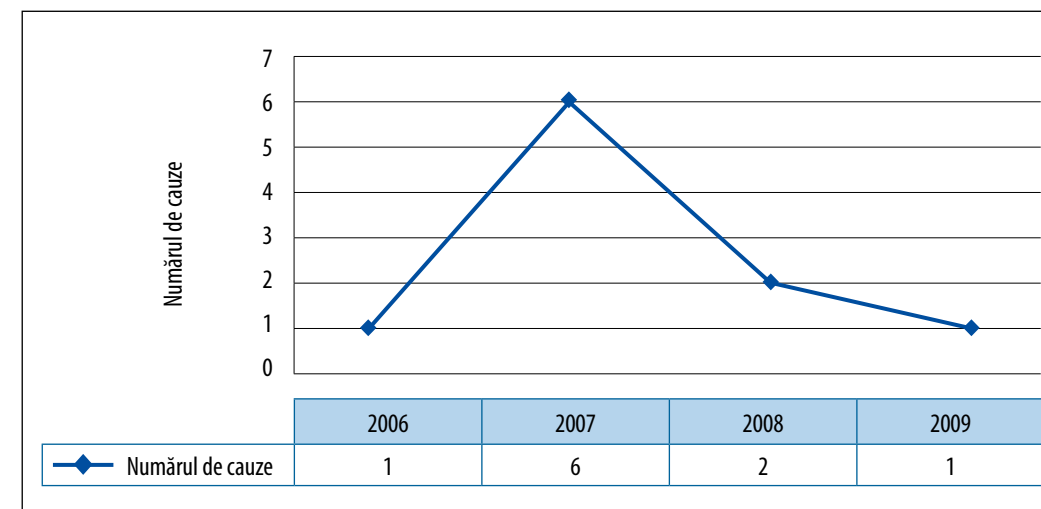

Tabelul 8. Ponderea nr.cauzelor penale examinate în privința copiilor, în cadrul Judecătoriilor de drept comun, din circumscripția Curții de Apel Cahul, an. 2006-2009

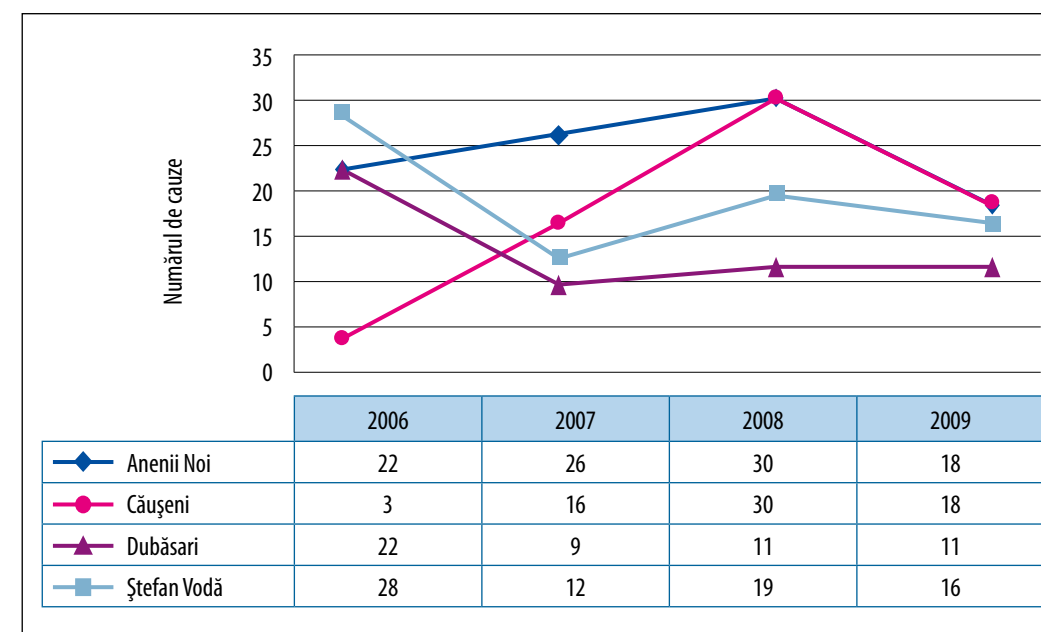

d) Situația examinării cauzelor penale în privința copiilor, în regiunea din stînga Nistrului.

Tabelul 9. Ponderea nr. cauzelor penale în privința minorilor, examinate în cadrul Judecătoriei de drept comun din or. Bender, an. 2006-2009

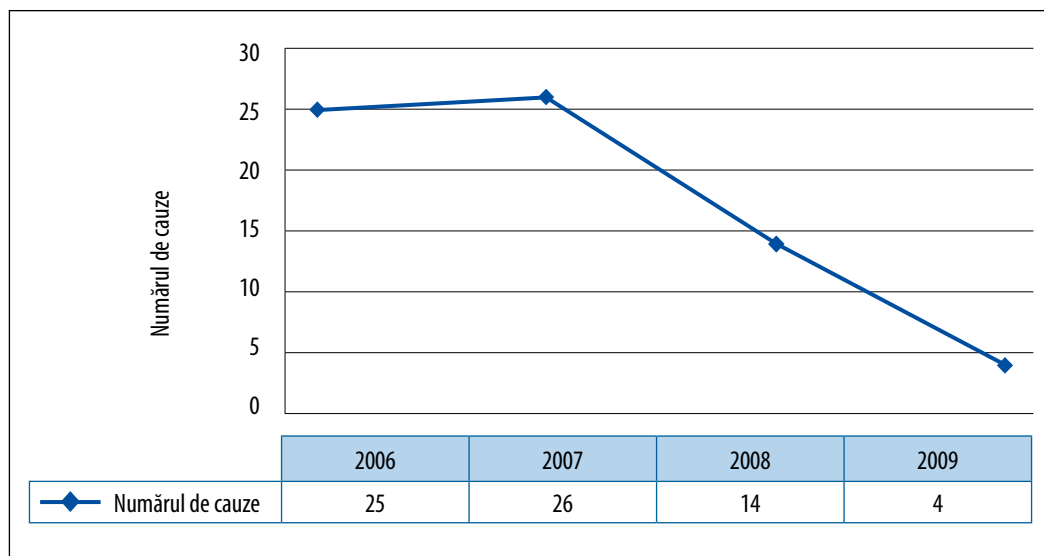

Tabelul 10. Ponderea nr.cauzelor penale examinate în privința copiilor, în cadrul Judecătoriilor de drept comun, din circumscripția Curții de Apel Cahul, an. 2006-2009

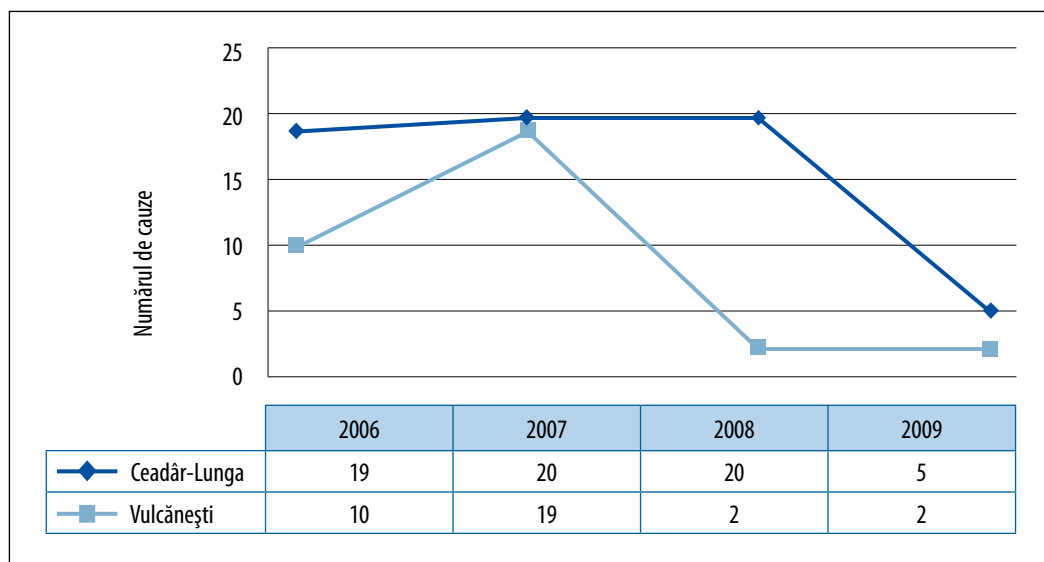

e) Situația examinării cauzelor penale în privința copiilor, în regiunea din Unitatea Teritorială Gagauzia.

Tabelul 11. Ponderea nr. cauzelor penale în privința minorilor, examinate în cadrul Judecătoriei de drept comun din or. Comrat, an. 2006-2009

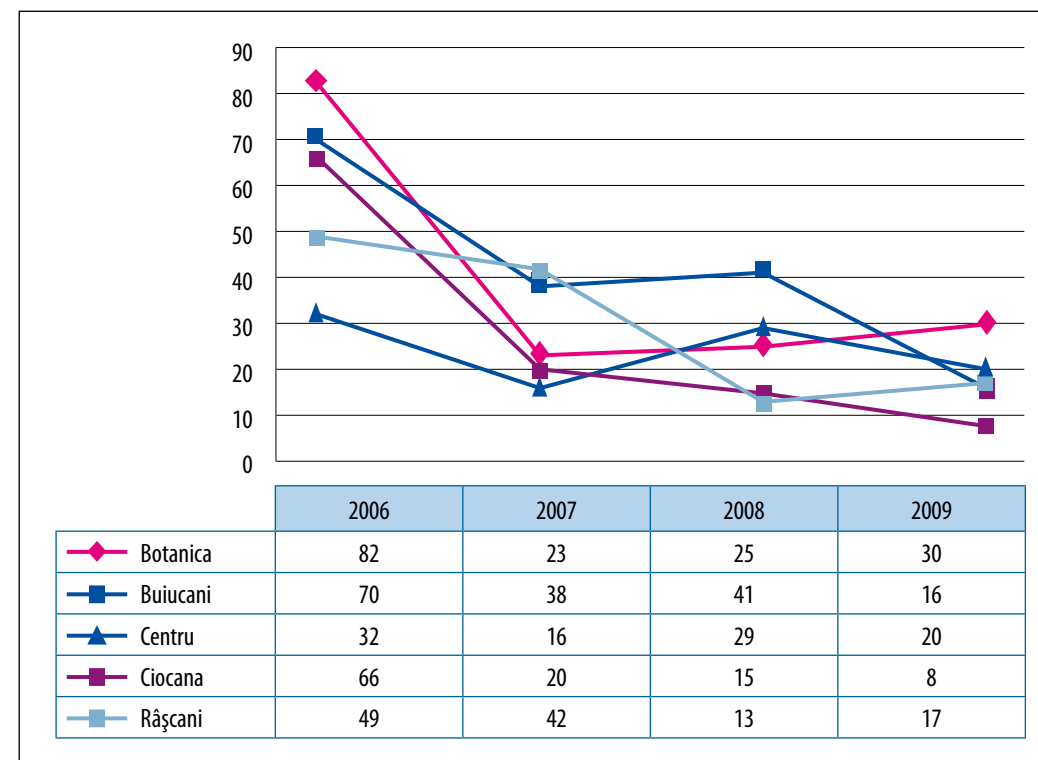

Tabelul 12. Ponderea nr. cauzelor penale examinate în privința copiilor, în cadrul Judecătorilor de drept comun, din circumscripția Curții de Apel Cahul, an. 2006-2009

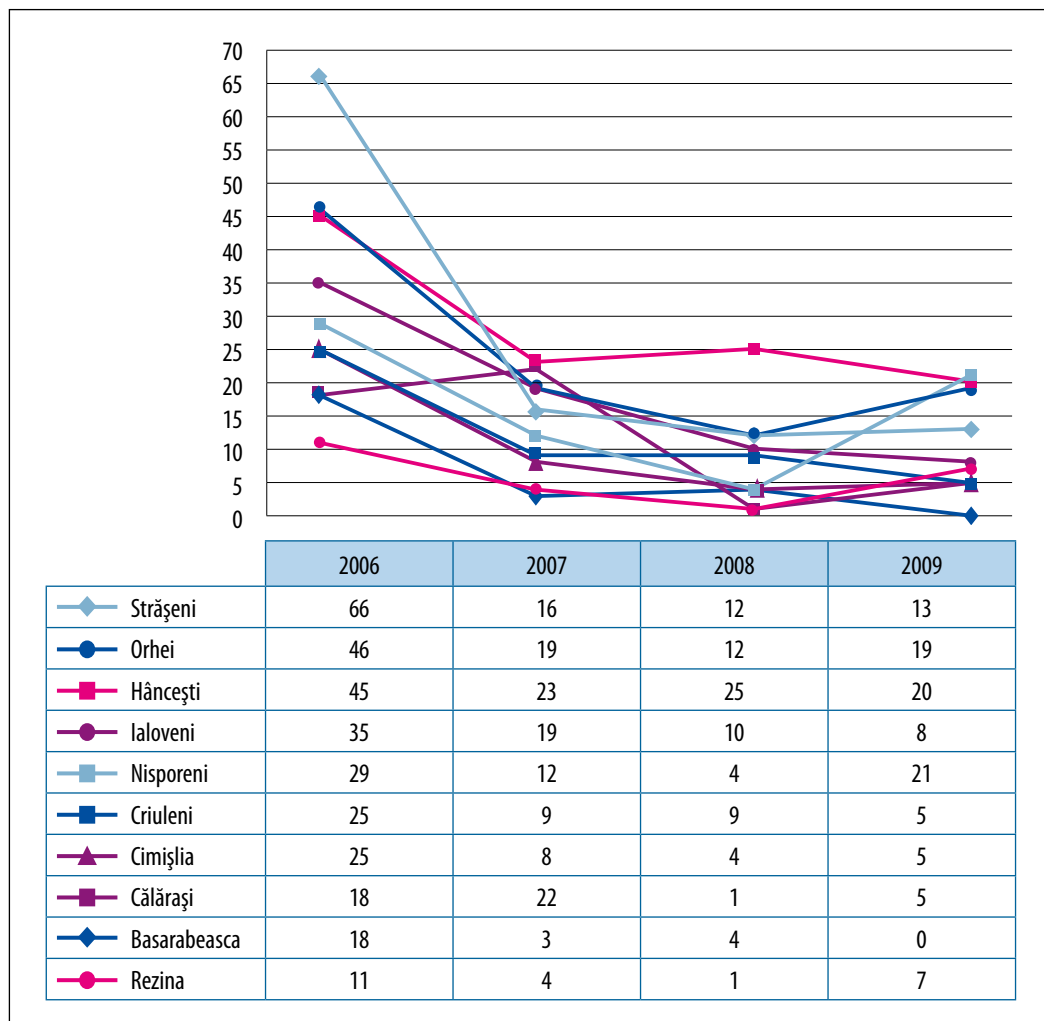

Cu referință la nr. de copii condamnați penal, situația se prezintă în felul următor:

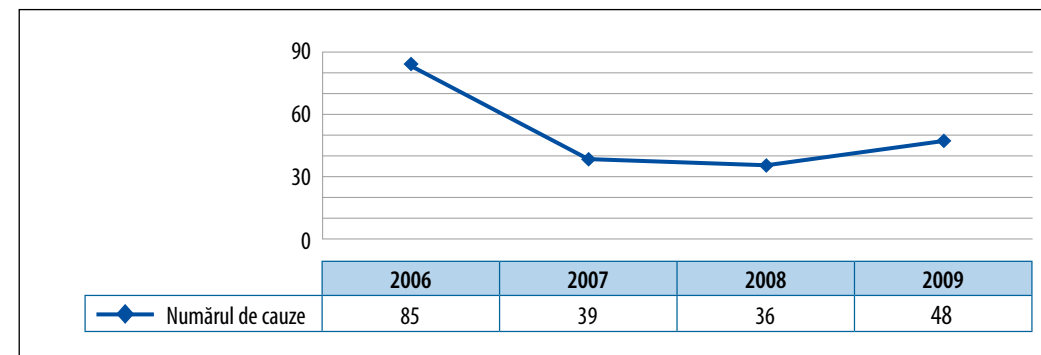
Tabelul 13. Numarul cauzelor penale cu implicarea copiilor examinate de către Judecătoriiile din raza teritorială a or. Chișinău

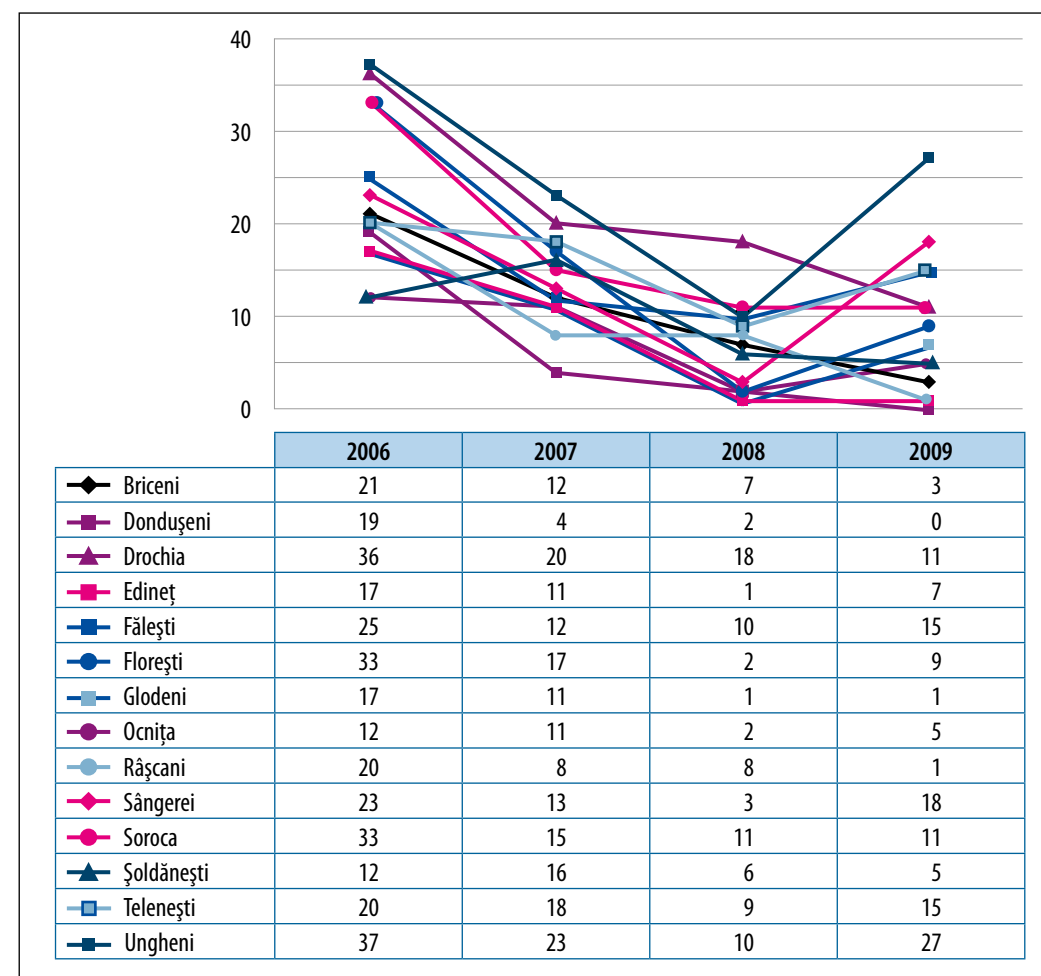
Tabelul 14. Numărul cauzelor penale cu implicarea copiilor examinate de Judecătoriile din regiunea Centru a R.M.

Tabelul 15. Numarul cauzelor penale cu implicarea copiilor examinate de Judecătoriile din raza teritorială a or. Bălți

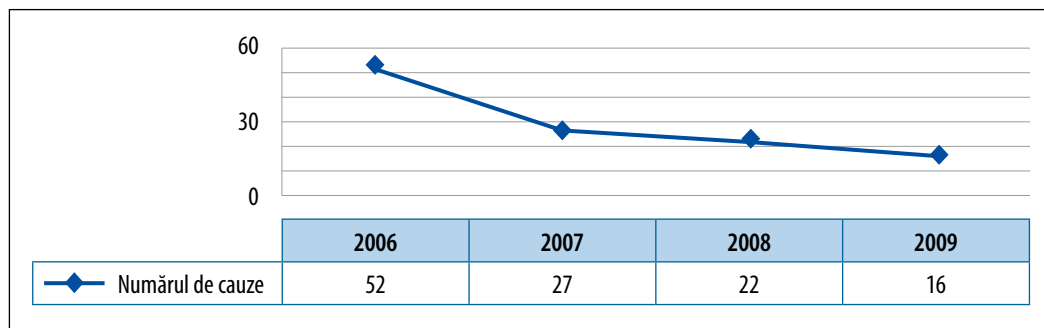

Tabelul 16. Numărul cauzelor penale cu implicarea copiilor examinate de Judecătoriile din regiunea Nord a R.M.

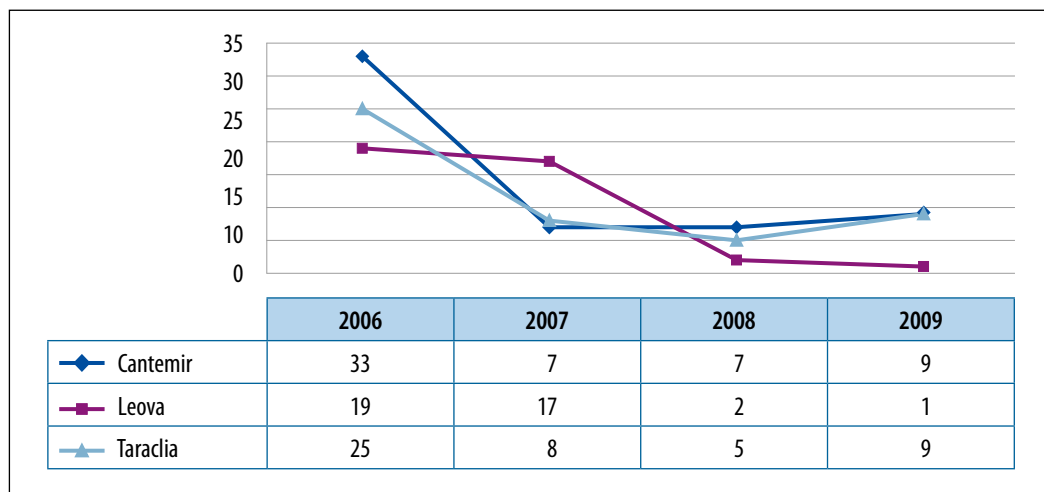

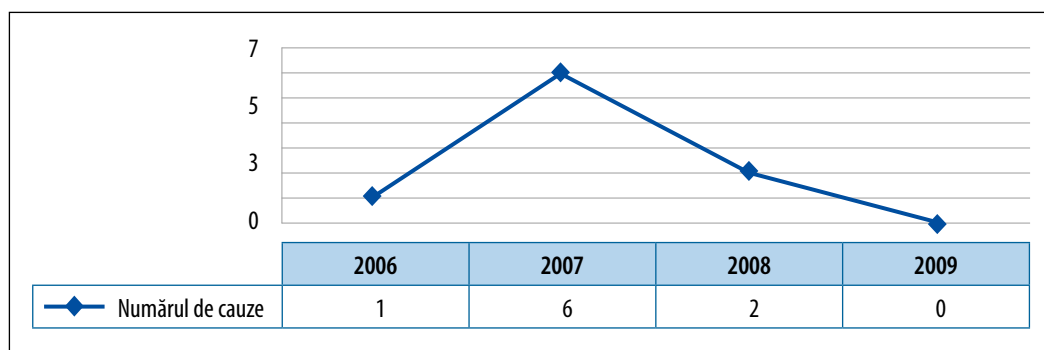
Tabelul 17. Numarul cauzelor penale cu implicarea copiilor examinate de Judecătoria din raza teritorială a or. Comrat

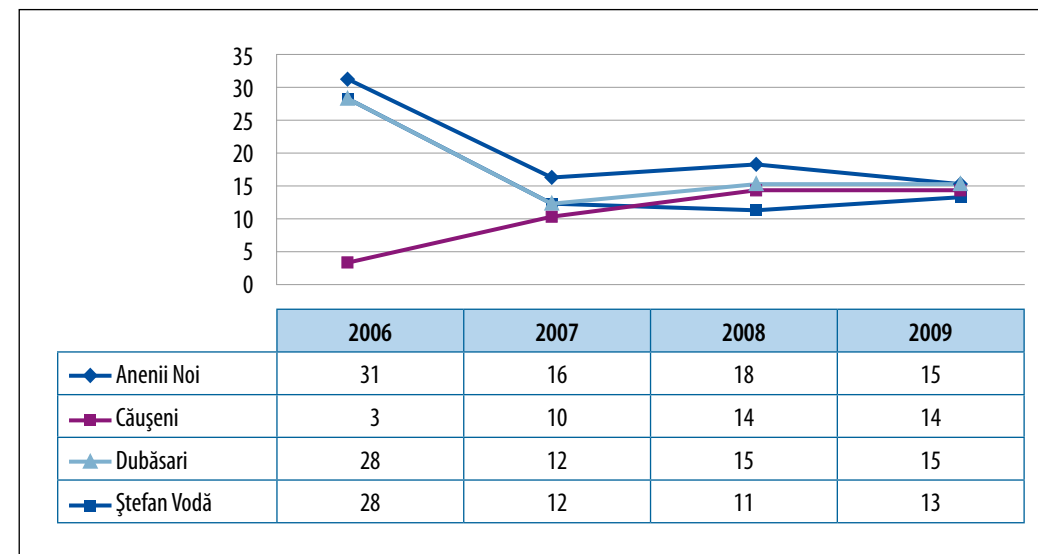
Tabelul 18. Numărul cauzelor penale cu implicarea copiilor examinate de Judecătoria din regiunea Nord a R.M.

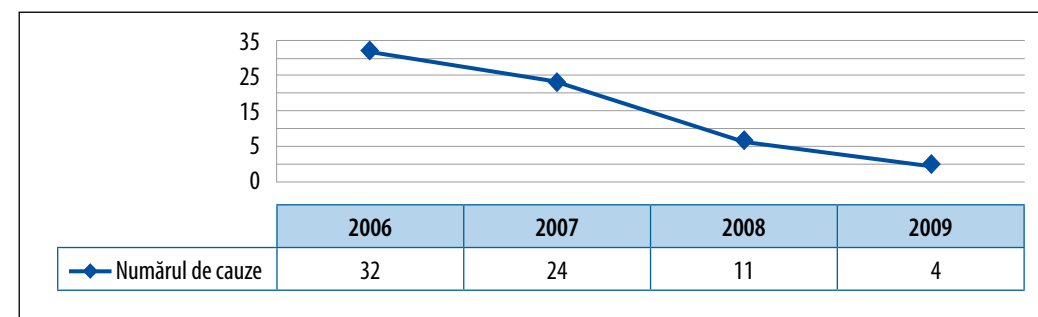
Tabelul 19. Numarul cauzelor penale cu implicarea copiilor examinate de Judecătoria din raza teritorială a or. Bender

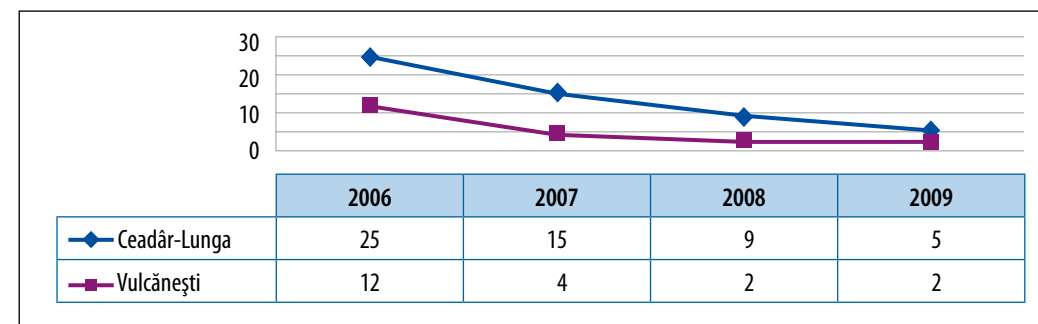
Tabelul 20. Numărul cauzelor penale cu implicarea copiilor examinate de Judecătoria din regiunea Estică a R.M.

Tabelul 21. Numarul cauzelor penale cu implicarea copiilor examinate de Judecătoria din raza teritorială a or. Comrat

Tabelul 22. Numărul cauzelor penale cu implicarea copiilor examinate de Judecătoria din regiunea Vestică a R.M.

În linii generale la capitolul persoane condamnate situația este similară cu indicile cauze penale examinate. Astfel potrivit datelor statistice incluse în Figura 14, se observă o creștere a numărului persoanelor condamnate în 2009 față de 2008.

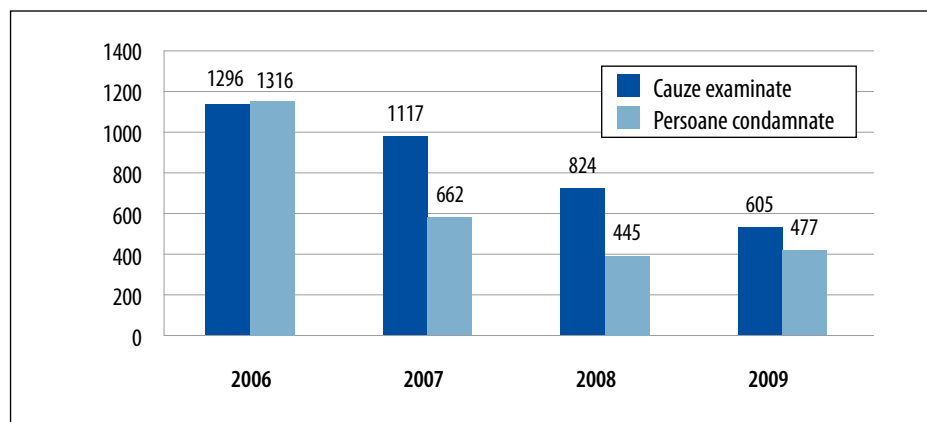

Figura 14. Ponderea nr. de cauze examinate în raport cu nr. persoanelor condamnate, 2006-2009

În 2009 în mediu pe țară sarcina pe lună în privința unui judecător a constituit 3,8 dosare penale.

Așadar pornind de la constatarea medie a dosarelor penale încheiate pe parcursul anilor 2006 – 2009 care este în medie – 4 dosare, se poate face o recomandare privind numărul de judecători care pot fi formați și specializați în domeniul justiției juvenile, luând în considerație datele pentru anul 2009.

În mun. Chișinău în 2009 au fost examinate 129 de cauze cu implicarea copiilor, aceasta constituind sarcina lunară de 10, 75 dosare. În judecătoria Bălți au fost examinate în 2009 – 80 de cauze în privința copiilor, constituind 6, 66 dosare. La restul judecătoriilor volumul de muncă ține nu mai mult decât o sarcină lunară.

Așadar în situația unei decizii de specializare a judecătorilor va fi necesar un număr de aproximativ 40 judecători pentru examinarea în fond a cauzelor penale privind copii în conflict cu legea.

(Schema repartizării dosarelor potrivit Anexa, nr. 3, 4)

VIII. PERSPECTIVA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI SPECIALIZATE ÎN CAUZELE CU IMPLICAREA COPIILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Oricare ar fi sistemul promovat de judecare a cauzelor cu implicarea copiilor, tratamentul acestora în sistemul de justiție urmează să fie ghidat de câteva abordări fundamentale:

1. **Echitabilitatea** – orice procedură urmează a fi desfășurată în condiții de echitate pentru copilul în conflict cu legea, martorii, victimele și comunitatea în ansamblu.
2. **Recunoașterea abordării diferențiate în cauzele cu adulți și în cele cu implicarea copiilor** – deoarece adulții și minorii sunt diferiți în dezvoltarea lor fizică și psihică, urmează a fi considerată această diferență la elaborarea și dezvoltarea tehnicilor de tratament al delincvenței.
3. **Abordarea individualizată** – nu există două cauze similare, precum nu există doi făptuitori identici după gradul lor de dezvoltare. În acest sens, abordarea individualizată ar semnifica individualizarea programelor de intervenție în vederea răspunderii la nevoile particulare ale fiecărui copil implicat în sistemul de justiție.
4. **Recunoașterea potențialului prosocial** – chiar și cel mai înrăit făptuitor în setul său valoric dispune de valori prosoziale. Acestea urmează a fi identificate și dezvoltate de către specialiști.
5. **Securitatea socială și comunitară** – oricare ar fi răspunsul sistemului de justiție la delincvență, acesta trebuie să ofere sentimentul de securitate și siguranță pentru comunitate.
6. **Responsabilizarea făptuitorului** – oricare ar fi abordarea sau tehnicile de intervenție, acestea trebuie să ducă la asumarea faptelor comise și a responsabilității făptuitorului pentru aceste fapte.
7. **Responsabilizarea comunității** – orice act delincvențial este și un rezultat al unui anumit context social și comunitar. Astfel, o parte din responsabilitate trebuie să și-o asume comunitatea pentru anumite eventuale eșecuri în dezvoltarea armonioasă a tinerilor.
8. **Responsabilitatea sistemului de justiție în ansamblu** – copiii, ca și adulții, au nevoie de reacții deliberate la delincvență. Or, orice reacție nu va produce efectul scontat dacă va crea impresia de formalism sau indiferență.

Comitetul ONU privind drepturile copilului, în Observațiile generale nr. 10 (2007) cu privire la drepturile copilului în contextul înfăptuirii justiției în privința copiilor⁷⁸, menționează printre principiile esen-

⁷⁸ § 5, Observațiile generale nr. 10 (2007) cu privire la drepturile copilului în contextul înfăptuirii justiției în privința copiilor, CRC/C/GC/10, 25 aprilie 2007.

țiale pentru considerare statelor: nediscriminarea; asigurarea interesului superior al copilului; garantarea dreptului la viață, supraviețuire și dezvoltare; asigurarea dreptului la opinie și respectul demnității.

Schema propusă de tratamēt al copiilor în conflict cu legea (vezi Anexa 2)

Puncte forte	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> Există o anumită experiență de colaborare între actorii statali și nestatali în promovarea unor concepte noi în domeniul justiției penale; există anumite programe și abordări dedicate justiției pentru copii (ex. cursuri de instruire continuă în domeniul justiției pentru copii la INJ, manualul formatorului în domeniul justiției juvenile); un anumit număr de angajați ai sistemului de justiție sunt orientați pozitiv spre promovarea conceptului de justiție pentru copii; este axat pe proces și nu doar pe rezultat, or, în cazurile cu implicarea adulților se ține cont mai mult de fapta comisă decât de caracteristicile psihosociale ale făptuitorului și de circumstanțele cauzei. 	<ul style="list-style-type: none"> Poate afecta principiul repartizării aleatorii a dosarelor; nu există încă o înțelegere clară referitor la necesitatea unui sistem distinct de justiție pentru copii, acesta fiind confundat cu conceptul de instanță specializată; comunicare discontinuă între instituțiile de stat referitor la priorități, inclusiv în domeniul justiției pentru copii; motivația limitată, bazată pe interes departamental de cooperare între instituții și agenții ce au atribuții în domeniul justiției pentru copii; superficialitatea programelor de prevenire a delincvenței juvenile; instituțiile publice din comunitate sunt afectate de multiple alte probleme funcționale, ceea ce nu permite a avea expectanțe înalte imediate privind eficiența programelor restaurative și comunitare de tratament al delincvenței juvenile, ceea ce poate pune în pericol însuși conceptul; discontinuitatea de conținut al intervențiilor diferitor servicii din comunitate (ex. școala, poliția, administrația publică locală, asociațiile părinților etc.); disponibilitate limitată de date dezagregate referitor la copii în sistemul de justiție și necesitățile acestora.
Oportunități	Riscuri
<ul style="list-style-type: none"> Există în Republica Moldova anumite categorii de servicii destinate copiilor în conflict cu legea; în comunitatea juridică se discută despre conceptul de justiție pentru copii. 	<ul style="list-style-type: none"> Posibilități reduse de a implica specialiști de calificare avansată din rândul persoanelor ce activează în comunitate; înțelegerea neadecvată din partea comunităților ca efect al atitudinilor punitive și a ratei înalte de victimizare, a conceptului de tratament prietenos copilului; abordarea conform căreia deferirea serviciilor comunitare ar însemna scutire de pedeapsă și de responsabilizare.

■ Respondenți judecătorești:

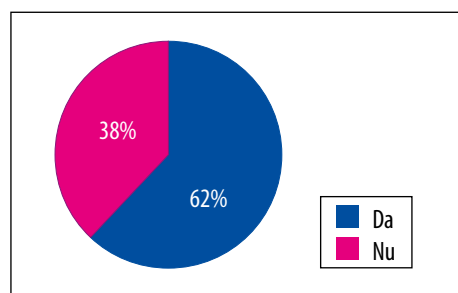

Figura 15. Cum considerați, sunt necesare instanțe specializate pentru minori?

Instanțele specializate, într-o opțiune, ar putea examina atât cauzele în care minorii sunt implicați ca făptuitori, cât și cauzele în care minorii apar în ipostază de victime.

De competența instanțelor specializate în cauzele cu implicarea copiilor, în altă opțiune ar putea fi:

- cauzele penale în privința copiilor în conflict cu legea;
- cauzele penale în care copiii sunt victime ale infracțiunilor;
- cauzele contravenționale în privința copiilor;
- cauzele civile cu privire la: decăderea din drepturile părintești; restabilirea în drepturile părintești; stabilirea locului de trai al copilului; determinarea modalității de interacțiune cu copilul; contestarea înfierii; stabilirea și contestarea paternității; litigiile ce țin de dreptul locativ, în care există copii; repararea prejudiciului cauzat sănătății copilului; cauzele ce țin de protecția dreptului copilului la proprietate;
- alte categorii de cauze: recunoașterea părintelui copilului ca fiind dispărut fără urmă; stabilirea unor fapte ce au valoare juridică și consecințe pentru copil; protecția copilului consumator; contestarea actelor nelegitime ale autorităților publice prin care se încalcă un drept al copilului.

■ Respondenți judecătorești:

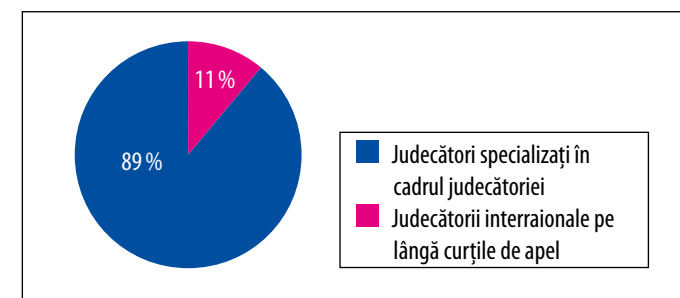

Figura 16. Cum este mai oportun de asigurarea funcționalității instanțelor specializate pentru judecarea cauzelor în privința copiilor.

IX. SERVICII ADIACENTE NECESARE FUNCȚIONĂRII UNUI SISTEM SPECIALIZAT DE JUSTIȚIE PENTRU COPII

Justiția pentru copii este un concept ce ar îngloba ansamblul garanțiilor procesuale instituite pentru a proteja și a răspunde necesităților copilului aflat în conflict cu legea, copilului victimă sau martor al infracțiunii. Astfel, este nevoie de un cadru normativ juridic ce ar reglementa în mod special procedurile, metodele și tehnicile utilizate în desfășurarea procesului penal în care este implicat copilul, de asemenea este nevoie de specialiști competenți în lucrul cu copiii.

Codul de procedură penală din 2003 rezervă un capitol separat unor elemente ale justiției pentru copii, plasându-l în secțiunea procedurilor speciale. În același timp, cum e și firesc, în legislația procesuală au fost constatate lacune care ar putea crea anumite impedimente în realizarea conceptului justiției specializate. De asemenea, implementarea acestor prevederi presupune existența unor servicii adiacente, care ar permite implementarea procedurilor prietenești copiilor.

IX.1 Protecția copilului implicat în sistemul de justiție penală (copilul în conflict cu legea, copilul-victimă, copilul-martor)

Codul de procedură penală conține prevederi generale cu privire la audierea martorului cu aplicarea modalităților speciale (art. 110). Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal nu conține norme separate privind martorii minori.

Sub acest aspect considerăm necesară modificarea art. 481, alin. (1) din Codul de procedură penală prin introducerea posibilității de audiere a copilului-martor cu aplicarea modalităților special prevăzute la art. 110 al Codului de procedură penală. În același sens se solicită modificarea Legii cu privire la protecția martorului, art. 13, alin. (1), prin investirea procurorului cu atribuția de a aplica măsuri de protecție. Protecția minorului poate fi realizată într-un mod eficient doar în situația existenței unor mecanisme de protecție și a membrilor familiei. Așadar, sunt necesare prevederi separate în lege cu privire la protecția martorilor membri ai familiei și a reprezentanților legali.

Pe lângă măsurile de protecție, în legea sus-menționată este necesară prevederea măsurilor de asistență, cu mențiuni separate privind măsurile speciale de asistență aplicate copilului-martor sau victimă, care trebuie să asigure mediul favorabil pentru dezvoltarea acestuia. Este necesar de remarcat că în septembrie 2010 Codul de procedură penală a fost modificat introducându-se anumite norme privind protecția și asistența victimelor violenței domestice.

IX.2 Detenția copiilor în conflict cu legea

Cu toate că în 2006 Codul de procedură penală a fost modificat, a rămas o lacună, în opinia noastră, în ce privește termenul ținerii sub arest a persoanei minore. Potrivit art. 186 C. proc. pen., *termenul ținerii persoanei minore în stare de arest în faza de urmărire penală nu poate depăși 4 luni (art. 186, alin. (4) C. proc. pen.)*. Potrivit art. 186, alin. (9) C. proc. pen., *după expirarea termenelor stabilite în alin. (5) și (8), termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest poate fi prelungit doar în cazuri excepționale, la demersul procurorului, printr-o încheiere motivată a instanței care judecă cauza, de fiecare dată cu 3 luni până la pronunțarea sentinței*. Legea nu specifică care sunt cazurile **excepționale**.

Art. 186, alin. (9) C. proc. pen. nu specifică pentru care categorii de inculpați poate fi prelungit termenul de menținere în stare de arest, iar teoretic în această categorie pot fi incluși și minorii. Această situație duce la detenția copiilor pe termene lungi. Așadar, art. 186, alin. (9) necesită a fi completat cu sintagma: „*cu excepția inculpaților minori*”.

Se impune menționat și faptul că în Republica Moldova nu există prevederi exprese care ar permite plasarea minorilor în custodie publică.

Așadar, art. 23 al Legii privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15.12.1994 trebuie completat cu un nou alineat (3) cu următorul conținut: (3) *Instituționalizarea copiilor în instituții specializate pentru copiii cu comportament delinvent se admite prin hotărârea instanței judecătorești doar în urma săvârșirii unor fapte ce conțin semnele infracțiunii*.

De asemenea, Codul de executare, la art. 265, alin. (1), lit. c), prevede posibilitatea încarcerării minorului condamnat pe un termen de până la 7 zile. Măsura respectivă intră în contradicție cu standardele internaționale (articolele 66-71 ale Normelor Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113/4, decembrie 1990). Așadar, Codul de executare nr. 443-XV din 24.12.2004, Monitorul Oficial nr. 34-35/112 din 03.03.2005, la art. 265 trebuie modificat după cum urmează: alin. (1), lit. c) sintagma „*sau minorul condamnat*”.

IX.3 Psihologii și pedagogii

Art. 479, alin. (2) C. proc. pen. stabilește că *la audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului minor, participarea pedagogului sau psihologului este obligatorie*.

1) *Pedagogul sau psihologul este în drept, cu consimțământul organului de urmărire penală, să pună întrebări minorului, iar la sfârșitul audierii să ia cunoștință de procesul-verbal sau, după caz, de declarațiile scrise ale minorului și să facă în scris declarații referitor la plenitudinea și corectitudinea înscrierii lor. Aceste drepturi sunt explicate pedagogului sau psihologului înainte de începerea audierii minorului, despre ce se face mențiune în procesul-verbal respectiv. Audierea martorului minor (art. 481 C. proc. pen.) se efectuează în condițiile prevăzute de art. 478-480 C. proc. pen.*

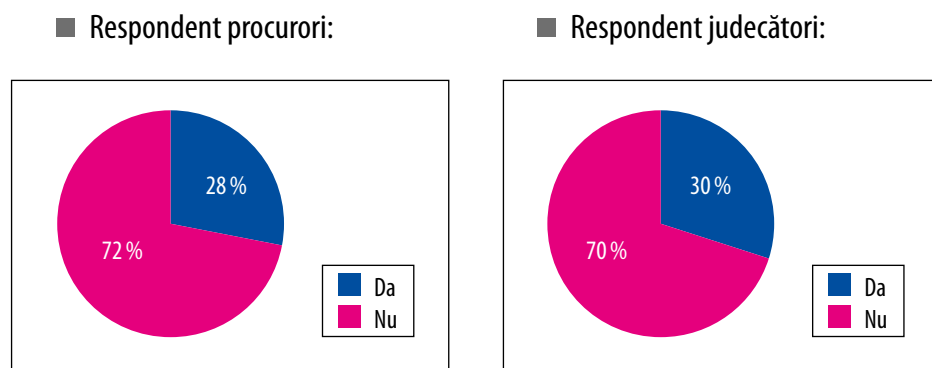

Figura 17. / Figura 18. Există probleme de ordin legislativ referitor la statutul Psihologului/Pedagogului la faza e urmarire penală

Codul de procedură penală nu conține norme care ar reglementa statutul pedagogului și psihologului în procesul penal. Acest fapt creează dificultăți serioase în asistența copiilor și în asigurarea unui climat benefic pentru ei în timpul participării lor la acțiunile efectuate de către procurori sau instanța de judecată. Instanțele și procurorii întâmpină dificultăți la identificarea persoanelor care ar avea competența de asistență a copiilor, în calitate de pedagog sau psiholog. Problema este provocată atât de lipsa prevederilor legale privind instituția pedagogului sau psihologului, cât și de lipsa politicilor privind identificarea, formarea, remunerarea etc. Astfel, Codul de procedură penală necesită a fi completat cu un nou articol:

Art. 89¹. Pedagogul

- (1) Pedagogul este persoana care posedă studii superioare în domeniul pedagogiei și activează într-o instituție de învățământ sau educativă. Pedagogul este desemnat de către procuror sau, după caz, de instanța de judecată în cauza penală în care participă minori în calitate de bănuți, învinuți, inculpați, părți vătămate sau martori.
- (2) Pedagogul are sarcina de a contribui la protecția stării psihoemoționale a minorului în cadrul acțiunilor procesuale la care participă acesta.
- (3) Pedagogul aplică tehnici de lucru care nu necesită o aprobare prealabilă de către procuror sau instanța de judecată.
- (4) Pedagogul este obligat, în realizarea atribuțiilor sale, să îndeplinească indicațiile procurorului sau ale instanței de judecată.

Art. 89². Psihologul

- (1) Psihologul este persoana care posedă studii superioare în domeniul psihologiei și activează în domenii ce țin de acordarea asistenței psihologice.
- (2) Prevederile art. 89¹, alin. 2)-5) C.proc.pen. se aplică corespunzător.

De asemenea, la art. 479, alin. 3 din Codul de procedură penală, cuvintele „organului de urmărire penală” trebuie înlocuite cu cuvintele „procurorului sau instanței de judecată”.

În Republica Moldova există câteva instituții de învățământ superior de pregătire a pedagogilor și psihologilor. În prezent există cinci universități care pregătesc specialiști în domeniul psihologiei vârștelor și al științelor educației: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Universitatea de Stat „Aleco Russo” din mun. Bălți, Universitatea de Stat din Tiraspol.

În fiecare din aceste universități sunt funcționabile facultăți de specialitate în domeniul psihologiei și pedagogiei, spre exemplu: Universitatea de Stat din Moldova pregătește specialiști în domeniul psihologiei copilului și al tânărului în cadrul Facultății de Psihologie și Științe ale Educației, la 3 specialități: educație civică, psihologie, psihopedagogie.

În programul de studiu al acestora sunt integrate cursuri cum sunt: Psihologia copilului, Delincvența juvenilă, Psihologie școlară, Psihopedagogia comportamentului deviant, Consiliere psihopedagogică. În majoritatea acestor universități este inclus și programul de profesionalizare din ciclul II (master), de exemplu: Universitatea de Stat din Moldova sau Universitatea Liberă Internațională din Moldova.

Astfel, studenții au posibilitatea să își continue studiile de profesionalizare în domeniul respectiv, în cadrul ciclului de master, pentru ca în viitorul apropiat să desfășoare activitatea de psiholog sau pedagog. Totodată, reprezentanții sistemului de justiție penală au menționat deficiențe în identificarea pedagogilor și psihologilor care să participe în cauzele cu implicarea copiilor.

■ Respondenți procurori:

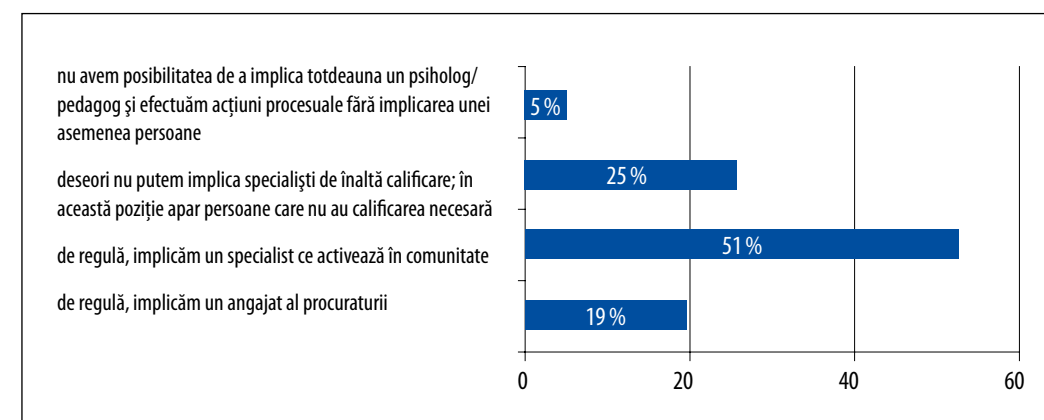

Figura 19. Cum identificați psihologul/pedagogul?

■ Respondenți judecători:

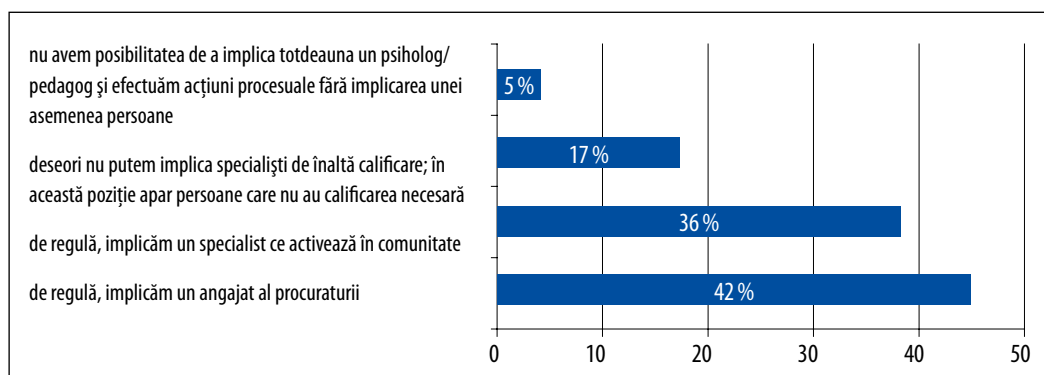

Figura 20. Cum identificați psihologul/pedagogul?

Mai mult decât atât, nu toți procurorii și judecătorii conștientizează importanța atragerii acestor persoane în cauzele cu implicarea copiilor. Unii procurori și judecători participanți la interviuri au explicat că este greu de atras asemenea persoane pe motiv că nu sunt remunerate, sugerând chiar angajarea de către instituție a unui asemenea specialist.

IX.4 Reprezentanții legali

Codul de procedură penală prevede că reprezentanți legali sunt părinții, părinții adoptivi, tutorii, cât și reprezentanții instituțiilor sub supravegherea cărora se află copilul. În practică sunt întâlnite cazuri când minorul rămâne în supravegherea bunicii sau a altor rude.

Sub acest aspect este rațional a admite în proces și alte rude decât cele incluse în noțiunea de reprezentanți legali. Pornind de la această raționalitate, se recomandă a modifica art. 77, alin. 2 din Codul de procedură penală. Astfel, după sintagma „ca reprezentant legal” să se introducă sintagma „rudele acestuia până la gradul trei, iar în lipsa acestora”. În special este relevant a lua în considerație rolul acestor persoane în situația în care deseori copiii nu înțeleg semnificația unor acțiuni procesuale.

■ Respondenți procurori:

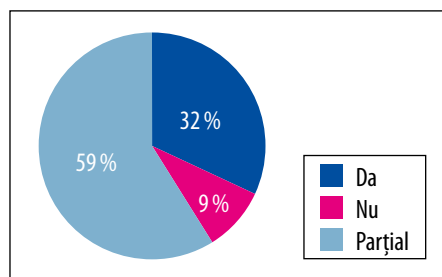

Figura 21. Cum credeți, înțelege și exercită minorul drepturile pe care le are în cadrul urmăririi penale?

■ Respondenți judecători:

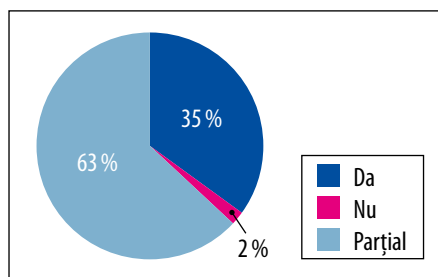

Figura 22. În general, cum credeți, înțelege și exercită minorul drepturile pe care le are în cadrul procesului?

De regulă, reprezentanții legali cunosc despre faptul implicării copilului în sistemul de justiție penală. Totodată, se constată dificultăți în asigurarea participării reprezentanților legali, din cele mai diferite motive, inclusiv din lipsa mijloacelor financiare și a banilor de transport, uneori părinții refuză să se prezinte, alții ei nu se află pe teritoriul Republicii Moldova sau părinții nu sunt responsabili și sunt indiferenți pentru soarta copilului, alții nu sunt înmânate citațiile.

■ Respondenți procurori:

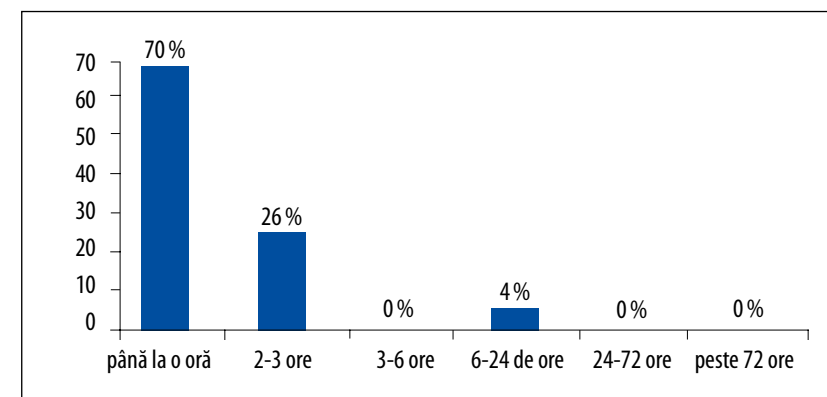

Figura 23. În cazul unui minor deținut (reținut/arestat) în cât timp are loc înștiințarea reprezentantului legal despre locul și motivul detenției?

■ Respondenți procurori:

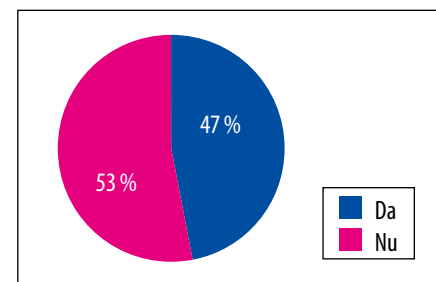

Figura 24. Există impedimente în citarea părinților sau a altor participanți la proces în cauzele copiilor în conflict cu legea?

■ Respondenți judecători:

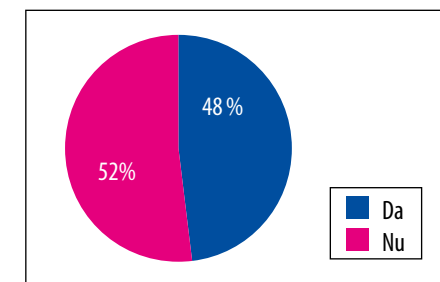

Figura 25. Există impedimente în citarea părinților și a altor participanți în cauzele copiilor în conflict cu legea?

IX.5 Servicii de probațiune

Potrivit art. 9 al Legii cu privire la probațiune (Monitorul Oficial 103-105/389 din 13.06.2008), referatul prezentențial de evaluare psihosocială a personalității este un document scris, cu caracter consultativ și de orientare, având rolul de a oferi organului de urmărire penală, procurorului, instanței de judecată date despre persoana bănuțului, a învinuțului sau a inculpatului, despre nivelul de instruire școlară, des-

pre comportamentul, mediul familial, cercul de prieteni și despre factorii care influențează sau pot influența conduita lui generală.

La întocmirea referatului prezentențial de evaluare psihosocială a personalității se contactează membrii familiei, prietenii, colegii, alte surse de informație, cum ar fi psihologi, cadre didactice, asistenți sociali, medici, alți specialiști, precum și persoanele care pot contribui realmente la reflectarea tabloului psihosocial al personalității bănuțitului, a învinuitului sau a inculpatului.

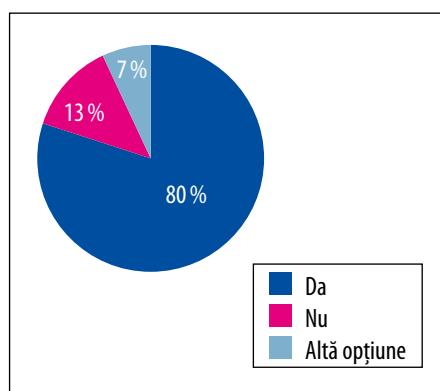
În Codul de procedură penală nu este determinat modul de utilizare a referatului prezentențial în procesul penal, fapt ce determină în mai multe cazuri instanțele de a nu utiliza raportul respectiv. Sub acest aspect o recomandare este introducerea unui nou articol, 485¹, în Codul de procedură penală.

Art. 485¹ Referatul prezentențial de evaluare psihosocială a personalității minorului

- (1) În cauzele cu bănuții, învinuiți, inculpați minori, procurorul sau, după caz, instanța de judecată solicită efectuarea referatului de evaluare psihosocială de către serviciul de probațiune în circumscripția în care s-a aflat minorul în perioada de până la comiterea infracțiunii.
- (2) Referatul prezentențial de evaluare psihosocială a personalității are rolul de a furniza pentru dosarul penal date privind persoana minorului din perspectivă psihocomportamentală.
- (3) Structura și conținutul referatului prezentențial de evaluare psihosocială a personalității sunt prevăzute în actele normative ce reglementează activitatea de probațiune.
- (4) În referatul prezentențial de evaluare psihosocială a personalității pot fi înaintate recomandări cu privire la măsurile ce pot fi luate față de minor, inclusiv eventuala pedeapsă.

Marea majoritate a judecătorilor și procurorilor consideră referatele de probațiune utile.

■ Respondenți procurori:

■ Respondenți judecători:

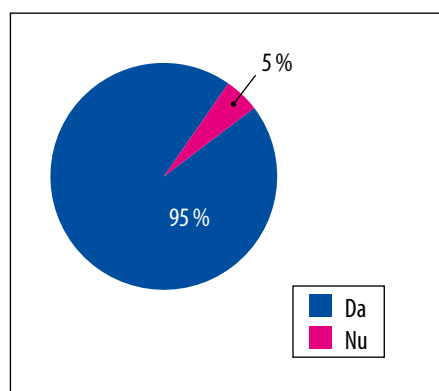

Figura 26. / Figura 27. Utilitatea referatului de evaluare psiho-sociala a acuzatului minor

32 % din procurorii și 52 % din judecătorii respondenți consideră că referatele de probațiune prezentențiale trebuie întocmite în toate cazurile în privința minorilor.

■ Respondenți procurori:

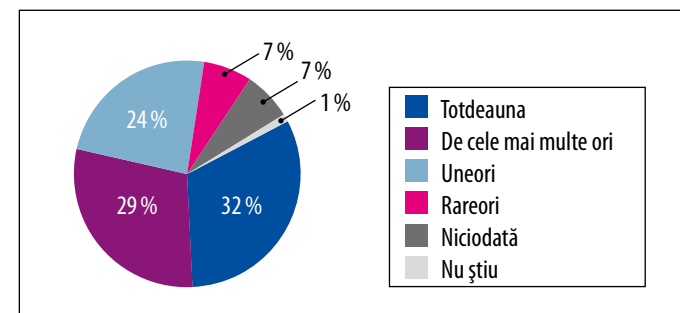

Figura 28. Cum considerați, este necesară solicitarea/întocmirea referatelor prezentențiale în cauzele cu implicarea minorilor?

■ Respondenți judecători:

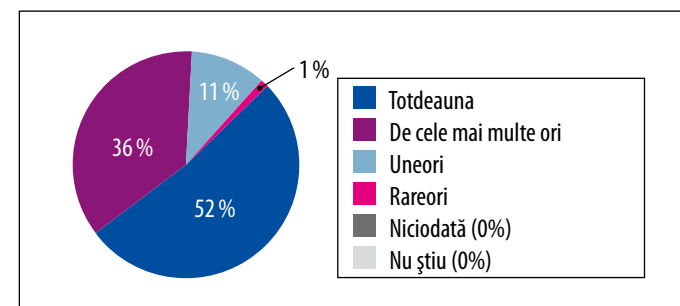

Figura 29. Cum considerați, este necesară solicitarea/întocmirea referatelor prezentențiale în cauzele cu implicarea minorilor?

■ Respondenți procurori:

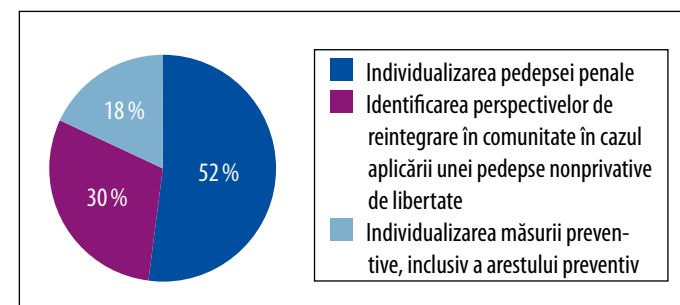

Figura 30. În opinia Dvs., referatul de evaluare psihosocială a personalității făptuitorului poate contribui la:

■ Respondenți judecători:

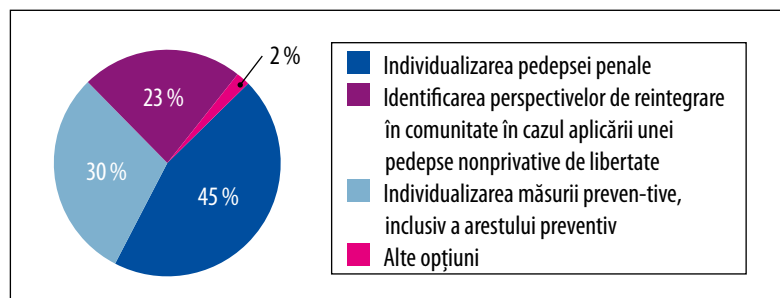

Figura 31. În opinia Dvs., referatul de evaluare psihosocială a personalității făptuitorului poate contribui la:

Majoritatea procurorilor (52 %) și a judecătorilor respondenți (45 %) consideră util referatul de probațiune prezentențială pentru individualizarea pedepsei. În acest context, referatul este relevant și pentru decizia de a aplica sau nu o sancțiune în comunitate (30 % procurori și 23 % judecători). 18 % dintre procurori și 30 % din judecători consideră referatul relevant și pentru individualizarea măsurii preventive.

■ Respondenți procurori:

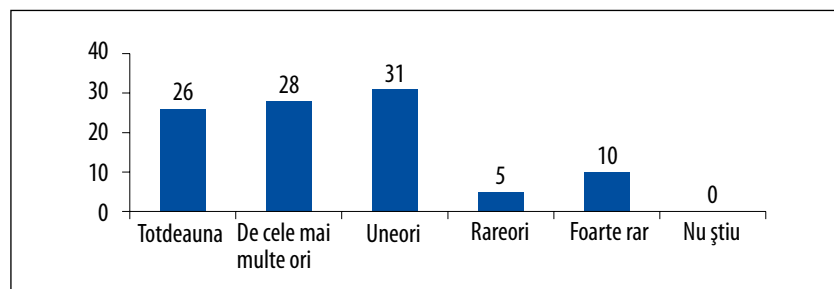

Figura 32. Cum credeți, ar trebui consilierii de probațiune să acorde asistență psihosocială primară (până la pronunțarea sentinței) făptuitorului?

■ Respondenți judecători:

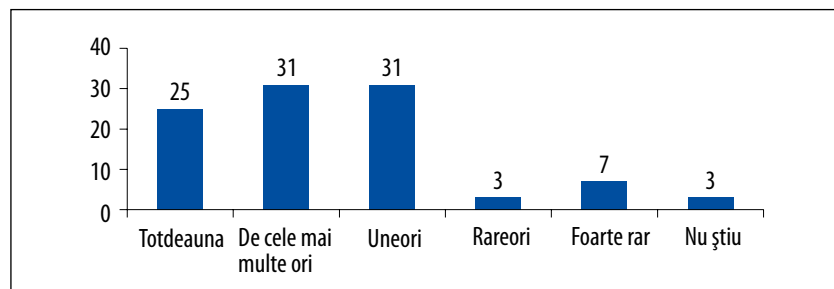

Figura 33. Cum credeți, ar trebui consilierii de probațiune să acorde asistență psihosocială primară făptuitorului?

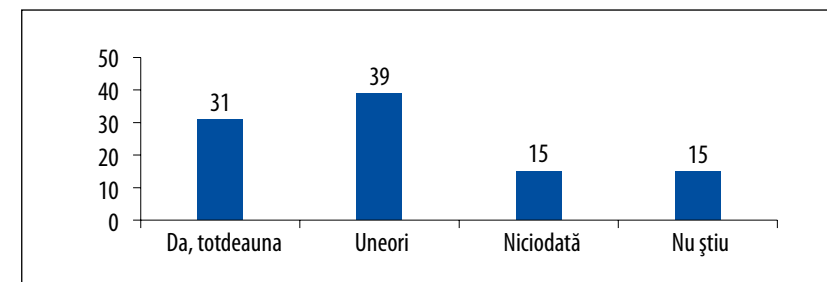

Figura 34. Cum credeți, ar trebui să participe consilierii de probațiune în ședința de judecată pentru a explica nevoile sociale ale inculpatului și potențialele soluții pentru acestea?

Astfel, actorii din domeniul justiției văd un rol mai avansat al consilierilor de probațiune decât cel actual. În general, numărul de minori cu care lucrează serviciul de probațiune nu este exagerat de mare, ceea ce ar permite îndeplinirea corespunzătoare a atribuțiilor de serviciu ce le revin.

Tabelul 23. Tipul alternativelor la detenția, 2008-2010

Tipul alternativelor la detenție	Ianuarie 2008	Ianuarie 2009	Ianuarie 2010
Munca neremunerată în folosul comunității (art. 67 C. pen.)	84	33	25
Suspendarea executării pedepsei (art. 90 C. pen.)	446	87	178
Liberarea condiționată înainte de termen (art. 91 C. pen.)	11	1	-
Liberarea minorilor (art. 93 C. pen.)	-	10	9
Amânarea executării sentinței (art. 96 C. pen.)	1	5	-

Totodată, multe dintre persoanele intervievate, judecători și procurori, au menționat calitatea necorespunzătoare a serviciilor de probațiune, ceea ce îi face să se abțină de la implicarea activă a acestor specialiști.

■ Respondenți procurori:

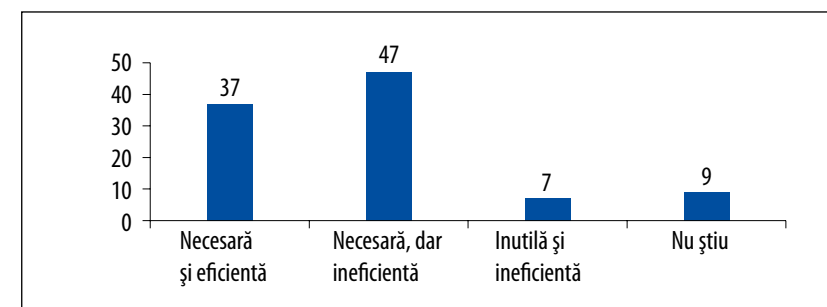

Figura 35. Cum credeți, activitatea consilierilor de probațiune de reintegrare socială a persoanelor condamnate la pedepse neprivative de libertate este:

■ Respondenți judecători:

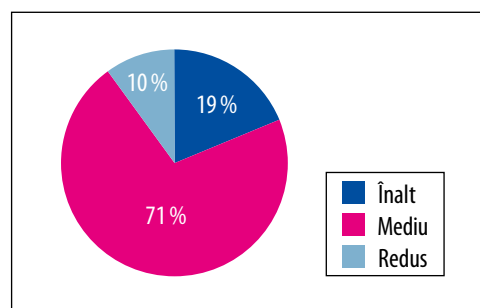

Figura 36. Cum apreciați nivelul calității informațiilor cuprinse în referatul de evaluare?

IX.6 Serviciile de mediere

Primele activități practice în domeniul medierii în cauzele penale au fost inițiate în februarie 2005, odată cu crearea Centrului de Mediere în cadrul Institutului de Reforme Penale. Opt mediatorii care au urmat programul de instruire în domeniul justiției restaurative desfășoară activități de mediere în mun. Chișinău:

- desfășurarea activităților periodice de informare a organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești privind instituția medierii;
- preluarea cazurilor pasibile de mediere de la organele de urmărire penală sau de la instanțele judecătorești;
- organizarea procesului de mediere;
- transmiterea acordului de împăcare și a rezultatelor procesului de mediere solicitantului serviciului de mediere;
- desfășurarea activităților de evaluare și monitorizare a activităților desfășurate;
- desfășurarea activităților de informare a opiniei publice privind instituția medierii.

Experiența obținută în urma desfășurării activităților de pilotare a instituției medierii în cauze penale, cât și interesul organelor de urmărire penală din orașele Ungheni, Cahul, Fălești, Telenești și mun. Bălți privind aplicarea instituției medierii au favorizat extinderea activităților de pilotare a medierii în sectoarele enumerate. Activitățile de extindere a pilotării medierii în cauze penale în orașele Ungheni, Cahul, Fălești, Bălți și Telenești au fost inițiate începând cu noiembrie 2006. În fiecare sector de pilotare activitățile de mediere au fost precedate de desfășurarea atelierelor de lucru cu participarea personalului organelor de drept, care au avut drept scop informarea acestora privind aplicarea medierii în justiția penală, rezultatele implementării instituției medierii și intenția extinderii implementării acestei instituții. În perioada 2005-2008 către sectoarele de pilotare a serviciului de mediere au fost deferite 254 de cauze penale, dintre care au fost preluate 232 de cazuri și în 224 de cazuri au fost organizate ședințe de mediere.

Formatori în domeniul medierii:

I. Training de instruire a mediatorilor: anul 2009

Roman Koval, Ukrainian Centre for Common Ground, or. Kiev, Ucraina

Vasile Rotaru – jurist, doctor în drept

Diana Bocăneala – mediator IRP

Viorica Magariu – mediator IRP

Diana Postu – mediator IRP

Alexandru Cocirță – jurist

Maria Crăciun – psiholog

II. Training de instruire a mediatorilor: anul 2009

Marcel Burlacu – președintele Consiliului de mediere, jurist

Inga Obada – membru al Consiliului de mediere, mediator IRP

Maria Lungu – mediator IRP, psiholog

Cristina Beldiga – membru al Consiliului de mediere, mediator IRP

Vasile Rotaru – dr. în drept, Universitatea de Stat din Moldova

Claudia Crăciun – doctor, profesor universitar

Curriculum de instruire inițială a mediatorilor (anexa 2)

Consiliul de mediere a preluat Curriculumul de instruire a mediatorilor elaborat de IRP în anul 2004 (<http://irp.md/files/1196865798.pdf>). Cu unele modificări, în baza acestui curriculum sunt realizate cursurile de instruire inițială a mediatorilor.

Persoane instruite:

În anul 2008, 60 de persoane au participat la cursul de instruire inițială a mediatorilor.

În anul 2009, 30 de persoane au participat la cursul de instruire inițială a mediatorilor.

În anul 2010, 20 de persoane au participat la cursul de instruire inițială a mediatorilor.

În anul 2011, 20 de persoane au participat la cursul de instruire inițială a mediatorilor.

În total au participat la instruire 130 de persoane, dintre care 124 de persoane s-au prezentat la examenul de atestare. Au obținut atestatul 124 de persoane.

Tabelul 24. Distribuția teritorială a mediatorilor atestați

1.	Chișinău	95
2.	Bălți	2
3.	Cahul	1
4.	Ungheni	4
5.	Telenești	2
6.	Orhei	1

7.	Drochia	4
8.	Strășeni	2
9.	Hâncești	2
10.	Edineț	1
11.	Căușeni	1
12.	Ialoveni	2
13.	Cimișlia	2
14.	Briceni	5
Total:		124 de mediatori atestați

Lista persoanelor atestate este indicată în anexa 6.

Birouri de mediere înregistrate

La data de 15 septembrie 2010 la Ministerul Justiției sunt înregistrate 11 birouri individuale de mediere în mun. Chișinău, în raioanele Edineț, Orhei, Ungheni și sunt depuse actele pentru înregistrarea unui birou individual de mediere în Chișinău și a unui birou asociat de mediatori în mun. Bălți (anexa 7).

Pentru anul 2009 și 8 luni ale anului 2010 către Consiliul de mediere nu au fost raportate activități de mediere realizate.

Proiectul de modificare a Codului de procedură penală – Activitatea Grupului de lucru privind elaborarea mecanismului de desfășurare a procesului de mediere în cauze penale

În ianuarie 2008, în cadrul Institutului de Reforme Penale a fost format un grup de lucru având drept scop crearea unui mecanism de desfășurare a procesului de mediere în cauze penale. Grupul de lucru a fost format din doi procurori din cadrul Procuraturii Generale și doi mediatori de la Institutul de Reforme Penale. Rezultatele activității Grupului de lucru sunt:

- Formatul actelor prevăzute la art. 37 al Legii privind oficializarea medierii (anexele 8, 9).
- Proiect de lege privind introducerea modificărilor în Codul de procedură penală cu privire la medierea în cauze penale (anexa 10).

De asemenea, este important ca programele de mediere să fie însoțite de practici ale justiției restaurative.

IX.7 Asistența juridică garantată de stat

Deseori, copiii care sunt implicați în sistemul de justiție provin din familii defavorizate, cu un venit lunar redus. Din aceste considerente, existența unui sistem de asistență juridică garantată de stat este determinantă pentru efectuarea justiției în asemenea cauze.

Asistența juridică garantată de stat semnifică serviciile avocaților în cadrul proceselor penale (în unele cazuri contravenționale și civile) acordate persoanelor care nu dispun de suficiente mijloace financiare pentru plata unui avocat, adică au un nivel al veniturilor mai mic decât cel prevăzut de lege (nivelul minim de existență calculat de Biroul Național de Statistică) sau care beneficiază de dreptul la o astfel de asistență în virtutea prevederilor legii.

Asistența juridică garantată de stat reprezintă serviciile de consultanță și asistență juridică oferite de către avocații contractați și plătiți de către stat. Codul de procedură penală prevede că interesele minorilor într-un caz penal neapărat trebuie să fie reprezentate de către un avocat, iar Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat din 26 iulie 2007, nr. 198-XVI, stabilește mecanismul și regulile de numire a avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat. Acest tip de asistență se acordă indiferent de nivelul de venit al beneficiarului acestei asistențe în următoarele cazuri:

- când persoana are nevoie de asistență juridică de urgență în cazul reținerii în cadrul unui proces penal sau al unei proceduri contravenționale;
- în caz de participare obligatorie a apărătorului în procesul penal în temeiul art. 69, alin. (1), pct. 2)-12) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova;
- în caz de participare obligatorie a apărătorului în procesul civil în temeiul art. 304 și 316 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.

Totodată, legislația prevede cazuri în care asistența juridică calificată se acordă în funcție de nivelul veniturilor persoanei, și anume:

- când persoana are nevoie de asistență juridică în cauze penale și interesele justiției o cer, însă ea nu dispune de suficiente mijloace pentru a plăti acest serviciu;
- când persoana are nevoie de asistență juridică în cauze contravenționale, civile și de contencios administrativ complexe din punct de vedere juridic sau procesual, iar persoana nu dispune de suficiente mijloace pentru a plăti aceste servicii.

În ceea ce privește acordarea asistenței juridice calificate copilului aflat în conflict cu legea, în cadrul procesului penal, în virtutea prevederilor pct. (4), alin. (1) al art. 69 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, participarea minorului în calitate de bănuit, învinuit, inculpat constituie un caz de participare obligatorie a apărătorului în procesul penal, iar potrivit lit. (c), alin. (1) al art. 19 și art. 20 din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat, acest tip de asistență se acordă indiferent de nivelul de venit al minorului aflat în conflict cu legea sau al reprezentanților legali ai acestuia. Astfel, în cazul minorilor implicați într-un proces penal în calitate de bănuiți, învinuiți, inculpați sau persoane vătămate, dreptul la asistență juridică garantată de stat nu este condiționat de nivelul veniturilor părinților sau ale minorului. Mai mult decât atât, prezența avocatului în astfel de procese este o condiție obligatorie pentru ca procesul să fie legal. Cel mai solicitat tip de asistență juridică garantată de stat pentru minorii aflați în conflict cu legea este asistența juridică calificată, care se acordă prin:

- apărarea și reprezentarea intereselor minorului în cazul reținerii în cadrul unui proces penal sau al unei proceduri contravenționale;
- apărarea și reprezentarea intereselor minorului care figurează într-un proces penal în calitate de bănuit, învinuit, inculpat, persoană vătămată;
- apărarea și reprezentarea intereselor minorului condamnat.

De asemenea, legea prevede și apărarea și reprezentarea intereselor minorului în cadrul procedurii în cauze contravenționale, precum și apărarea și reprezentarea intereselor și reprezentarea în cadrul procesului civil și apărarea și reprezentarea intereselor minorului în instanța de contencios administrativ (din 1 ianuarie 2012). Asistența juridică calificată poate fi solicitată la orice etapă a procesului penal, iar într-un proces civil va fi posibil de a o solicita și până la inițierea procesului.

Asistența juridică este acordată minorilor în cadrul procedurii penale numai de către avocați profesioniști care, pe lângă activitatea lor privată, pot fi contractați pentru acordarea asistenței de către oficiile teritoriale ale Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat. În acest caz ei vor fi numiți *avocați care acordă asistență juridică la cerere*, fiind plătiți de către oficiile teritoriale pentru fiecare caz în parte din banii alocați din bugetul public sau din alte surse permise de lege. Unii avocați acordă numai asistență juridică garantată de stat și nu au practică privată. Acești avocați au încheiat contracte cu oficiile teritoriale pentru acordarea asistenței juridice, fără dreptul de a presta servicii altor persoane în baza contractelor private și se numesc *avocați publici*.

În perioada 1 iulie 2009–30 iunie 2010 a activat o rețea de avocați publici specializați în cauzele copiilor în conflict cu legea (Chișinău – 6 avocați, Bălți, Cahul, Căușeni și Comrat – câte un avocat). Doar în perioada iulie 2009 – ianuarie 2010, avocații publici specializați au avut 418 copii în conflict cu legea în calitate de beneficiari. La 29 septembrie 2010, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat a decis formarea listei de avocați specializați în cauzele cu implicarea copiilor în conflict cu legea. Avocații specializați, ca și alți avocați la cerere, preiau cauze:

- în baza graficului de serviciu (ex: vezi <http://www.cnajgs.md/ro/asistenta-juridica-de-urgenta.html>);
- în baza solicitării oficiului teritorial.

Astfel, organele de urmărire penală, organele procuraturii și instanțele de judecată solicită oficiilor teritoriale desemnarea unui avocat în cauze cu implicarea copiilor. Oficiul teritorial numește avocatul. În cazul în care avocații specializați în cauzele cu implicarea copiilor în conflict cu legea sunt suprasolicitați, sunt desemnați în aceste cauze alți avocați.

■ După desemnare, sunt întreprinse următoarele acțiuni:

- contactarea solicitantului asistenței juridice calificate (ofițerul de urmărire penală, procurorul, judecătorul) pentru planificarea primelor acțiuni procesuale și informarea și oferirea datelor de contact;
- deplasarea la sediul instituției unde urmează să aibă loc acțiunile procesuale;
- discuții confidențiale cu copilul și cu reprezentantul legal al acestuia, după caz;
- explicarea drepturilor și obligațiilor procesuale ale bănuitului/învinuitului/inculpatului;
- oferirea răspunsurilor la întrebările persoanei căreia i se acordă asistență juridică;
- stabilirea de comun acord a strategiei de apărare;

- acordarea asistenței juridice copilului în timpul tuturor acțiunilor procesuale efectuate de către procuror (recunoașterea persoanei în calitate de bănuit, explicarea drepturilor și obligațiilor procesuale, audierea bănuitului, punerea sub învinuire, audierea învinuitului, confruntări cu alți participanți din dosar etc.) sau ale celor care au loc în faza judecării cauzei (audierea inculpatului, adresarea unor întrebări altor participanți audiați, susținerile verbale, redactarea apelurilor și recursurilor etc.);
- discutarea cu copilul și cu reprezentanții legali, inclusiv cu părțile vătămate, a perspectivelor de încheiere a acordurilor de împăcare în vederea încetării procesului penal și înlăturării răspunderii penale;
- redactarea diferitor cereri și anexarea lor la dosarul cauzei.

Adițional, unii avocați care dau dovadă de diligență profesională mai desfășoară anumite activități extraprocureale:

- discuții permanente cu angajații oficiilor teritoriale ale CNAJGS în vederea optimizării procedurii de preluare a dosarelor;
- discuții cu angajații poliției în vederea respectării procedurii și a drepturilor copilului aflat în conflict cu legea;
- discuții cu procurorii privind necesitatea efectuării acțiunilor procesuale în sediul procuraturii și nu în sediul poliției, privind necesitatea asigurării prezenței obligatorii în timpul efectuării acțiunilor procesuale a pedagogului sau psihologului și a reprezentantului legal;
- notificarea verbală a procurorilor referitor la faptul că acțiunile procesuale nu vor avea loc în absența participanților enumerați *supra*;
- discuții cu judecătorii și procurorii privind politica în domeniul justiției juvenile, promovarea alternativelor la detenție, necesitatea implicării serviciilor de asistență socială în vederea integrării minorului în societate și tratarea problemei copiilor în conflict cu legea mai întâi de toate ca o problemă socială și apoi ca una juridică;
- discuții cu reprezentanții serviciilor sociale privind necesitatea luării în evidență a minorilor care au nevoie de asistență socială;
- abordarea cu toți actorii implicați a problemei copiilor aflați în conflict cu legea din punct de vedere holistic și nu doar strict juridic;
- implicarea serviciilor de asistență socială;
- încercarea tuturor posibilităților pentru încheierea acordurilor de împăcare, astfel încât, în cauzele în care minorul recunoaște vinovăția să fie încetat procesul penal;
- insistarea ca serviciile de asistență socială să fie mai active în ceea ce privește necesitățile copiilor aflați în conflict cu legea;
- comunicarea faptului că „procedura prelucrării” minorului la sediul poliției nu este în beneficiul acestuia și nici nu este conformă cu drepturile procesuale;

- insistarea de fiecare dată pentru utilizarea de către procuror a unui limbaj adecvat și a unei intonații a vocii potrivite în timpul discuțiilor cu minorul, astfel încât acesta să simtă că autoritățile au în raport cu el o atitudine prietenoasă și nu îi inspiră frică etc.

■ Probleme sistematice în domeniul justiției pentru copii, identificate de rețeaua de avocați publici specializați:

- minorii sunt tratați ca fiind infractori și nu persoane care ar fi comis greșeli;
- minorii adesea sunt lipsiți de libertate în secțiile de poliție fără anunțarea reprezentanților legali în termenul prevăzut de lege și fără întocmirea proceselor-verbale de reținere;
- minorii sunt amenințați în secțiile de poliție că dacă nu vor spune ce au făcut nu vor fi lăsați să plece acasă;
- sunt cazuri când minorii sunt supuși și violenței fizice pentru a face declarații, în absența avocatului și a reprezentanților legali, iar procurorii, știind că asemenea fenomene există, le tolerează;
- procurorii deleagă ofițerului de poliție multe din atribuțiile lor referitor la organizarea acțiunilor procesuale, permițând astfel să existe un contact destul de îndelungat între minor și polițist;
- procurorii nu concep că este obligatoriu ca la acțiunile procesuale să participe și pedagogul sau psihologul, sau reprezentantul legal al minorului, ci preferă ca acțiunile procesuale să aibă loc și în absența acestora, care pot semna actele și ulterior;
- procurorii respectă de bunăvoie procedura doar dacă acest lucru este cerut de avocatul care face obiecții sau refuză să participe la acțiunile procesuale în cazul în care procurorul nu a asigurat prezența pedagogului/psihologului sau a reprezentantului legal;
- procurorii sunt obișnuiți să lucreze cu acei avocați care acordă asistență juridică garantată de stat și care „nu le fac probleme pe dosare”;
- nedorința din partea procurorilor de a efectua ancheta socială, solicitarea întocmirii referatului de evaluare psihosocială a minorului fiind o practică nouă în astfel de cazuri;
- nedorința procurorilor de a înceta urmărirea penală în cazurile prevăzute de art. 54 C. pen.;
- uneori judecătorii uită să-i informeze pe interpreți, victime și martori despre faptul că aceștia poartă răspundere penală pentru declarații false;
- întocmirea necorespunzătoare de către grefier a procesului-verbal al ședinței de judecată;
- dotarea tehnică insuficientă a organelor judiciare, imposibilitatea efectuării de copii de pe documentele necesare.

■ Probleme/opportunități constatate la acordarea asistenței juridice garantate de stat copiilor în conflict cu legea:

- o parte din procurori acceptă cu dificultate noua abordare existentă în justiția juvenilă;
- nu există specializare reală în rândul procurorilor;
- uneori copiii în conflict cu legea sunt audiați pentru prima dată în absența unui avocat;

- procurorii tolerează și chiar aparent încurajează încălcările comise de poliție;
- procurorii nu respectă procedura de citare, adică, nu citează pentru aceeași oră toți participanții pentru acțiunea procesuală preconizată;
- implicarea serviciilor de asistență socială este oportună pentru reeducarea și reintegrarea minorului în societate.

Aceste îngrijorări și probleme sistematice sunt confirmate și prin opinia judecătorilor și procurorilor referitor la tratamentul copiilor în sistemul de justiție.

■ Respondenți procurori:

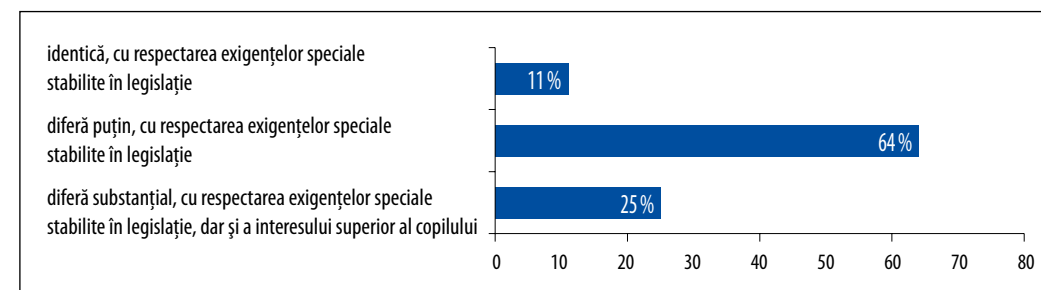

Figura 37. Credeți că abordarea Dvs. ca procuror este diferită în cazurile cu minori sau este una similară ca și în cazurile cu implicarea adulților?

■ Respondenți judecători:

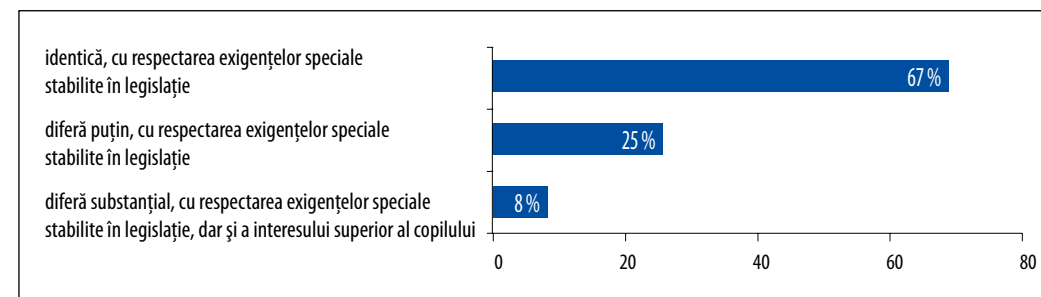

Figura 38. Credeți că abordarea Dvs. ca judecător este diferită în cazurile cu minori sau este una similară ca și în cazurile cu implicarea adulților?

■ Concluzii și recomandări ale avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat copiilor în conflict cu legea:

- sistemul de justiție juvenilă nu funcționează potrivit regulii că minorii trebuie tratați prietenos și ca persoane care ar fi comis greșeli și nu infracțiuni;
- politica în domeniul justiției juvenile trebuie implementată pe verticală, adică instruirea procurorilor în spiritul corect al unui sistem de justiție juvenilă să fie efectuată de către procurorii ierarhic

superiori, astfel încât procurorii care exercită urmărirea penală să urmeze instrucțiunile acestora și să respecte drepturile copilului;

- îndepărtarea cât mai mult posibil a organelor de poliție de la efectuarea acțiunilor procesuale în dosarele cu copii;
- reglementarea mai detaliată a statutului pedagogului în cadrul procesului penal;
- crearea unor mecanisme de intervenție a asistenței sociale din momentul intrării copilului în vizorul justiției.

De menționat că numărul de beneficiari minori ai sistemului de asistență juridică garantată de stat este mare⁷⁹. Totodată, calitatea asistenței juridice garantate de stat acordate de către unii avocați nu totdeauna corespunde bunelor standarde și practici profesionale, motivele fiind cele mai diverse (unii avocați se prezintă cu întârziere la acțiunile procesuale, nu dau dovadă de diligență necesară etc.).

■ Respondenți procurori:

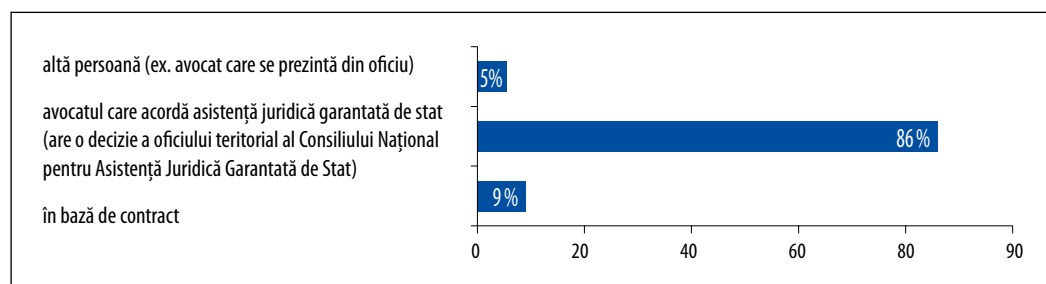

Figura 39. Apărătorul care oferă asistență juridică, copilului la etapa de urmărire penale, este angajat ?

■ Respondenți judecători:

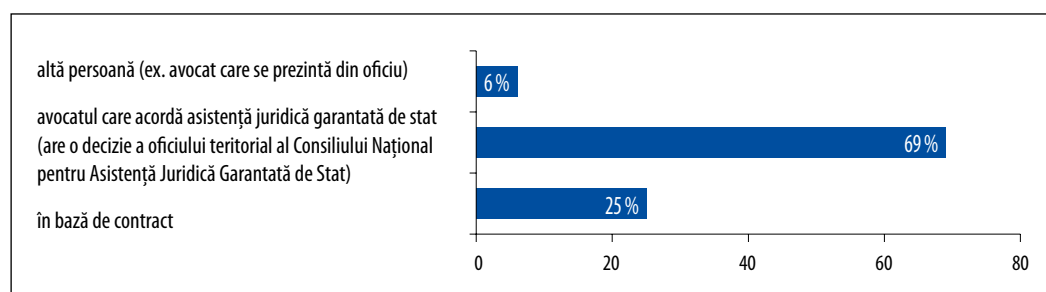

Figura 40. Apărătorul care oferă asistență juridică, copilului la etapa de judecării cauzei, este angajat ?

■ Respondenți procurori:

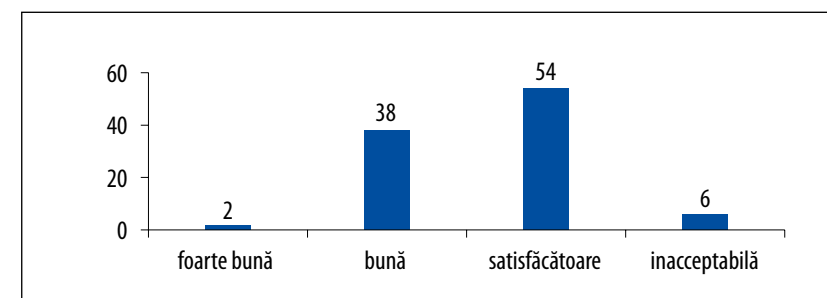

Figura 41. Cum apreciați calitatea prestației apărătorului care acordă asistență juridică garantată de stat?

■ Respondenți judecători:

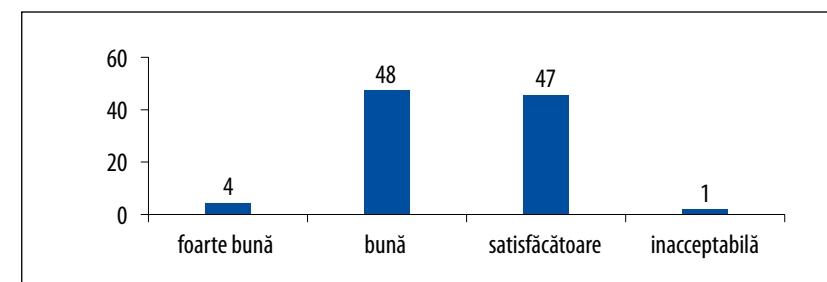

Figura 42. Cum apreciați calitatea prestației apărătorului care acordă asistență juridică garantată de stat?

■ Respondenți procurori:

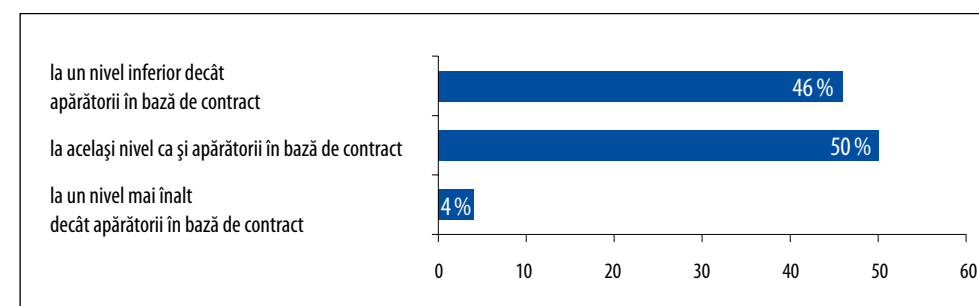

Figura 43. Calitatea prestației avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat în raport cu prestația avocatului angajat în bază de contract?

⁷⁹ (doar pentru 9 luni a anului 2010, 1095 copii au fost beneficiari ai sistemului de asistență juridică garantată de stat, vezi http://www.cnajgs.md/fileadmin/fisiere/documente/Informatie_utilita/RAPORT_statistica_consolidat_anual_AC.xls)

■ Respondenți judecători:

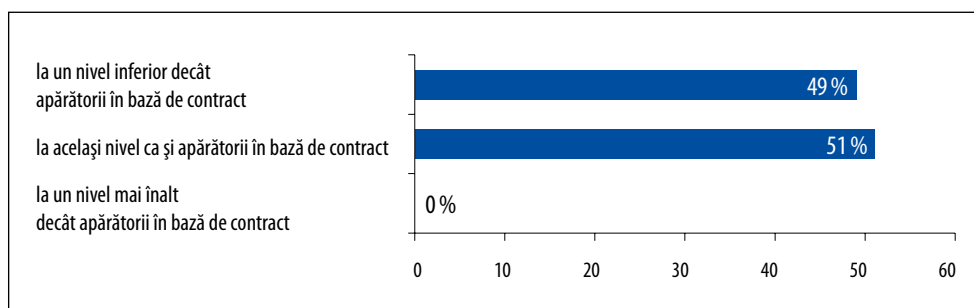

Figura 44. Calitatea prestației avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat în raport cu prestația avocatului angajat în bază de contract?

Copiii în detenție ar avea nevoie de servicii juridice și psihosociale integrate. În Republica Moldova, există o anumită experiență în acest sens. În perioada ianuarie 2004 – noiembrie 2008, Institutul de Reforme Penale și Biroul său asociat de avocați au acordat asemenea servicii. În perioada ianuarie 2004 – decembrie 2005, activitatea echipelor mobile era orientată spre schimbarea situației în bine a minorului în detenție ca rezultat al intervenției fiecărui specialist din cadrul echipelor mobile. Această finalitate se atinge prin coroborarea eforturilor tuturor membrilor echipei mobile.

IX.8 Mecanismul de deferire a cauzelor cu implicarea copiilor către serviciile comunitare și programe comunitare de tratament al delincvenței

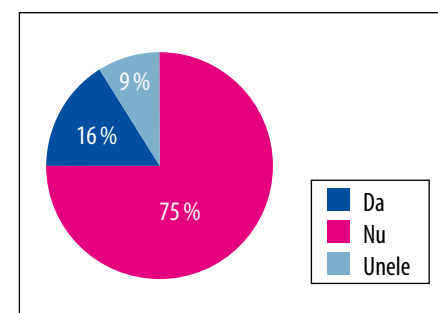
Asemenea programe trebuie să se bazeze pe necesitățile speciale individuale ale fiecărui copil în conflict cu legea. Din reglementările normativ-juridice și bunele practici pot fi deduse următoarele principii ale intervențiilor serviciilor din comunitate (inclusiv ale serviciului de probațiune):

1. **Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și a demnității umane.**
2. **Neadmiterea discriminării.**
3. **Ajutorul imediat** – persoana în conflict cu legea beneficiază de sprijinul consilierului de probațiune și al altor servicii comunitare în termene cât mai restrânse.
4. **Sprijinirea și încurajarea permanentă** a copiilor în conflict cu legea, asistați și consiliați, în vederea reintegrării lor în societate și asumării de responsabilitate pentru propriile acțiuni prin formarea unei atitudini corecte față de ordinea de drept și față de regulile de conviețuire socială.
5. **Apropierea** – reducerea la maxim a distanței geografice, dar și psihologice, astfel încât persoana vizată să simtă un sprijin permanent din partea consilierului de probațiune și a altor specialiști din comunitate, să existe încredere reciprocă pentru realizarea adecvată a responsabilităților asumate.
6. **Oportunitatea** – dozarea intervenției, implicarea ori de câte ori este necesară, dar fără exces. Tot de aici derivă și **principiul minimei intervenții**, care presupune că nu trebuie utilizată mai multă constrângere și monitorizare decât sunt necesare.

7. **Individualizarea și continuitatea** – intervențiile serviciilor din comunitate trebuie să corespundă nevoilor sociale ale persoanei în conflict cu legea penală; aceste intervenții au un caracter organizat, fiind bazate pe un traseu de reintegrare socială.
8. **Participarea activă a comunității** (oamenilor) la procesul de asistență, consiliere psihosocială și de monitorizare a comportamentului copilului în conflict cu legea. De aici derivă și **principiul coordonării eforturilor**, care ne sugerează rolul consilierului de probațiune de manager de servicii comunitare (în contextul Republicii Moldova).
9. **Eficiența și normalizarea** – eforturile specialiștilor din comunitate urmează a se solda cu reintegrarea deplină în comunitate a persoanei în conflict cu legea și reducerea la maxim a diferenței de posibilități ale acestei persoane și ale altor membri ai comunității respective.

Totodată, menționăm că în multe localități asemenea servicii nu sunt disponibile, ceea ce face ca reprezentanții sistemului de justiție să nu poată valorifica opțiunile legale în vederea dejudiciarizării cazurilor în privința copiilor.

■ Respondenți procurori:

■ Respondenți judecători:

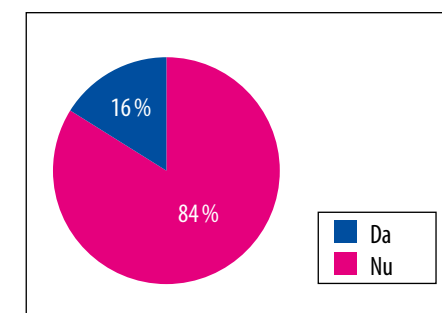

Figura 45. / Figura 46. Cum credeți, există în comunitatea în care activați Dvs. posibilitatea de trimitere a minorului către servicii comunitare sau alte servicii competente?

■ Respondenți procurori:

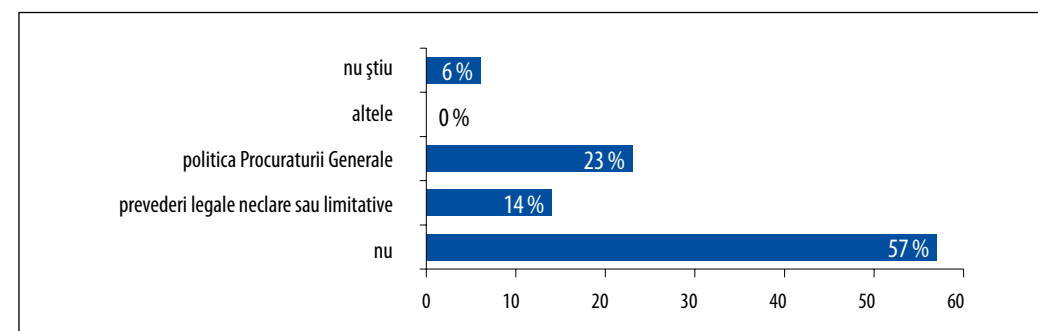

Figura 47. Există limitări ale dreptului discreționar al procurorului?

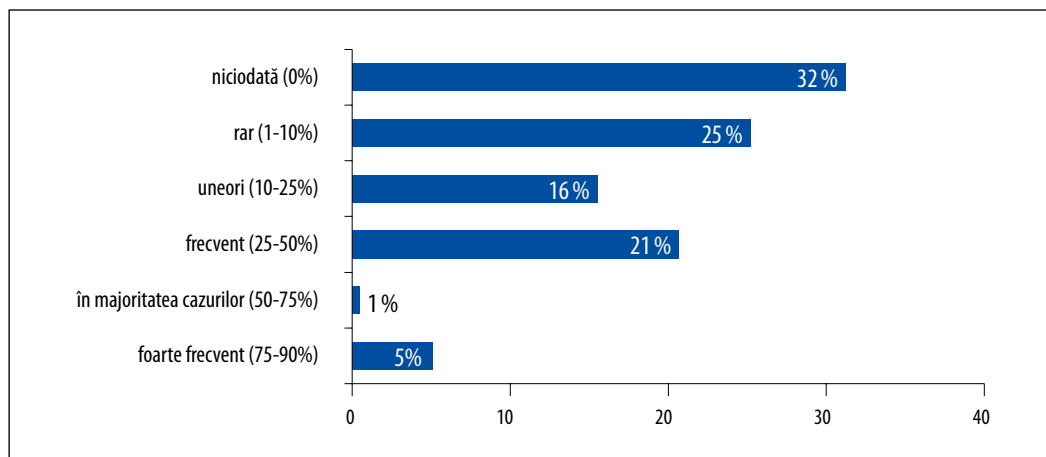

Figura 48. Cum estimați, cât de frecvent aveți în practica Dvs. cazuri în care a fost încetată urmărirea penală în privința minorilor cu liberare de răspundere penală și implicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ?

■ Respondenți judecători:

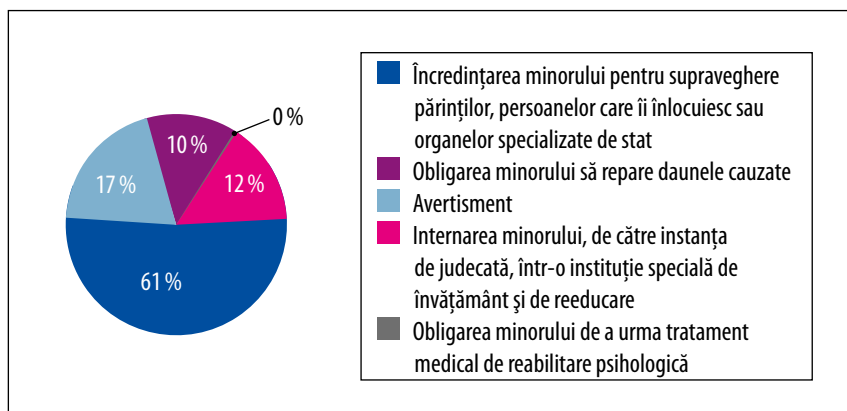

Figura 49. Rata aplicării măsurilor de constrângere cu caracter educativ dispuse?

■ Respondenți procurori:

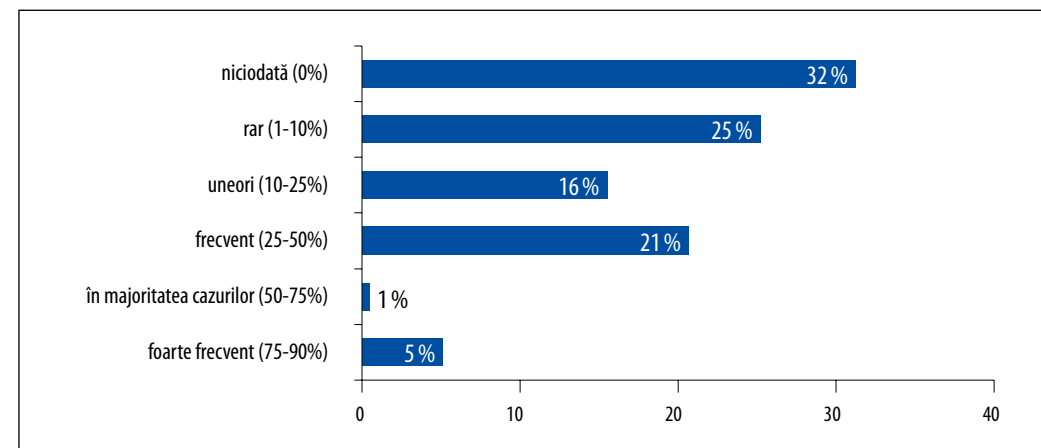

Figura 51. Cum estimați, cât de frecvent aveți în practica Dvs. cazuri în care a fost încetată urmărirea penală în privința minorilor cu liberare de răspundere penală și implicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ?

IX.9 Facilități prielnice pentru copii

Trebuie luate în considerație nu numai programele comunitare, ci și posibilitatea de acordare a asistenței psihologice chiar în cadrul instanței de judecată. În acest sens, este necesar ca instanțele de judecată să fie dotate cu săli de audiere a minorilor (de fapt, ar putea fi aceleași săli de întrevederi confidențiale ale avocatului cu clienții săi). Adicional, probabil o opțiune ar fi reducerea din solemnitatea procesului.

IX.10 Cooperarea dintre agenții în procesul de tratament al delincvenței juvenile

Cooperarea dintre diferite instituții este determinantă, astfel încât fiecare dintre instituții, fie ele publice sau private, de nivel central sau local, urmează să contribuie la reacția la delincvența juvenilă prin oferirea serviciilor de competența acestora. Totodată, fiecare dintre aceste instituții și organizații trebuie să ofere aceste servicii în mod organizat, coerent și asigurând continuitatea tratamentului.

Succesul în prevenirea delincvenței juvenile implică eforturi din partea întregii societăți ca să asigure o dezvoltare armonioasă a adolescenților, cu respect pentru propria personalitate încă din copilărie. Aceste eforturi trebuie să se refere la:

- asigurarea oportunităților, în special a celor educaționale. Să satisfacă variatele nevoi ale persoanelor tinere și să servească ca sprijin de bază pentru protecția dezvoltării persoanelor tinere, în special a celor care sunt periculoase sau prezintă un anumit risc social și au nevoie în mod special de sprijin și protecție;

- sistemele de gândire și abordările prevenției delincvenței juvenile au la bază legi, procese, instituții, facilități, servicii de atingere a scopurilor prin reducerea motivației, a nevoilor și a oportunităților sau a condițiilor pentru comiterea de infracțiuni;
- intervenția oficială trebuie în primul rând să influențeze toate persoanele tinere în sensul drepturilor și intereselor lor și să fie oneste și echitabile;
- asigurarea bunăstării și dezvoltarea drepturilor și intereselor tuturor persoanelor;
- variațiile comportamentului persoanelor tinere sau atitudinea lor neconformă cu normele și valorile sociale sunt o parte a procesului de maturizare și creștere și au tendința să dispară în cele mai multe cazuri la atingerea maturității acestor tineri;
- grija de a nu denumi o persoană ca fiind deviantă, delincventă sau recidivistă, deoarece astfel în mod frecvent putem contribui la dezvoltarea unui comportament nedorit al tinerilor, după părerea majorității experților. Serviciile și programele comunității ar trebui să realizeze prevenirea delincvenței juvenile acționând ca un factor activ. Instituțiile legale sau cele de control vor fi utilizate numai ca ultimă soluție⁸⁰.

Recomandarea Rec (2003) 21 cu privire la parteneriatul în prevenirea infracțiunii⁸¹ recunoaște că utilizarea numai a justiției penale tradiționale și a măsurilor de executare a legii nu s-au dovedit a fi suficient de eficiente în reducerea numărului și a impactului problemelor infracționale actuale. Situația infracțională și preocuparea tot mai sporită de problemele infracționale contribuie la sentimentul de insecuritate retrăit de mulți oameni în Europa, care în cazuri extreme poate fi asociat cu pierderea încrederii în autoritățile politice, lege și instituțiile responsabile de executarea ei, și care, ulterior, poate genera lipsă de toleranță, eliminare și xenofobie. Cercetările au demonstrat că, în cadrul abordărilor tradiționale, dezvoltarea și implementarea strategiilor de prevenire a infracțiunii cu implicarea societății și a autorităților locale sunt potențial eficiente și valoroase. Abordarea efectivă de prevenire pentru reducerea infracțiunii și dauna asociată trebuie să implice stabilirea relațiilor de parteneriat între actorii-cheie respectivi la toate nivelele – național, regional și local – pentru a aborda în timp scurt, mediu și lung cauzele și posibilitățile infracțiunii, a reduce riscurile pentru potențialele victime și, prin urmare, pentru a contribui la calitatea vieții prin sporirea siguranței în societate. Conform Recomandării cu privire la parteneriatul în prevenirea infracțiunii, parteneriatul reprezintă metoda de sporire a performanței în realizarea unui scop comun, prin asumarea responsabilității comune și prin schimbul de resurse între diferiți agenți publici sau privați, colectivi sau individuali. Partenerii vor acționa împreună fără pierderea identității profesionale separate, fără umbrirea inacceptabilă sau ilegală a puterilor și intereselor lor și fără pierderea responsabilității.

X. EVENTUALE COSTURI PENTRU PARTICIPANȚII LA PROCES ÎN CAZUL INSTITUIRII UNOR INSTANȚE SPECIALIZATE DE CIRCUMSCRIȚIE ÎN CAUZE PENALE

În cadrul interviurilor efectuate a fost înaintată și opinia privind instituirea unor instanțe specializate la nivelul curților de apel, în trei regiuni ale țării care ar avea eventuala sarcină de a examina cauzele penale privind copiii în conflict cu legea. La analiza acestei opinii este necesar de luat în calcul distanțele dintre localități, costurile eventualelor deplasări ale părților și durata eventuală a proceselor judiciare, pentru a putea crea un tablou cu privire la eficiența unor asemenea instanțe.

Tabelul 25. Zona Nord. Distanțele între mun. Bălți și localitățile din circumscripție și costurile de călătorie⁸²:

Nr.	Localitatea judecătoriei	Localitatea Curții de Apel	Distanța între localități	Preț bilet, MDL
1	Briceni	Bălți	104 km	39,5
2	Donușeni	Bălți	88 km	33,4
3	Drochia	Bălți	49 km	18,6
4	Edineț	Bălți	70 km	26,6
5	Fălești	Bălți	37 km	14,1
6	Florești	Bălți	37 km	14,1
7	Glodeni	Bălți	39 km	14,8
8	Ocnița	Bălți	107 km	40,7
9	Râșcani	Bălți	42 km	16,0
10	Sângerei	Bălți	28 km	10,6
11	Soroca	Bălți	75 km	28,5
12	Șoldănești	Bălți	85 km	32,3
13	Telenești	Bălți	53 km	20,1
14	Ungheni	Bălți	93 km	35,3

Sursa: Întreprinderea de Stat „Gările și Stațiile Auto”

pentru mai multă informație vizitați site-ul- www.autogara.md

⁸⁰ Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh), Rezoluția 45/112 14, decembrie 1998 (a 68-a Sesiune Plenară).

⁸¹ Adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 24 septembrie 2003, la cea de-a 853-a Întrunire a Prim-miniștrilor.

⁸² Costurile de călătorie între localități au fost extrase de pe www.autogara.md.

Tabelul 26. Zona Centru. Distanțele dintre Chișinău și localitățile din circumscripție și costurile de călătorie:

Nr.	Localitatea judecătoreiei	Localitatea Curții de Apel	Distanța între localități	Preț bilet, MDL
1	Basarabasca	Chișinău	92 km	34,96
2	Călărăși	Chișinău	49 km	18,62
3	Cimișlia	Chișinău	64 km	24,32
4	Criuleni	Chișinău	44 km	16,72
5	Hâncești	Chișinău	26 km	9,88
6	Ialoveni	Chișinău	11 km	4,18
7	Nisporeni	Chișinău	72 km	27,36
8	Orhei	Chișinău	48 km	18,24
9	Rezina	Chișinău	101 km	38,38
10	Strășeni	Chișinău	24 km	9,12

Sursa: Întreprinderea de Stat „Gărilor și Stațiile Auto” pentru mai multă informație vizitați site-ul- www.autogara.md

Tabelul 27. Zona Sud. Distanțele dintre Cahul și localitățile din circumscripție și costurile de călătorie:

Nr.	Localitatea judecătoreiei	Localitatea Curții de Apel	Distanța între localități	Preț bilet, MDL
1.	Cantemir	Cahul	47 km	17,9
2.	Leova	Cahul	72 km	27,4
3.	Taraclia	Cahul	60 km	22,8

Sursa: Întreprinderea de Stat „Gărilor și Stațiile Auto” pentru mai multă informație vizitați site-ul- www.autogara.md

Tabelul 28. Găgăuzia. Distanțele dintre Comrat și localitățile din circumscripție și costurile de călătorie:

Nr.	Localitatea judecătoreiei	Localitatea Curții de Apel	Distanța între localități	Preț bilet, MDL
1.	Ceadâr-Lunga	Comrat	36 km	13,7
2.	Vulcănești	Comrat	82 km	31,2

Sursa: Întreprinderea de Stat „Gărilor și Stațiile Auto” pentru mai multă informație vizitați site-ul- www.autogara.md

Tabelul 29. Transnistria. Distanțele dintre Tighina și localitățile din circumscripție și costurile de călătorie:

Nr.	Localitatea judecătoreiei	Localitatea Curții de Apel	Distanța între localități	Preț bilet, MDL
1	Anenii Noi	Bender (Tighina)	28 km	10,64

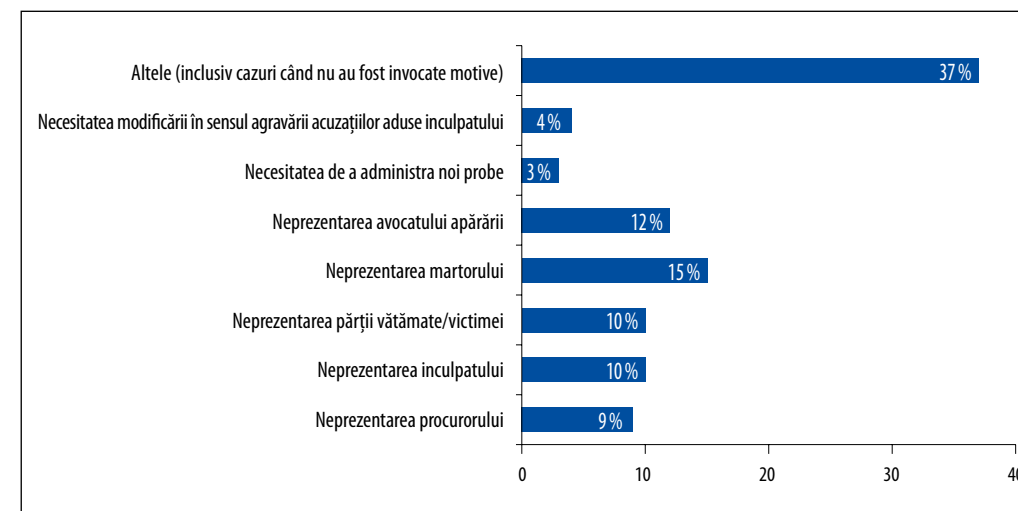
2	Căușeni	Bender (Tighina)	24 km	9,10
3	Dubăsari	Bender (Tighina)	73 km	27,74

Sursa: Întreprinderea de Stat „Gărilor și Stațiile Auto” pentru mai multă informație vizitați site-ul- www.autogara.md

Suma unei deplasări necesită a fi dublată pornind de la necesitatea participării reprezentantului legal în procesul judiciar. Costurile unei deplasări necesită a fi multiplicat cu numărul ședințelor de judecată care, la rândul lor, sunt în funcție de complexitatea cazului, dar și de comportamentul instanței și al părților.

În urma monitorizării de către misiunea OSCE a instanțelor judecătorești din Republica Moldova s-au constatat situații de amânări justificate ale ședințelor de judecată⁸³. Monitorizarea a fost efectuată începând cu 2006 până în 2009 și nu au fost identificate progrese considerabile.

Statisticile arată că peste 40% din toate amânările se datorează absenței uneia sau a mai multor părți la proces. Dacă la acestea se adaugă și amânările din cauza lipsei martorilor, atunci peste jumătate din amânări sunt cauzate de absența la proces a unui participant-cheie. Deseori, participanții nu apăreau în instanță din motive scuzabile, cum ar fi decesul unei rude apropiate, o boală gravă sau neafiarea în țară. Totuși, au existat și numeroase amânări fără temeii serioase, cum ar fi concediile neanunțate sau frecvența unui meci de fotbal cu colegii de serviciu. Suplimentar, de multe ori procurorii și avocații apărării nu reușeau să explice sau să-i prevină pe ceilalți despre absențele lor.

Figura 52. Motivul amânării proceselor la etapa de judecarea a cauzei

În diagramă, categoria „Altele” include cazurile când nu au fost invocate motive ale amânărilor sau când nu au fost prezenți alți participanți la proces (judecătorul, grefierul, interpretul etc.) sau, de asemenea, include ședințe care au avut loc, dar au fost amânate pentru a continua examinarea cazului.

⁸³ Nu există o statistică oficială a duratei cauzelor penale, fapt ce ar permite a evalua costul unui dosar penal.

Amânările ședințelor de judecată sunt tot mai îngrijorătoare și mai problematice. Toate categoriile de participanți la proces s-au plâns monitorilor de amânările frecvente ale ședințelor de judecată. Datele acumulate în instanțele de judecată din Chișinău pe parcursul perioadei de monitorizare arată că 61% din ședințele stabilite au fost amânate: 56% pe parcursul primei perioade monitorizate și 63% pe parcursul celei de a doua. În regiunea de sud-est, 85% din ședințele programate au fost amânate. Aceste cifre reclamă o examinare imediată a cauzelor amânărilor și luarea de măsuri necesare pentru a reduce semnificativ producerea acestora.

Tabelul 30. Cauzele amânărilor ședințelor de judecată:

Cauze de amânare	Chișinău			Regiunea de sud-est
	prima perioadă monitorizată: aprilie 2006–mai 2007	a doua perioadă monitorizată: iunie 2007–noiembrie 2008	perioada completă de monitorizare: aprilie 2006–noiembrie 2008	perioada completă de monitorizare: septembrie 2007–noiembrie 2008
Absența părții vătămate/victimei	8%	8%	8%	9%
Absența martorului	15%	13%	14%	10%
Absența inculpatului	9%	11%	11%	17%
Absența avocatului apărării	12%	14%	13%	10%
Absența procurorului	9%	6%	7%	10%
Necesitatea de a prezenta noi probe	3%	5%	4%	5%
Necesitatea de a modifica și de a agrava acuzațiile aduse inculpatului	1%	1%	1%	1%
Altele	43%	42%	42%	38%
Numărul total de ședințe monitorizate	2.395	4.642	7.037	365

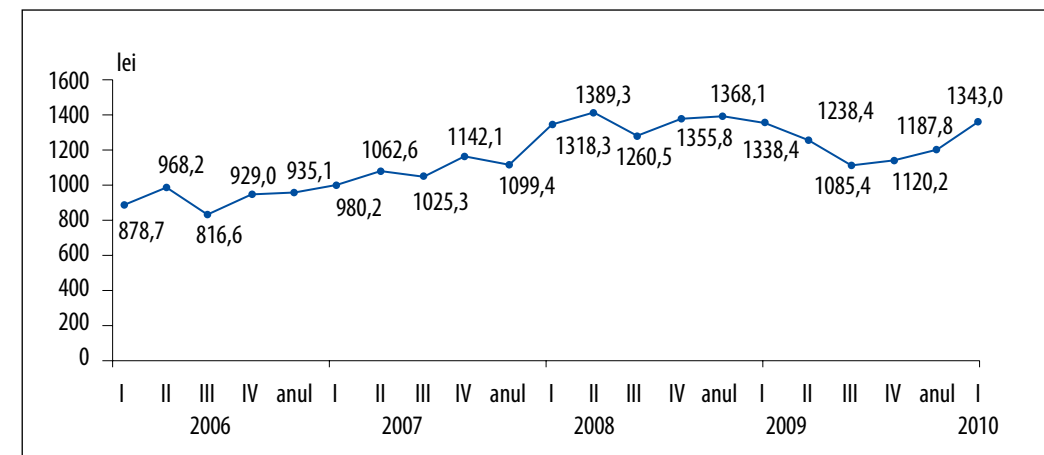
În tabel categoria „Altele” include cazurile în care nu s-a invocat niciun motiv pentru amânare sau au fost absenți alți participanți la proces (judecătorul, grefierul, interpretul etc.), precum și ședințele care au avut loc, dar au fost amânate în vederea continuării examinării cauzei.

Așadar, orice amânare a ședinței de judecată va dubla cheltuielile respective suportate, de regulă, de către părți.

Notă: Costul unei călătorii a fost înmulțit la 4 (2 persoane...) în medie pe republică, costul unei ședințe de judecată care trebuie suportat de regulă de către părinții copilului este de 91.90 de lei pentru o ședință de judecată.

În tabelul ce urmează este reflectată evoluția trimestrială a minimumului de existență⁸⁴.

În 2010 mărimea minimumului de existență a constituit în medie pentru o persoană 1343,0 lei, fiind în creștere față de trimestrul I 2009 cu 0,3%.

Figura 54. Evoluția trimestrială a minimumului de existență în 2006–2010

Pe categorii de populație, valoarea maximă a minimumului de existență revine populației în vârstă aptă de muncă – 1422,4 lei și în special bărbaților – 1502,7 lei. Pentru pensionari minimumul de existență a constituit 1150,2 lei și reprezintă 85,6% din valoarea medie pentru total populație.

Minimumul de existență pentru copii reprezintă în medie 1230,9 lei lunar, cu o diferențiere a acestui indicator în funcție de vârsta copilului, de la 494,0 lei pentru un copil în vârstă de până la 1 an până la 1364,8 lei pentru un copil în vârstă de 7–16 ani. Veniturile disponibile ale populației în trimestrul I 2009 au constituit 1237,6 lei în medie pe o persoană. Raportul dintre veniturile medii lunare disponibile pentru o persoană și valoarea medie a minimumului de existență a fost 92,2%, față de 82,4% în aceeași perioadă a anului precedent.

Salariul mediu lunar pe economie al unui angajat a constituit în trimestrul I al anului curent 2740,2 lei, sau cu 6,7% mai mult comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent, fiind astfel posibilă acoperirea minimumului de existență pentru populația aptă de muncă în mărime de 192,6% (în perioada respectivă a anului 2009 – 182,2%). Raportul dintre salariul mediu lunar și valoarea medie a minimumului de existență pentru populația în vârstă aptă de muncă diferă în funcție de activitățile economiei naționale. Nivelul maxim de acoperire a minimumului de existență pentru populația aptă de muncă a fost atins de salariații din sectorul financiar – 3,9 ori, cel minim de cei din agricultură și silvicultură, ale căror salarii acoperă minimumul de existență în proporție de 93,9%.

Valoarea medie a pensiei lunare stabilite la 1 aprilie 2010 a constituit 775,9 lei, sau cu 19,9 % mai mult comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent, ceea ce face posibilă acoperirea minimumului de existență pentru această categorie de populație la nivel de 67,5%, față de 56,9% în trimestrul I 2009.

Potrivit aceluiași statistici, salariul mediu în Republica Moldova este de 3054,3 lei. Așadar, o prezență în instanța specializată de circumscripție va constitui 6,8% din minimumul de existență și 3,01% din salariul mediu pe țară.

⁸⁴ www.statistica.md.

XI. CONCLUZII

1. Evaluarea sistemului de justiție pentru copii, în general, urmează a fi efectuată din perspectiva a multipli indicatori, iar existența unui sistem specializat de instanțe pentru copii este doar unul din indicatorii în domeniul justiției pentru copii.
2. Este adoptat un set de standarde internaționale în domeniul justiției pentru copii, care urmează a fi respectate și receptate de către fiecare stat, inclusiv de către Republica Moldova.
3. Practica altor state demonstrează o abordare diferențiată în asigurarea interesului superior al copilului și promovarea procedurilor prietenești copilului în sistemul de justiție și aceasta poate servi drept experiență valoroasă în edificarea sistemului de justiție pentru copii în Republica Moldova.
4. Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a respecta standardele internaționale în domeniu, formulând priorități relevante în diferite documente de politici.
5. Contextul de organizare și funcționare a autorității judecătorești în Republica Moldova ar permite a asigura o abordare specializată în ceea ce privește copiii în sistemul de justiție, existând un cumul de premise favorabile, inclusiv posibilitatea instruirii specializate a actorilor din domeniul justiției.
6. Prevederile legale ale Republicii Moldova privind reacția la delincvența juvenilă și judecarea cauzelor cu implicarea copiilor sunt în mare parte racordate la standardele internaționale în domeniu. Cu toate acestea, practicile cotidiene de implementare a legislației demonstrează anumite deficiențe. Astfel, în Republica Moldova nu există un sistem specializat de instanțe judecătorești care să răspundă necesităților specifice ale copiilor. Administrarea justiției în privința copiilor este divizată între mai multe organe administrative și judiciare, fără a exista o coordonare reală a eforturilor, ceea ce împiedică o funcționare eficientă a acestui sistem. Actualul sistem de justiție nu are capacitatea de a aborda necesitățile speciale ale copiilor victime sau martori ai unor infracțiuni. Nu există o bază unică de date și informații în domeniul justiției pentru copii. Majoritatea covârșitoare a infracțiunilor sunt comise de minori care nu beneficiază de un mediu familial și social adecvat, nu frecventează o instituție de învățământ, nu au un loc de muncă și nu sunt susținuți prin măsuri educative de către părinți, tutori sau reprezentanți ai serviciilor sociale. Riscul de a comite o infracțiune este favorizat în special de neglijare, violență domestică, abandon, munca în stradă, abuz de droguri, prostituție și trafic. Mulți lucrători din domeniu nu cunosc prevederile actelor internaționale și standardele internaționale în privința administrării justiției pentru minori, inclusiv principiile justiției restaurative și alternativele extrajudiciare. Opinia publică este foarte puțin conștientă de efectele negative pe care le poate avea asupra copilului contactul

dur cu organele de drept și aplicarea unor pedepse dure. Drept rezultat, societatea insistă asupra sancționării dure a copiilor aflați în conflict cu legea, drept mijloc principal al reabilitării lor, tinzând să stigmatizeze această categorie de copii.

7. Analiza statisticilor demonstrează o tendință pozitivă – o scădere considerabilă a numărului de copii condamnați. Astfel, în 2006 au fost condamnați 1316 copii, iar în 2009 numărul lor s-a redus la 477. În anul 2009, în judecătorile de sector din mun. Chișinău au fost judecate 129 de cauze penale în privința copiilor în conflict cu legea, ceea ce constituie 21,3% din 605 cauze penale privind copiii în conflict cu legea, judecate în fond în Republica Moldova. În același an, în judecătoria din mun. Bălți au fost judecate 80 de cauze penale în privința copiilor în conflict cu legea, ceea ce constituie 13,2% din această categorie de cauze. În anul 2009 în judecătoria din Cahul au fost judecate 29 de cauze penale în privința copiilor în conflict cu legea, ceea ce constituie 4,7% din această categorie de cauze. ***Astfel, în cazul unei decizii de specializare a instanțelor doar în cauze penale ale copiilor în conflict cu legea (opțiunea I), doar în municipiul Chișinău ar putea fi formată o instanță de judecată specializată, iar în celelalte regiuni este necesară specializarea anumitor judecători.***
8. Există o serie de premize favorabile instituirii unui sistem specializat de justiție pentru copii, inclusiv opinia favorabilă a corpului de judecători. Majoritatea judecătorilor care pledează pentru un sistem de instanțe specializate consideră necesară asigurarea specializării judecătorilor în cadrul judecătoriei (89 %).
9. ***În altă opțiune (II), instanțele specializate și judecătorii specializați în cauzele cu implicarea copiilor ar putea examina atât cauzele penale în care minorii sunt implicați ca făptuitori, precum și cauzele penale în care minorii apar în ipostază de victime.***
10. ***O altă opțiune (III) ar fi ca instanțele specializate în cauzele cu implicarea copiilor să judece cauzele penale în privința copiilor în conflict cu legea, cauzele penale în care copiii sunt victime ale infracțiunilor, cauze contravenționale în privința copiilor și anumite categorii de cauze civile, în care interesele copilului ar putea fi afectate.*** Doar în asemenea caz, se justifică formarea unor instanțe specializate în cauzele copiilor în toate raioanele țării.
11. ***Implementarea efectivă a conceptului de justiție pentru copii, în orice opțiune, presupune existența și funcționalitatea eficientă a anumitor mecanisme și categorii de servicii,*** precum: cele de protecție a copilului implicat în sistemul de justiție penală; facilități adecvate pentru cazurile excepționale de detenție; asistența pedagogilor, psihologilor, reprezentanților legali și cea a consilierilor de probațiune; mediere și asistență juridică garantată de stat; mecanism de deferire a cauzelor către servicii comunitare. De asemenea, cooperarea și coordonarea între agenții în asigurarea accesibilității și funcționalității acestor servicii și mecanisme este determinantă.
12. Nu pare a fi suficient justificată opțiunea (IV) privind instituirea unor instanțe specializate la nivelul curților de apel, în trei regiuni ale țării, care ar examina cauzele penale privind copiii în conflict cu legea, din cauza considerentelor logistice și de costuri înalte pentru participanții la proces.

XII. RECOMANDĂRI

I. Pe termen scurt (2011)

1. Actualizarea listelor de judecători specializați care ar judeca cauze penale privind copiii în conflict cu legea.
2. Monitorizarea de către Consiliul Superior al Magistraturii a modului în care se respectă specializarea judecătorilor în cauzele copiilor în conflict cu legea.
3. Elaborarea unei hotărâri explicative a plenului CSJ care ar actualiza practica de aplicare a legislației în cauzele penale cu implicarea copiilor în conflict cu legea.
4. Consolidarea colaborării instanțelor de judecată cu administrația publică locală și centrele comunitare în vederea delegării permanente a psihologilor și a altor specialiști care ar participa la ședințele de judecată.
5. Implementarea efectivă a procedurilor extrajudiciare de soluționare a cazurilor copiilor aflați în conflict cu legea, conforme drepturilor copiilor. Acestea trebuie implementate chiar de la etapa contactului cu poliția și procuratura, pentru a preveni procesarea minorului de către sistemul de justiție atunci când aceasta nu este strict necesar. Încurajarea autorităților judiciare și de poliție să aplice alternative extrajudiciare este posibilă oricând, inclusiv la etapele avansate ale procesului penal. Alternativele extrajudiciare trebuie să fie cât mai diverse posibil, aplicate individualizat și orientate spre reintegrarea copilului în societate, oferindu-i-se șansa de a se autoafirma și de a participa la acest proces.
6. Asigurarea funcționalității eficiente a mecanismelor și categoriilor de servicii necesare implementării conceptului de justiție pentru copii (mediere, probațiune, asistență juridică garantată de stat, servicii comunitare și mecanism de deferire a cauzelor către servicii comunitare etc.).
7. Modificarea **art. 481, alin. (1) din Codul de procedură penală** prin introducerea posibilității de audiere a copilului martor cu aplicarea modalităților special prevăzute în art. 110 al Codului de procedură penală.
8. Modificarea Legii cu privire la protecția martorului, art. 13, alin. (1), prin investirea procurorului cu atribuția de a aplica măsuri de protecție.
9. **Art. 186, alin. (9) C. proc. pen.** necesită a fi completat cu sintagma: „cu excepția inculpaților minori”.
10. Codul de procedură penală necesită a fi completat cu un nou articol:

Art. 89¹. Pedagogul

- (5) *Pedagogul este persoana care posedă studii superioare în domeniul pedagogiei și activează într-o instituție de învățământ sau educativă. Pedagogul este desemnat de către procuror sau, după caz, de instanța de judecată în cauza penală în care participă minori în calitate de bănuiți, învinuiți, inculpați, părți vătămate sau martori.*
- (6) *Pedagogul are sarcina de a contribui la protecția stării psihoemoționale a minorului în cadrul acțiunilor procesuale la care participă acesta.*
- (7) *Pedagogul aplică tehnici de lucru care nu necesită o aprobare prealabilă de către procuror sau instanța de judecată.*
- (8) *Pedagogul este obligat, în realizarea atribuțiilor sale, să îndeplinească indicațiile procurorului sau ale instanței de judecată.*

Art. 89². Psihologul

- (3) *Psihologul este persoana care posedă studii superioare în domeniul psihologiei și activează în domeniul ce țin de acordarea asistenței psihologice.*
  - (4) *Prevederile art. 89¹, alin. 2)-5) C.proc.pen. se aplică corespunzător.*
11. În art. 479, alin. 3 din Codul de procedură penală, cuvintele „organului de urmărire penală” necesită a fi înlocuite cu cuvintele „procurorului sau instanței de judecată”.

II. Pe termen mediu (2012, 2013)

1. Formarea instanței specializate în cauze penale cu implicarea copiilor (făptuitori și victime ale infracțiunii) în mun. Chișinău.
2. Dotarea instanței specializate în cauze penale cu implicarea copiilor cu sediu și facilități necesare, conforme standardelor internaționale în domeniu, inclusiv sală de lucru a psihologului, de desfășurare a medierii).
3. Extinderea competenței judecătorilor specializați în cauze cu implicarea copiilor în vederea judecării și a cauzelor în care copiii sunt victime ale infracțiunilor.
4. Dezvoltarea unor programe de intervenție psihologică primară, orientate la respectarea interesului superior al copilului, al familiilor și al societății în ansamblu.
5. Consolidarea parteneriatelor locale ale instanțelor de judecată, organelor procuraturii, organelor afacerilor interne, serviciului de probațiune, organelor administrației publice locale și serviciilor din comunitate (inclusiv de asistență și protecție socială și educaționale), asociațiilor societății civile în vederea implementării programelor comunitare de tratament al delincvenței juvenile.
6. Crearea unui centru informațional în domeniul justiției pentru copii, ceea ce ar duce la facilitarea accesului specialiștilor din domeniul justiției pentru copii la materiale și surse informaționale relevante în domeniu.

7. Organizarea unui program coordonat de formare continuă pentru mediatori, consilieri de probațiune, judecători, procurori, avocați etc. în domeniul justiției pentru copii.
8. Elaborarea și implementarea unor programe speciale de protecție a minorilor, victime ale infracțiunilor, cu considerarea unor programe specifice ținând cont de genul beneficiarilor.

III. Pe termen lung (până în anul 2015)

1. Cercetarea și evaluarea permanentă a sistemului de administrare a justiției pentru copii, astfel încât să fie adunate și analizate datele și informațiile pertinente de care este nevoie pentru a asigura adaptabilitatea sistemului la necesitățile și interesele copiilor făptuitori, ale victimelor infracțiunilor și ale comunității în ansamblu.
2. Formarea unui sistem de menținere a datelor statistice dezagregate referitor la domeniul justiției pentru copii.
3. Măsurarea și analizarea eficacității pe care o pot avea pe termen lung unele sisteme recent dezvoltate în materie de delincvență juvenilă, cum ar fi justiția reparativă.
4. Elaborarea și implementarea concepției de formare a instanțelor specializate cu implicarea copiilor (cauze penale în privința copiilor în conflict cu legea, cauze penale în care copiii sunt victime ale infracțiunilor, cauze contravenționale în privința copiilor și anumite categorii de cauze civile, în care interesele copilului ar putea fi afectate).

ANEXE

Anexa 1. Chestionar pentru judecători și procurori	94
Anexa 2. Schema „Scoaterea copilului din sistemul de justiție penală”	104
Anexa 3. Numărul cauzelor penale în privința copiilor judecate în teritoriu în perioada 2006–2009	106
Anexa 4. Numărul de cauze penale în privința copiilor raportat la numărul de judecători	110
Anexa 5. Curriculum la disciplina Mediere (instruire inițială)	116
Anexa 6. Tabel. Mediatori atestați care sunt în drept să practice medierea în conformitate cu art. 15 al Legii cu privire la mediere	130
Anexa 7. Lista birourilor mediatorilor înregistrate	135
Anexa 8. Acord de împăcare	136
Anexa 9. Raport de activitate	138
Anexa 10. Proiect de lege cu privire la modificarea unor acte legislative	140

Anexa 1

Chestionar pentru judecători

Institutul de Reforme Penale realizează un studiu referitor la implementarea procedurilor prietenești copiilor în sistemul de justiție penală. Opiniile și comentariile Dvs. ne vor ajuta să promovăm împreună modificările de natură legislativă sau instituțională în vederea respectării exigențelor actelor internaționale la care Republica Moldova este parte, în special cele ale Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

1. Există impedimente în citarea părților și altor participanți la proces în cauzele copiilor în conflict cu legea:
  - a) da, *specificați care anume* .....
  - b) nu.
2. La judecarea unei cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea, în ședință participă de regulă:
  - a) părinții sau alt reprezentant legal;
  - b) pedagogul;
  - c) psihologul;
  - d) apărătorul;
  - e) alte persoane, *specificați* .....
3. Cum identificați psihologul/pedagogul:
  - a) de regulă, implicăm un specialist din cadrul instanței de judecată;
  - b) de regulă, implicăm un specialist ce activează în comunitate;
  - c) deseori nu putem implica specialiști de înaltă calificare și în această poziție apar persoane care nu au pregătirea necesară;
  - d) nu avem posibilitate să implicăm întotdeauna un psiholog/pedagog și examinăm cauza fără participarea unui asemenea specialist.
4. În opinia Dvs., există probleme de ordin legislativ referitor la statutul psihologului/pedagogului în procesul penal, la faza de judecare a cauzei:
  - a) da, *specificați* .....
  - b) nu.
5. În cazul în care este nevoie de serviciile unui interpret, cum îl identificați:
  - a) de regulă, implicăm un specialist din cadrul instanței de judecată;
  - b) de regulă, implicăm un specialist ce activează în comunitate;

- c) deseori nu putem implica specialiști de înaltă calificare și în această poziție apar persoane care nu au pregătirea necesară;
- d) nu avem posibilitate să implicăm întotdeauna un interpret și examinăm cauza fără participarea unui asemenea specialist.

6. Minorii, de regulă, au apărător:

- a) în bază de contract;
- b) un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat (în temeiul unei decizii a oficiului teritorial al Consiliului Național pentru asistență juridică garantată de stat);
- c) o altă persoană (de exemplu, un avocat numit din oficiu).

7. Ce impedimente există în solicitarea unui apărător care acordă asistență juridică garantată de stat: .....

.....

.....

8. Cum apreciați calitatea prestației apărătorului care acordă asistență juridică garantată de stat:

- a) foarte bună;
- b) bună;
- c) satisfăcătoare;
- d) inacceptabilă;

precum și

- a) la un nivel mai înalt decât apărătorii în bază de contract;
- b) la același nivel ca și apărătorii în bază de contract;
- c) la un nivel mai jos decât apărătorii în bază de contract.

9. Au existat situații în care ședința de judecată în cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea a fost publică:

- a) da, *specificați, care a fost motivul* .....
- b) nu.

10. Au asistat vreodată reprezentanții mass-media la ședințele de judecată în privința copiilor în conflict cu legea:

- a) da;
- b) nu.

Dacă da, *specificați în ce condiții li s-a permis prezența în ședință* .....

.....

11. Ce impedimente există, acolo unde legislația prevede, în deferirea cauzei la mediere:

.....
 .....

12. Cum credeți, există în comunitatea în care activați Dvs. posibilitatea de trimitere a minorului către serviciile comunitare sau către alte servicii competente:

- a) da, *specificați care anume* .....
 b) nu.

13. Cum estimați, cât de frecvent aveți în practica Dvs. cazuri în care a fost încetat procesul penal în privința minorilor cu liberare de răspundere penală și aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ:

- a) foarte des (75–90 % din cazuri);
 b) în majoritatea cazurilor (50–75 % din cazuri);
 c) frecvent (25–50 % din cazuri);
 d) uneori (10–25 % din cazuri);
 e) rar (1–10 % din cazuri)
 f) niciodată (0 %), *care sunt motivele* .....

14. Cum estimați, cât de frecvent aveți în practica Dvs. cazuri în care minorii au fost liberați de pedeapsa penală cu aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ:

- a) foarte des (75–90 % din cazuri);
 b) în majoritatea cazurilor (50–75 % din cazuri);
 c) frecvent (25–50 % din cazuri);
 d) uneori (10–25 % din cazuri);
 e) rar (1–10 % din cazuri);
 f) niciodată (0 %), *care sunt motivele* .....

15. Dacă ați avut asemenea cazuri (pct. 13 și 14), ce măsuri de constrângere cu caracter educativ ați dispus de regulă:

- a) avertismentul;
 b) încredințarea minorului pentru supraveghere părinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat;
 c) obligarea minorului să repare daunele cauzate;
 d) obligarea minorului să efectueze un tratament medical de reabilitare psihologică;
 e) plasarea minorului într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare.

16. Care este procedura practică de solicitare a acordului minorului în caz de aplicare a unei sancțiuni comunitare: .....

17. Cât timp durează, în medie, judecarea unei cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea:

- a) o ședință;
 b) 2–3 ședințe;
 c) 4–8 ședințe;
 d) mai mult de 8 ședințe.

Care este perioada medie totală de judecare a unei cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea:

- a) o lună;
 b) 2–3 luni;
 c) 4–5 luni;
 d) 6–12 luni;
 e) mai mult de un an.

18. Există specializare în cauzele copiilor în conflict cu legea în cadrul instanței de judecată în care activați:

- a) da și totdeauna se respectă;
 b) da și de cele mai dese ori se respectă;
 c) da, dar, de regulă, nu se respectă, *specificați motivul* .....
 d) nu.

19. Judecați cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea:

- a) da;
 b) uneori;
 c) nu.

Dacă ați judecat cauze în privința copiilor în conflict cu legea, ați beneficiat de instruire specializată în domeniul justiției pentru copii:

- a) da, suficientă;
 b) parțial, la unele cursuri organizate (*specificați*) .....
 c) nu, nu am obținut asemenea instruire specializată și mă bazez pe propria experiență.

20. Credeți că ar fi necesară organizarea unor cursuri în domeniul justiției juvenile:

- a) da;
 b) nu.

Dacă da, specificați (*bifați*) ce cursuri anume:

- a) legislația națională și actele internaționale în domeniu;
 b) proceduri și tehnici de audiere a copilului;
 c) măsuri și sancțiuni comunitare;

- d) managementul justiției pentru copii;
- e) cunoștințe din domeniul psihologiei;
- f) cunoștințe din domeniul sociologiei;
- g) cunoștințe din domeniul criminologiei și științelor comportamentale;
- h) altele, *specificați* .....

21. În opinia Dvs., minorul înțelege și își exercită drepturile pe care le are în cadrul procesului:

- a) da;
- b) nu, *specificați cauza* .....
- c) parțial.

22. Considerați că abordarea Dvs. ca judecător este diferită în cazurile cu minorii sau este similară cazurilor cu implicarea adulților:

- a) identică, cu respectarea exigențelor speciale stabilite de legislație;
- b) puțin diferită, cu respectarea exigențelor speciale stabilite de legislație;
- c) substanțial diferită, cu respectarea exigențelor speciale stabilite de legislație, dar și a interesului superior al copilului.

23. Cum considerați, sunt necesare instanțe specializate pentru minori:

- a) da;
- b) nu.

Dacă da, cum considerați posibilitatea instituirii:

- a) judecătorilor specializați în cadrul judecătoriei .....
- b) judecătorilor internaționali pe lângă curțile de apel .....

Alte sugestii referitor la activitatea de probațiune și justiția juvenilă:

.....

.....

.....

.....

Vă mulțumim pentru participare și contribuție!

Chestionar pentru procurori

Institutul de Reforme Penale realizează un studiu referitor la implementarea procedurilor prietenești copiilor în sistemul de justiție penală. Opiniile și comentariile Dvs. ne vor ajuta să promovăm împreună modificările de natură legislativă sau instituțională în vederea respectării exigențelor actelor internaționale la care Republica Moldova este parte, în special cele ale Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

1. Există impedimente în citarea părților sau a altor participanți la proces în cauzele copiilor în conflict cu legea:

- a) da, *specificați* .....
- b) nu.

2. În cazul audierii unui minor, la audiere în cadrul urmăririi penale participă de regulă:

- a) părinții sau alt reprezentant legal;
- b) pedagogul;
- c) psihologul;
- d) apărătorul;
- e) alte persoane, *specificați* .....

3. Cum identificați psihologul/pedagogul:

- a) de regulă, implicăm un specialist din cadrul procuraturii;
- b) de regulă, implicăm un specialist ce activează în comunitate;
- c) deseori nu putem implica specialiști de înaltă calificare și în această poziție apar persoane care nu au pregătirea necesară;
- d) nu avem posibilitate să implicăm întotdeauna un psiholog/pedagog și efectuăm acțiuni procesuale fără participarea unui asemenea specialist.

4. În opinia Dvs., există probleme de ordin legislativ referitor la statutul psihologului/pedagogului la faza de urmărire penală:

- a) da, *specificați* .....
- b) nu.

5. În cazul în care este nevoie de serviciile unui interpret, cum îl identificați:

- a) de regulă, implicăm un specialist din cadrul procuraturii;
- b) de regulă, implicăm un specialist ce activează în comunitate;
- c) deseori nu putem implica specialiști de înaltă calificare și în această poziție apar persoane care nu au pregătirea necesară;

d) nu avem posibilitate să implicăm întotdeauna un interpret și efectuăm acțiuni procesuale fără participarea unui asemenea specialist.

6. În cadrul urmăririi penale, minorii dispun, de regulă, de apărător:

- a) în bază de contract;
- b) un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat (în temeiul unei decizii a oficiului teritorial al Consiliului Național pentru asistență juridică garantată de stat);
- c) o altă persoană (de exemplu, un avocat numit din oficiu).

7. Ce impedimente există în solicitarea unui apărător care acordă asistență juridică garantată de stat:.....

8. Cum apreciați calitatea prestației apărătorului care acordă asistență juridică garantată de stat:

- a) foarte bună;
  - b) bună;
  - c) satisfăcătoare;
  - d) inacceptabilă;
- precum și
- a) la un nivel mai înalt decât apărătorii în bază de contract;
  - b) la același nivel ca și apărătorii în bază de contract;
  - c) la un nivel mai jos decât apărătorii în bază de contract.

9. Ați oferit vreodată interviuri sau comentarii pentru mass-media privind cauzele cu participarea copiilor în conflict cu legea:

- a) da;
  - b) nu.
- Dacă da, *specificați ce tipuri de informații le-ați oferit* .....

10. În cazul unui minor deținut (reținut/arestat), cum are loc înștiințarea părinților despre locul și motivul detenției, *specificați procedura și mijloacele tehnice* .....

De regulă, în cât timp se reușește a-i informa: .....

- a) până la o oră;
- b) 2–3 ore;
- c) 3–6 ore;
- d) 6–24 de ore;

- e) 24–72 de ore;
- f) mai mult de 72 de ore.

11. Ce impedimente există, acolo unde legislația prevede, în deferirea cauzei la mediere: .....

12. Care este perioada medie totală de urmărire penală în cauzele cu implicarea copiilor în conflict cu legea:

- a) până la o lună;
- b) până la 2 luni;
- c) până la 4 luni;
- d) până la 6 luni;
- e) până la 12 luni;
- f) mai mult de un an.

13. Cum credeți, există în comunitatea în care activați posibilitatea de trimitere a minorului către serviciile comunitare sau către alte servicii competente:

- a) da, *specificați care anume* .....
- b) unele, *specificați care anume* .....
- c) nu.

14. Cum estimați, cât de frecvent aveți în practica Dvs. cazuri în care a fost încetată urmărirea penală în privința minorilor cu liberare de răspundere penală și aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ:

- a) foarte des (75–90 % din cazuri);
- b) în majoritatea cazurilor (50–75 % din cazuri);
- c) frecvent (25–50 % din cazuri);
- d) uneori (10–25 % din cazuri);
- e) rar (1–10 % din cazuri)
- f) niciodată (0 %), *care sunt motivele* .....

Dacă ați avut asemenea cazuri, ce măsuri de constrângere cu caracter educativ ați dispus:

- a) avertismentul;
- b) încredințarea minorului pentru supraveghere părinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat;
- c) obligarea minorului să repare daunele cauzate;
- d) obligarea minorului să efectueze un tratament medical de reabilitare psihologică;
- e) plasarea minorului, de către instanța de judecată, într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare.

15. Există limitări ale dreptului discreționar al procurorului:

- a) nu;
- b) prevederi legale neclare sau limitative;
- c) politica Procuraturii Generale;
- d) altele, *specificați* .....

16. Există specializare în cauzele copiilor în conflict cu legea în instituția în care activați:

- a) da și totdeauna se respectă;
- b) da și de cele mai dese ori se respectă;
- c) da, dar, de regulă, nu se respectă, *specificați motivul* .....
- d) nu, *specificați motivul* .....

17. Ați efectuat urmărirea penală în privința copiilor în conflict cu legea:

- a) da;
- b) uneori;
- c) nu.

Dacă ați efectuat urmărirea penală în privința copiilor în conflict cu legea, ați beneficiat de instruire specializată în domeniul justiției pentru copii:

- a) da, suficientă;
- b) parțial, la unele cursuri organizate (*specificați*) .....
- c) nu, nu am asemenea instruire specializată și mă bazez pe propria experiență.

18. Credeți că ar fi necesară organizarea unor cursuri în domeniul justiției juvenile:

- a) da;
- b) nu.

Dacă da, specificați (*bifați*) ce cursuri anume:

- a) legislația națională și actele internaționale în domeniu;
- b) proceduri și tehnici de audiere a copilului;
- c) măsuri și sancțiuni comunitare;
- d) managementul justiției pentru copii;
- e) cunoștințe din domeniul psihologiei;
- f) cunoștințe din domeniul sociologiei;
- g) cunoștințe din domeniul criminologiei și științelor comportamentale;
- h) altele, *specificați* .....

19. În opinia Dvs., minorul înțelege și își exercită drepturile pe care le are în cadrul urmăririi penale:

- a) da,
- b) nu, *specificați cauza* .....
- c) parțial.

20. În general, credeți că abordarea Dvs. ca procuror este diferită în cazurile cu minori sau este similară cazurilor cu implicarea adulților:

- a) identică, cu respectarea exigențelor speciale stabilite de legislație;
- b) puțin diferită, cu respectarea exigențelor speciale stabilite de legislație;
- c) substanțial diferită, cu respectarea exigențelor speciale stabilite de legislație, dar și a interesului superior al copilului.

Alte sugestii referitor la activitatea de probațiune și justiția juvenilă: .....

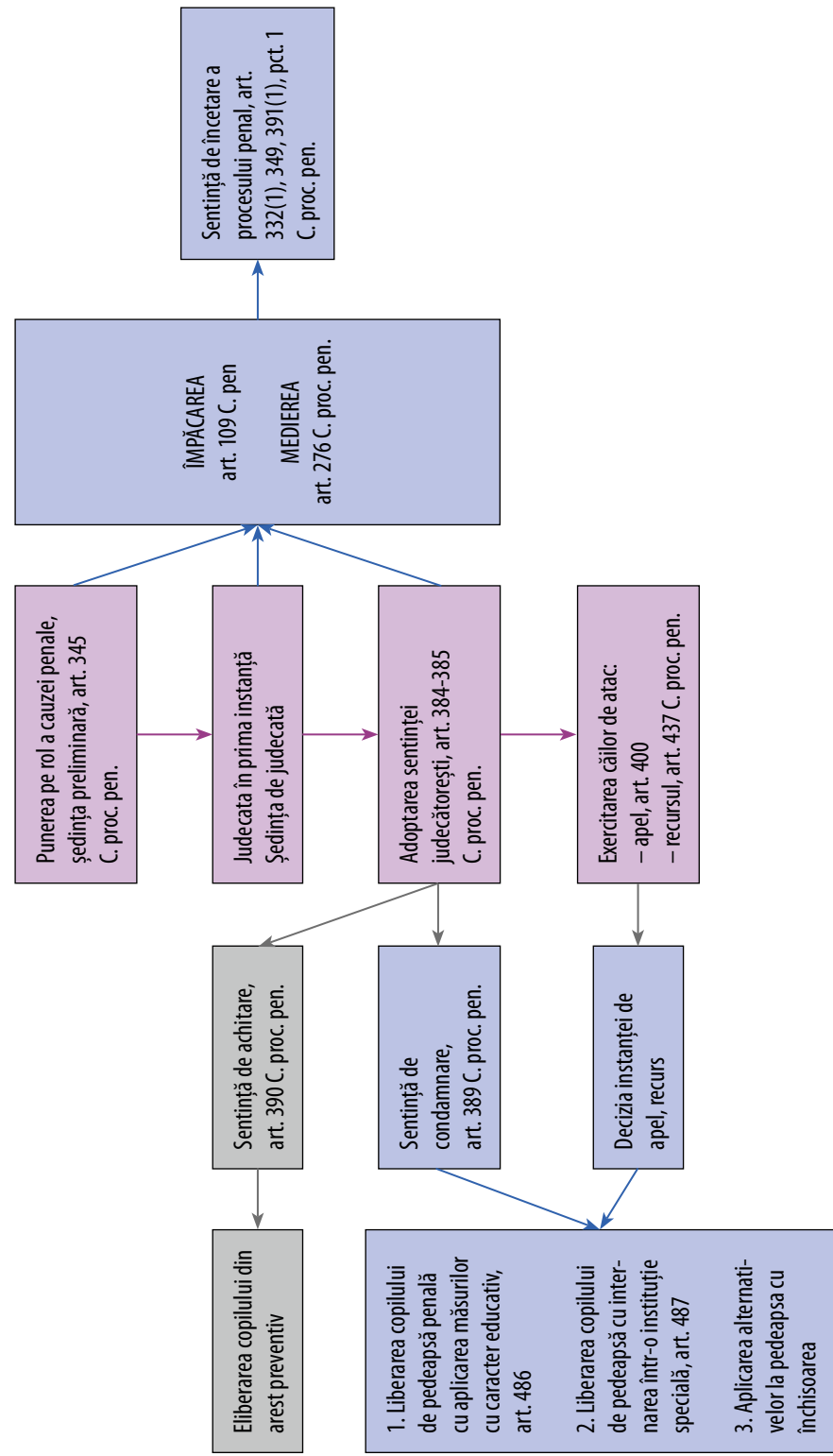
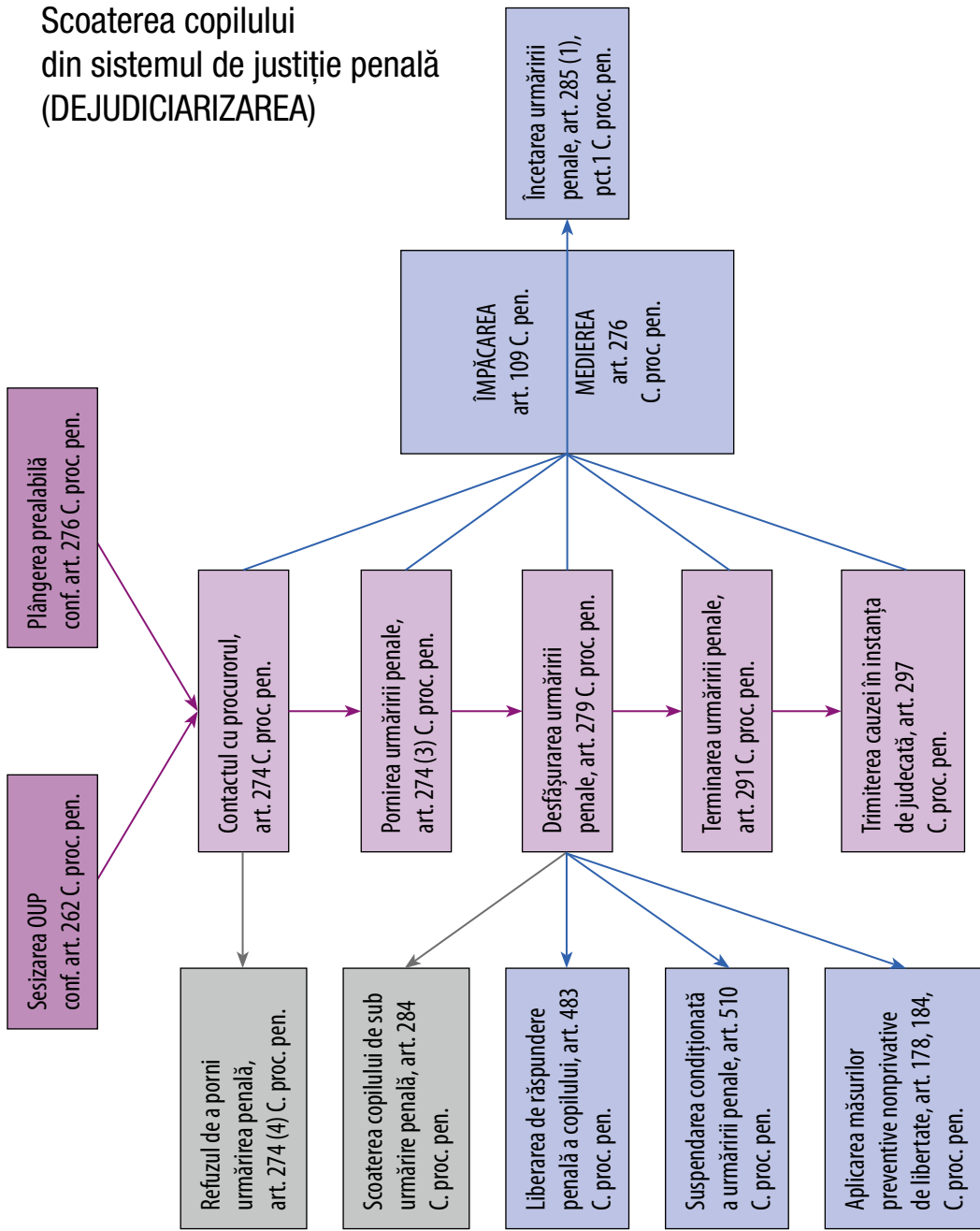
.....

.....

Vă mulțumim pentru participare și contribuție!

Anexa 2

Scoaterea copilului din sistemul de justiție penală (DEJUDICIARIZAREA)

Anexa 3

Numărul cauzelor penale în privința copiilor judecate în teritoriu în perioada 2006–2009

Curtea de Apel Chișinău

Anul	Nr. de cauze	
Basarabeasca		
2006	13	1,00%
2007	6	0,53%
2008	1	0,12%
2009	3	0,49%
Cimișlia		
2006	35	2,70%
2007	17	1,52%
2008	12	1,45%
2009	9	1,48%
Hâncești		
2006	52	4,01%
2007	32	2,86%
2008	30	3,64%
2009	18	2,97%
Nisporeni		
2006	23	1,77%
2007	18	1,61%
2008	10	1,21%
2009	18	2,97%
Rezina		
2006	11	0,84%
2007	5	0,44%
2008	2	0,24%
2009	13	2,14%

Anul	Nr. de cauze	
Călărași		
2006	20	1,54%
2007	22	1,96%
2008	4	0,48%
2009	5	0,82%
Criuleni		
2006	25	1,90%
2007	17	1,52%
2008	13	1,57%
2009	10	1,65%
Ialoveni		
2006	29	2,23%
2007	23	2,05%
2008	27	2,54%
2009	17	2,80%
Orhei		
2006	38	2,93%
2007	40	3,08%
2008	26	3,15%
2009	23	3,80%
Strășeni		
2006	74	5,70%
2007	30	2,68%
2008	15	1,82%
2009	8	1,32%

Curtea de Apel Bălți

Anul	Nr. de cauze	
Briceni		
2006	19	1,46%
2007	12	1,07%
2008	7	0,84%
2009	3	0,49%
Drochia		
2006	25	1,92%
2007	19	1,70%
2008	18	2,18%
2009	10	1,65%
Fălești		
2006	29	2,23%
2007	21	1,88%
2008	19	2,30%
2009	19	3,14%
Glodeni		
2006	19	1,46%
2007	23	2,05%
2008	7	0,84%
2009	5	0,82%
Râșcani		
2006	13	0,95%
2007	10	0,89%
2008	6	0,72%
2009	1	0,16%
Soroca		
2006	47	3,62%
2007	33	2,95%
2008	32	3,88%
2009	13	2,14%

Anul	Nr. de cauze	
Dondușeni		
2006	22	1,69%
2007	15	1,34%
2008	5	0,60%
2009	0	0,00%
Edineț		
2006	20	1,54%
2007	21	1,88%
2008	19	2,30%
2009	9	1,48%
Florești		
2006	26	2,00%
2007	17	1,52%
2008	7	0,84%
2009	13	2,14%
Ocnîța		
2006	10	0,77%
2007	8	0,71%
2008	6	0,72%
2009	6	0,99%
Sângerei		
2006	28	2,16%
2007	27	2,41%
2008	16	1,94%
2009	21	3,47%
Șoldănești		
2006	12	0,92%
2007	16	1,43%
2008	8	0,97%
2009	2	0,33%

Anul	Nr. de cauze	
Telenești		
2006	23	1,77%
2007	23	2,05%
2008	16	1,94%
2009	27	4,46%

Curtea de Apel Cahul

Anul	Nr. de cauze	
Cantemir		
2006	24	1,85%
2007	9	0,80%
2008	16	1,94%
2009	14	2,31%
Taraclia		
2006	27	1,40%
2007	18	1,61%
2008	5	0,60%
2009	7	1,15%

Curtea de Apel Comrat

Anul	Nr. de cauze	
Comrat		
2006	25	1,92%
2007	26	2,32%
2008	14	1,69%
2009	4	0,66%
Vulcănești		
2006	10	0,77%
2007	19	1,70%
2008	2	0,24%
2009	2	0,33%

Anul	Nr. de cauze	
Ungheni		
2006	44	3,39%
2007	53	4,74%
2008	27	3,27%
2009	23	3,80%

Anul	Nr. de cauze	
Leova		
2006	22	1,14%
2007	32	2,86%
2008	6	0,72%
2009	1	0,16%

Anul	Nr. de cauze	
Ceadăr-Lunga		
2006	19	1,46%
2007	20	1,79%
2008	20	2,42%
2009	5	0,82%

Curtea de Apel Bender

Anul	Nr. de cauze	
Ștefan Vodă		
2006	28	2,16%
2007	12	1,07%
2008	19	2,30%
2009	16	2,64%

Anul	Nr. de cauze	
Anenii Noi		
2006	22	1,14%
2007	26	2,32%
2008	30	3,64%
2009	18	3,34%

Anul	Nr. de cauze	
Dubăsari		
2006	22	1,69%
2007	9	0,80%
2008	11	1,33%
2009	11	1,81%

Anul	Nr. de cauze	
Bender		
2006	1	0,07%
2007	6	0,53%
2008	2	0,24%
2009	1	0,16%

Anul	Nr. de cauze	
Căușeni		
2006	3	0,23%
2007	16	1,43%
2008	6	0,72%
2009	12	1,98%

Anexa 4

Numărul de cauze penale în privința copiilor raportat la numărul de judecători (2006-2009)

Anul 2006:

Nr. crt.	Judecătoria	Dosare penale încheiate	Numărul de judecători	Sarcina lunară	Cauze în privința copiilor	
					în cifre	în procente
1	Sect. Botanica	935	16	5,8	88	9,41%
2	Sect. Buiucani	900	17	5,3	82	9,11%
3	Sect. Centru	971	18	5,4	44	4,50%
4	Sect. Ciocana	530	12	4,4	59	11,13%
5	Sect. Râșcani	938	17	5,5	33	3,51%
6	Mun. Bălți	833	17	4,9	82	9,89%
7	Mun. Bender	65	3	2,2	1	1,53%
8	Or. Anenii Noi	325	5	6,5	22	6,76%
9	Or. Basarabasca	156	3	5,2	13	8,33%
10	Or. Briceni	250	4,5	5,6	19	7,60%
11	Or. Cahul	540	7	7,7	49	9%
12	Or. Cantemir	187	2,5	7,5	24	12,83%
13	Or. Călărași	236	5	4,7	20	8,47%
14	Or. Căușeni	298	6	5	3	1,01%
15	Or. Ceadăr-Lunga	207	3	6,9	19	9,17%
16	Or. Cimișlia	199	3	6,6	35	17,58%
17	Or. Comrat	236	4,5	5,2	25	10,59%
18	Or. Criuleni	177	3,5	5,1	25	14,12%
19	Or. Dondușeni	224	4	5,6	22	9,82%
20	Or. Drochia	227	5	4,5	25	11,01%
21	Or. Dubăsari	144	2	7,2	22	15,27%
22	Or. Edineț	213	6	3,5	20	9,38%
23	Or. Fălești	139	5	2,8	29	20,86%
24	Or. Florești	284	7	4,1	26	9,15%
25	Or. Glodeni	165	4	4,1	19	11,51%
26	Or. Hâncești	285	8	3,6	52	18,24%
27	Or. Ialoveni	211	5	4,2	29	13,74%
28	Or. Leova	202	2	10,1	22	10,89%

29	Or. Nisporeni	123	3	4,1	23	18,69%
30	Or. Ocnița	198	4	4,9	10	5,05%
31	Or. Orhei	367	6	6,1	38	10,35%
32	Or. Rezina	138	4	3,4	11	7,97%
33	Or. Râșcani	203	3	6,8	12	5,91%
34	Or. Sângerei	225	5	4,5	28	12,44%
35	Or. Soroca	385	8,5	4,5	47	12,20%
36	Or. Strășeni	299	7	4,3	74	24,74%
37	Or. Șoldănești	130	3	4,3	12	9,23%
38	Or. Ștefan Vodă	259	3	8,6	28	10,81%
39	Or. Taraclia	275	3	9,2	18	6,54%
40	Or. Telenești	179	5	3,6	23	12,84%
41	Or. Ungheni	364	7	5,2	44	12,08%
42	Or. Vulcănești	122	1	12,2	10	8,19%
	Total	13344	258	5,2		

În 2006 în medie pe țară sarcina lunară pentru un judecător a constituit 5,2 dosare penale.

Anul 2007:

Nr. crt.	Judecătoria	Dosare penale încheiate	Numărul de judecători	Sarcina lunară	Cauze în privința copiilor	
					în cifre	în procente
2	Sect. Buiucani	787	15	5,2	68	8,64%
3	Sect. Centru	1040	16	6,5	53	5,09%
4	Sect. Ciocana	446	12	3,7	37	8,29%
5	Sect. Râșcani	1019	16	6,4	70	6,86%
6	Mun. Bălți	886	14	5,9	89	10,04%
7	Mun. Bender	48	3	1,6	6	12,50%
8	Or. Anenii Noi	297	5	5,9	26	8,75%
9	Or. Basarabasca	142	2,5	5,7	6	4,22%
10	Or. Briceni	224	4	5,6	12	5,35%
11	Or. Cahul	452	6,5	7	45	9,95%
12	Or. Cantemir	169	2,5	6,8	9	5,32%
13	Or. Călărași	208	5	4,2	22	10,57%
14	Or. Căușeni	244	6	4,1	16	6,56%
15	Or. Ceadăr-Lunga	214	4	5,3	20	9,34%
16	Or. Cimișlia	122	3	4,1	17	13,93%
17	Or. Comrat	246	3,5	7	26	10,56%

18	Or. Criuleni	142	5	2,8	17	11,97%
19	Or. Dondușeni	128	4	3,2	15	11,71%
20	Or. Drochia	219	5	4,4	19	8,67%
21	Or. Dubăsari	109	2	5,5	9	8,25%
22	Or. Edineț	254	6	4,2	21	8,26%
23	Or. Fălești	183	4	4,6	21	11,47%
24	Or. Florești	283	6	4,7	17	6,01%
25	Or. Glodeni	240	3	8	23	9,58%
26	Or. Hâncești	228	7,5	3	32	14,03%
27	Or. Ialoveni	241	5	4,8	23	9,54%
28	Or. Leova	146	3	4,9	32	21,91%
29	Or. Nisporeni	176	4	4,4	18	10,22%
30	Or. Ocnîța	198	4	4,9	8	9,09%
31	Or. Orhei	349	6,5	5,4	40	11,46%
32	Or. Rezina	130	5	2,6	5	11,53%
33	Or. Râșcani	205	4	5,1	10	4,81%
34	Or. Sângerei	157	4	3,9	27	17,19%
35	Or. Soroca	350	9	3,9	33	9,42%
36	Or. Strășeni	254	7	3,6	30	11,81%
37	Or. Șoldănești	139	3	4,6	16	11,51%
38	Or. Ștefan Vodă	259	3,5	7,4	12	4,63%
39	Or. Taraclia	228	3,5	6,5	18	7,89%
40	Or. Telenești	169	4	4,2	23	13,60%
41	Or. Ungheni	365	7	5,2	53	14,52%
42	Or. Vulcănești	130	2	6,5	19	14,61
	Total	12619	250	5,1		

În 2007 în medie pe țară sarcina lunară pentru un judecător a constituit 5,1 dosare penale.

Anul 2008

Nr. crt.	Judecătoria	Dosare penale încheiate	Numărul de judecători	Sarcina lunară	Cauze în privința copiilor	
					în cifre	în procente
2	Sect. Buiucani	547	16	3,4	59	10,78%
3	Sect. Centru	850	15	5,7	53	6,23%
4	Sect. Ciocana	308	10	3,1	26	8,44%
5	Sect. Râșcani	575	13	4,4	12	2,08%
6	Mun. Bălți	761	15	5,1	100	13,14%
7	Mun. Bender	44	2	2,2	2	4,54%

8	Or. Anenii Noi	237	5	4,7	30	12,65%
9	Or. Basarabasca	95	2	4,7	1	1,05%
10	Or. Briceni	155	5	3,1	7	4,51%
11	Or. Cahul	344	7,5	4,6	57	16,56%
12	Or. Cantemir	152	3	5,1	16	10,52%
13	Or. Călărași	147	4,5	3,3	4	2,72%
14	Or. Căușeni	201	6	3,3	30	14,92%
15	Or. Ceadâr-Lunga	161	3,3	4,9	20	12,42%
16	Or. Cimișlia	107	3	3,6	12	11,21%
17	Or. Comrat	176	5	3,5	14	7,95%
18	Or. Criuleni	123	4,3	2,9	13	10,56%
19	Or. Dondușeni	78	3,5	2,2	5	6,41%
20	Or. Drochia	187	5	3,7	18	9,62%
21	Or. Dubăsari	75	2	3,7	11	14,60%
22	Or. Edineț	190	6	3,2	19	10%
23	Or. Fălești	158	2,5	6,3	19	12,02%
24	Or. Florești	153	6,5	2,4	7	4,57%
25	Or. Glodeni	135	3,3	4,1	7	5,18%
26	Or. Hâncești	181	7	2,6	30	16,57%
27	Or. Ialoveni	176	4	4,4	27	15,34%
28	Or. Leova	73	2,3	3,2	6	8,21%
29	Or. Nisporeni	94	3,5	2,7	10	10,63%
30	Or. Ocnîța	183	3	6,1	6	3,27%
31	Or. Orhei	261	6	4,3	26	9,96%
32	Or. Rezina	84	5	1,7	2	2,38%
33	Or. Râșcani	110	2,5	4,4	6	5,45%
34	Or. Sângerei	166	4,5	3,7	16	9,63%
35	Or. Soroca	319	8	4	32	10,03%
36	Or. Strășeni	211	7	3	15	7,10%
37	Or. Șoldănești	111	2,5	4,4	8	7,20%
38	Or. Ștefan Vodă	163	3	5,4	19	11,65
39	Or. Taraclia	144	3	4,8	5	3,47%
40	Or. Telenești	131	4,5	2,9	16	12,21%
41	Or. Ungheni	300	7	4,3	27	9%
42	Or. Vulcănești	82	2	4,1	2	2,43%
	Total	9416	238,2	3,9	848	9,01%

În 2008 în medie pe țară sarcina lunară pentru un judecător a constituit 3,9 dosare penale.

Anul 2009

Nr. crt.	Judecătoria	Dosare penale încheiate	Numărul de judecători	Sarcina lunară	Cauze în privința copiilor	
					în cifre	în procente
2	Sect. Buiucani	660	15,5	4,3	29	4,39%
3	Sect. Centru	699	15	4,7	15	2,14%
4	Sect. Ciocana	403	11,5	3,5	19	4,71%
5	Sect. Râșcani	547	15,5	3,5	17	3,10%
6	Mun. Bălți	750	14	5,4	80	10,66%
7	Mun. Bender	43	2	2,2	1	2,32%
8	Or. Anenii Noi	213	5	4,3	18	8,45%
9	Or. Basarabeasca	92	2	4,6	3	3,26%
10	Or. Briceni	164	5	3,3	3	1,82%
11	Or. Cahul	376	7	5,4	29	7,71%
12	Or. Cantemir	125	2,5	5	14	11,20%
13	Or. Călărași	169	5	3,4	5	2,95%
14	Or. Căușeni	182	6	3	18	9,89%
15	Or. Ceadâr-Lunga	151	4	3,8	5	3,31%
16	Or. Cimișlia	89	3	3	9	10,11%
17	Or. Comrat	213	5	4,3	4	1,87%
18	Or. Criuleni	138	4,5	3,1	10	7,24%
19	Or. Dondușeni	80	3,5	2,3	0	0
20	Or. Drochia	136	5	2,7	10	7,35%
21	Or. Dubăsari	64	2,5	2,6	11	17,18%
22	Or. Edineț	223	6	3,7	9	4,03%
23	Or. Fălești	172	3,5	4,9	19	11,04%
24	Or. Florești	180	7	2,6	13	7,22%
25	Or. Glodeni	78	4	2	5	6,41%
26	Or. Hâncești	221	7,5	2,9	18	8,14%
27	Or. Ialoveni	183	5	3,7	17	9,28%
28	Or. Leova	82	3	2,7	1	1,21%
29	Or. Nisporeni	127	3,5	3,6	18	14,17%
30	Or. Ocnița	157	3	5,2	6	3,82%
31	Or. Orhei	231	6,5	3,6	23	9,95%
32	Or. Rezina	87	5	1,7	13	14,94%
33	Or. Râșcani	104	4	2,6	1	0,96%
34	Or. Sângerei	139	4,5	3,1	21	15,11%

35	Or. Soroca	283	9	3,1	13	4,50%
36	Or. Strășeni	200	6,5	3,1	8	4%
37	Or. Șoldănești	124	2,5	5	2	1,61%
38	Or. Ștefan Vodă	215	3,5	6,1	16	7,44%
39	Or. Taraclia	132	3,5	3,8	7	5,30%
40	Or. Telenești	170	5	3,4	27	15,88%
41	Or. Ungheni	293	7	4,2	23	7,84%
42	Or. Vulcănești	58	1	5,8	2	3,44%
	Total	9441	248	3,8	611	6,47%

În 2009 în medie pe țară sarcina lunară pentru un judecător a constituit 3,8 dosare penale.

Institutul Național al Justiției

CURRICULUM la disciplina

Mediere (instruire inițială)

Chișinău, 2008

PRELIMINARII

Medierea reprezintă o variantă alternativă de soluționare a conflictului dintre părți pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane, în condiții de neutralitate, imparțialitate și confidențialitate. Medierea este o metodă privată prin intermediul căreia mediatorii, persoane independente și cu o pregătire specială, ajută părțile să-și definească mai clar obiectivele, interesele și le îndrumă astfel încât să construiască împreună variante reciproc avantajoase de soluționare a conflictului. Această modalitate alternativă de soluționare a conflictelor oferă persoanelor oportunitatea de a-și asuma responsabilitatea rezolvării disputelor și de a menține permanent controlul asupra deciziilor care le afectează viitorul. Astfel, se evită aplicarea măsurilor abuzive și deteriorarea relațiilor dintre părți, încurajându-se dialogul, colaborarea și respectul reciproc.

Cursul de față își propune să completeze activitățile de implementare a medierii în Republica Moldova cu un program de pregătire inițială a mediatorilor care vor realiza în practică cerințele și condițiile medierii.

Curriculumul la Mediere se axează pe trei niveluri, cu divers grad de complexitate: cunoaștere, aplicare, integrare. Nivelul cunoașterii presupune acumularea cunoștințelor teoretice. Ținând cont de faptul că audienții INJ sunt cu diferite niveluri de cunoștințe, vor parcurge fiecare treaptă, în funcție de obiectivele propuse. Aplicarea presupune capacitatea de a interpreta corect și sistemic informațiile oferite, capacitatea de a depista asemănări și deosebiri între diferite forme de soluționare a conflictelor, de a lista avantajele soluționării conflictului prin mediere. Integrarea presupune aptitudinile de aplicare în practică a cunoștințelor teoretice referitoare la soluționarea constructivă a situațiilor conflictuale, ținând cont de legea în vigoare, manifestarea atitudinilor și aptitudinilor personale față de procesul de mediere.

Un aspect deosebit de important îl constituie modalitățile de predare a acestui curs. Spre deosebire de procesul de însușire clasic, nu putem instrui mediatorii în plan teoretic, ignorând posibilitatea de punere în practică imediată a informațiilor acumulate. Ceea ce presupune faptul că acest curs este organizat sub forma unor activități interactive în care predarea și formarea capacităților de lucru decurg concomitent.

OBIECTIVE GENERALE ALE MODULULUI

La sfârșitul cursului audienții vor putea:

La nivel de cunoaștere și înțelegere:

- să definească termenii de bază cu privire la procesul de mediere penală și civilă (mediator, părți implicate în conflict, victimă, infractor, acord de împăcare etc.);
- să determine obiectivele medierii;
- să distingă formele medierii;
- să descrie evoluția instituției medierii;
- să relateze despre importanța instituției medierii;
- să descrie procesul de mediere și efectele acestuia;
- să distingă drepturile și obligațiile mediatorului.

La nivel de aplicare:

- să identifice particularitățile aplicării procesului de mediere;
- să argumenteze necesitatea instituției medierii;
- să explice esența principiilor medierii;
- să interpreteze teoriile privind medierea;
- să organizeze procesul de mediere;
- să aplice metodele și tehnicile de mediere;
- să manifeste înțelegere față de problemele participanților la procesul medierii;
- să diagnosticheze și să faciliteze procesul de soluționare a conflictului;
- să organizeze ședințele de mediere în condiții de siguranță pentru participanții la litigiu.

La nivel de integrare:

- să perceapă adecvat situațiile și comportamentele pentru elaborarea unor tactici comportamentale adecvate;
- să organizeze și să monitorizeze procesul de mediere;
- să stabilească și să mențină relații comunicative constructive între părți;
- să utilizeze adecvat limbajul verbal, paraverbal și nonverbal;
- să recepteze, să interpreteze și să ghideze corect soluționarea situațiilor de conflict;
- să diferențieze, să interpreteze obiectiv manifestările interlocutorilor;
- să autoanalizeze și să autoaprecieze reacțiile proprii apărute ca răspuns la comportamentul interlocutorului pentru a nu împiedica procesul de mediere;
- să mențină autocontrolul și autoreglarea emoțiilor, comportamentelor în diferite sisteme relaționale.

ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Numărul de ore	Evaluarea	Responsabil de disciplină
64	examen	

TEMATICA ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR**a) Tematica și repartizarea orientativă a orelor:**

Nr.	Tema	Numărul de ore
1.	Conflictul: dinamica conflictului, identificarea cauzelor conflictului și metodele de soluționare a conflictelor	6 ore
2.	Medierea: dimensiuni, obiective și coordonate defnitorii	6 ore

3.	Cadrul juridic al medierii	4 ore
4.	Avantajele medierii în raport cu alte modalități de soluționare a conflictelor (arbitrajul, litigiul etc.)	2 ore
5.	Etapele procesului de mediere	8 ore
6.	Metode, abilități și tehnici de mediere	10 ore
7.	Medierea în cadrul procesului penal	10 ore
8.	Medierea în cadrul procesului civil	10 ore
9.	Autocunoașterea și perfecționarea continuă a mediatorului	4 ore
10.	Monitorizarea (supervizarea) procesului de mediere	2 ore
11.	Deontologia profesională a mediatorului și construcția paradigmei profesionale	2 ore
	TOTAL	64 de ore

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI CONȚINUTURI

Obiective de referință	Conținuturi
<ul style="list-style-type: none"> – să definească conceptul de conflict; – să evidențieze și să identifice tipurile de conflicte; – să compare diferite forme de manifestare a conflictelor; – să evidențieze structura conflictului; – să diagnosticheze semnele de apariție a conflictelor; – să determine particularitățile personalității conflictogene; – să identifice sursele conflictelor; – să explice funcțiile conflictelor; – să delimiteze metodele de soluționare a conflictelor. 	<p>1. Conflictul: dinamica conflictului, identificarea cauzelor conflictului și metodele de soluționare a conflictelor:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Definiții ale conflictului – Taxonomia, structura conflictului – Stiluri și conduite în situații de conflict – Particularitățile personalității conflictogene – Surse ale conflictelor – Semne de apariție a unui conflict – Funcțiile conflictului – Metode de soluționare a conflictului: directe, indirecte.
<ul style="list-style-type: none"> – să definească conceptul de justiție restaurativă; – să delimiteze formele justiției restaurative; – să identifice principiile specifice justiției restaurative; – să analizeze conceptul de mediere; – să aprecieze importanța principiilor medierii; – să diferențieze teoriile referitoare la procesul de mediere; – să analizeze specificul implementării instituției medierii în diverse țări; – să compare formele medierii; – să analizeze specificul medierii cu copiii și adulții; – să deducă care sunt obiectivele medierii; – să analizeze drepturile și obligațiile mediatorului/părților implicate în conflict. 	<p>2. Medierea: dimensiuni, obiective și coordonate defnitorii:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Conceptul justiției restaurative și formele acesteia – Conceptul de mediere – Principiile medierii – Istoricul medierii – Teorii referitoare la mediere – Instituția medierii în alte țări – Formele medierii: medierea directă și cea indirectă – Medierea în cauzele cu minori/adulți – Obiectivele medierii – Drepturile și obligațiile mediatorului/părților implicate în conflict.
<ul style="list-style-type: none"> – să identifice poziția și rolul medierii în procesul civil și penal; – să diferențieze procedura de mediere în cauzele civile și penale; – să analizeze Legea cu privire la mediere; – să compare legislația diferitor țări cu privire la procesul de mediere; 	<p>3. Cadrul juridic al medierii:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Medierea – instituție a dreptului civil, penal și de procedură penală – Legea cu privire la mediere – Reglementarea medierii în documentele internaționale

<ul style="list-style-type: none"> – să analizeze actele normative ce țin de conținutul, procedura și consecințele medierii; – să determine competența mediatorului în cauzele civile și penale; – să analizeze temeiurile și procedura inițierii procesului de mediere; – să analizeze reglementările medierii în documentele internaționale; – să stabilească efectele juridice ale împăcării. 	<ul style="list-style-type: none"> – Recomandarea nr. 19 (99) a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru statele membre cu privire la mediere în cauzele penale, adoptată la 15 septembrie 1999 la cea de-a 69-a Întâlnire a Reprezentanților Miniștrilor – Instituția medierii în legislația altor țări – Reglementarea medierii în legislația națională – Împăcarea: cauză care înlătură răspunderea penală și consecințele condamnării (art. 109 Cod penal) – Împăcarea părților prin aplicarea medierii (art. 276 alin. 7 Cod procedură penală) – Întrevederea mediatorului cu persoana reținută sau arestată (art. 187, alin. 7 Cod procedură penală) – Legea cu privire la mediere în cauzele penale – Alte acte normative ce țin de conținutul, procedura și consecințele medierii.
<ul style="list-style-type: none"> – să identifice condițiile pentru a soluționa conflictul prin intermediul medierii; – să delimiteze scopul, temeiurile și modalitățile alternative de soluționare a conflictelor; – să definească conceptul de arbitraj, litigiul, negocierea; – să delimiteze felurile intervențiilor în situațiile de conflict; – să stabilească asemănările și deosebirile dintre diferite modalități de soluționare a conflictelor. 	<p>4. Avantajele medierii în raport cu alte modalități de soluționare a conflictelor (arbitrajul, litigiul, negocierea etc.):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Procesul de rezolvare a conflictelor prin mediere – Compararea procesului de mediere cu alte modalități de soluționare a conflictelor.
<ul style="list-style-type: none"> – să argumenteze rolul și importanța activității de premediere; – să analizeze etapele procesului de mediere; – să identifice fazele procesului de premediere; – să determine care sunt condițiile necesare pentru desfășurarea procesului de premediere; – să identifice condițiile de inițiere a procesului de mediere; – să analizeze deosebirile dintre diferite etape ale medierii; – să stabilească care sunt actele necesare pentru a organiza o ședință de mediere; – să identifice cât mai multe posibilități de colectare a datelor; – să concretizeze rolul întrebărilor de tip închis și deschis; – să analizeze obiectiv situațiile de conflict pentru a putea identifica problema; – să determine care sunt tehnicile de încurajare a părților conflictului pentru a-și exprima interesele și nevoile; – să identifice care sunt fazele procesului de mediere propriu-zisă; – să întocmească acorduri de mediere; – să stabilească care este procedura de încheiere a procesului de mediere; – să analizeze posibilitățile de implementare a acordului de împăcare. 	<p>5. Etapele procesului de mediere:</p> <p>Activitățile de premediere:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Organizarea și desfășurarea întâlnirilor preliminare ▪ Decizia de a media ▪ Planificarea contextului ▪ Completarea actelor necesare ▪ Organizarea spațiului pentru mediere. <p>Etapa 1. Inițierea medierii:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Explicarea procesului de mediere și a rolului mediatorului ▪ Explicarea regulilor ce trebuie respectate pe parcursul medierii ▪ Identificarea întrebărilor participanților. <p>Etapa 2. Identificarea problemelor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Culegerea informațiilor ▪ Identificarea problemelor ▪ Relevarea intereselor neexprimate. <p>Etapa 3. Elaborarea planului de negociere</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Formularea problemelor ▪ Asigurarea acceptării problemelor ▪ Stabilirea ordinii discuțiilor. <p>Etapa 4. Crearea unei înțelegeri reciproce și formularea alternativelor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gestionarea climatului emoțional ▪ Identificarea pozițiilor și intereselor ▪ Formularea intereselor comune

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Clarificarea presupunerilor ▪ Formularea criteriilor pentru soluțiile posibile ▪ Identificarea soluțiilor ▪ Verificarea fezabilității soluțiilor propuse ▪ Negocierea soluțiilor propuse ▪ Evaluarea. <p>Etapa 5. Încetarea procesului de mediere</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Decizia de a încheia medierea ▪ Formularea acordului (pași de implementare și responsabilitățile) ▪ Încheierea formală a medierii ▪ Scrierea acordului ▪ Planificarea procesului de implementare a acordului.
<ul style="list-style-type: none"> – să identifice metodele de mediere; – să determine mijloace de stabilire a relațiilor de încredere; – să identifice specificul tehnicii de ascultare activă; – să stabilească esența parafrazării; – să clarifice modul de formulare a întrebărilor; – să identifice tehnicile de menținere a discuției; – să concretizeze rolul întrunirilor separate ale părților implicate în conflict; – să compare tehnicile de mediere; – să analizeze posibilitatea implicării părților terțe în procesul de soluționare a conflictelor; – să analizeze avantajele și dezavantajele utilizării tehnicilor de comunicare asertivă; – să identifice tehnici de lucru cu persoane dificile sau/și cu emoții puternice. 	<p>6. Metode, abilități și tehnici de mediere:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Stabilirea relațiilor de încredere – Ascultarea activă – Parafrazarea – Formularea întrebărilor, tipuri de întrebări – Explicarea și interpretarea – Menținerea discuției, gestionarea procesului – Focalizarea pe interesele interlocutorului – Întruniri separate – Proiectarea viitorului în baza acordului – Aprecierea realității – Analiza alternativelor – Implicarea părților terțe – Folosirea pauzei – Schimbarea atitudinilor – Lucrul cu persoane dificile sau/și cu emoții puternice.
<ul style="list-style-type: none"> – să identifice cauzele penale în procesul cărora poate fi inițiată procedura medierii; – să delimiteze esența și particularitățile medierii penale; – să identifice procedura de inițiere a medierii penale; – să identifice cazurile de amânare, eșalonare și restituire a taxei de stat; – să deducă rolul instanței de judecată și al organului de urmărire penală în procesul de inițiere a medierii; – să clarifice regulile de repartizare a cazurilor de mediere penală; – să analizeze procedura de prezentare a acordului de împăcare la organul de urmărire penală sau în instanța de judecată; – să identifice efectele acordului de împăcare; – să analizeze cazurile de încetare a urmăririi penale drept consecință a semnării acordului de împăcare; – să identifice cazurile respingerii acordului de împăcare și efectele (consecințele) acesteia; – să clarifice procedura medierii și intrarea în vigoare a sentinței de condamnare. 	<p>7. Medierea în cadrul procesului penal:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cauzele penale în procesul cărora poate fi inițiată procedura medierii – Pasibilitatea aplicării procedurii medierii în cauzele penale – Inițierea medierii – Rolul instanței de judecată și al organului de urmărire penală în procesul de inițiere a medierii – Sesizarea mediatorului – Forma procesuală a sesizării – Oferirea de informații mediatorului – Formele de informare a mediatorului – Confidențialitatea informațiilor – Procedura penală (urmărirea penală sau examinarea cauzei penale în instanță) și procesul medierii – Prezentarea acordului de împăcare la organul de urmărire penală sau în instanța de judecată – Examinarea acordului de împăcare în ședințele judiciare sau în cadrul urmăririi penale – Mediatorul în ședința de judecată sau în cadrul urmăririi penale

	<ul style="list-style-type: none"> – Ascultarea părților referitor la respectarea cerințelor procesuale de încheiere a acordului de împăcare – Admiterea acordului de împăcare și efectele (consecințele) ei – Încetarea urmăririi penale – Cauzele respingerii acordului de împăcare – Respingerea acordului de împăcare și efectele (consecințele) ei – Procedura medierii și intrarea în vigoare a sentinței de condamnare.
<ul style="list-style-type: none"> – să formuleze diferențele între procedura de inițiere a medierii în cauzele civile și penale; – să delimiteze situațiile pasibile de mediere; – să analizeze procedura inițierii medierii; – să evidențieze rolul părților implicate în procesul de inițiere a medierii; – să analizeze procedura de sesizare a mediatorului; – să stabilească consecințele nerespectării principiului confidențialității; – să clarifice esența acordului de împăcare; – să determine consecințele acordului de împăcare și efectele (consecințele) lui. 	<p>8. Medierea în cadrul procesului civil:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Procedura de inițiere a procesului de mediere – Pasibilitatea aplicării procedurii medierii în cauzele civile – Inițierea medierii – Rolul părților implicate în procesul de inițiere a medierii – Sesizarea mediatorului – Forma procesuală a sesizării – Oferirea de informații mediatorului – Formele de informare a mediatorului – Confidențialitatea informațiilor – Procedura civilă și procesul medierii – Prezentarea acordului de împăcare în instanța de judecată – Ascultarea părților referitor la respectarea cerințelor procesuale de încheiere a acordului de împăcare – Admiterea acordului de împăcare și efectele (consecințele) lui.
<ul style="list-style-type: none"> – să formuleze esența autocunoașterii mediatorului; – să stabilească avantajele autocunoașterii; – să determine obiectivele autoperefecționării; – să delimiteze esența acceptării necondiționate a părților; – să conștientizeze diferențele: culturale, de statut social, de limbaj, de stiluri comportamentale în situațiile de conflict etc.; – să specifice dificultățile posibile în procesul de mediere; – să aplice în cazuri concrete tehnici de reducere a stărilor de tensiune emoțională apărute în procesul comunicării; – să stabilească esența barierelor de comunicare; – să identifice posibilități pentru depășirea barierelor de comunicare; – să evidențieze și să aplice tehnicile de management al emoțiilor; – să analizeze responsabilitățile mediatorului. 	<p>9. Autocunoașterea mediatorului:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Autocunoașterea și autoperefecționarea – Capacitatea de acceptare necondiționată a mediatorului – Conștientizarea diferențelor: culturale, de statut social, de limbaj, de stiluri comportamentale în situațiile de conflict etc. – Managementul stărilor afective – Dificultăți posibile în procesul de mediere – Bariere în comunicarea eficientă – Conștientizarea responsabilităților de mediator.
<ul style="list-style-type: none"> – să definească conceptul de monitorizare; – să identifice și să compare tipuri de monitorizare; – să descrie procesul de monitorizare în mediere; – să evidențieze particularitățile procesului de monitorizare în mediere; – să stabilească impactul monitorizării asupra calității procesului de mediere; – să determine posibilitățile și limitele de monitorizare a procesului de mediere; – să caracterizeze împuternicirile Consiliului de mediere în procesul de monitorizare. 	<p>10. Monitorizarea (supervizarea) procesului de mediere:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Conceptul de monitorizare – Tipuri de monitorizare – Procesul de monitorizare în mediere – Impactul monitorizării asupra calității procesului de mediere.

<ul style="list-style-type: none"> – să definească conceptul de cod deontologic; – să descrie esența codului deontologic; – să analizeze Regulamentul cu privire la răspunderea disciplinară a mediatorilor; – să evidențieze principii generale privind medierea: principiul liberului consimțământ, principiul imparțialității mediatorului, principiul neutralității, principiul acceptării, principiul confidențialității; – să analizeze standardele de etică profesională a mediatorului: etica personală, instruirea și formarea; – să analizeze standarde de etică organizațională: relația cu părțile, colaborarea cu mediatorii, precum și cu alți profesioniști; publicitatea; relația cu mass-media; – să determine necesitatea respectării Codului deontologic al mediatorului; – să evidențieze sancțiunile nerespectării Codului deontologic al mediatorului. 	<p>11. Deontologia profesională a mediatorului și construcția paradigmei profesionale:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Conceptul de deontologie. Codul deontologic al mediatorului în Republica Moldova – Regulamentul cu privire la răspunderea disciplinară a mediatorilor – Principii generale privind medierea: principiul liberului consimțământ, principiul imparțialității mediatorului, principiul neutralității, principiul acceptării, principiul confidențialității – Standarde de etică profesională a mediatorului: etica personală, instruirea și formarea – Standarde ale procesului medierii: calitatea procesului, selectarea cazurilor, dezvoltarea informațiilor, ședința de premediere, ședința de mediere, încetarea procesului de mediere – Standarde de etică organizațională: relația cu părțile, colaborarea cu mediatorii, precum și cu alți profesioniști; publicitatea; relația cu mass-media – Respectarea Codului deontologic al mediatorului și sancțiunile nerespectării Codului deontologic al mediatorului.
--	--

SUGESTII METODOLOGICE

Metodele aplicate la mediere trebuie să urmărească dobândirea de abilități complexe și trebuie să fie metode orientate spre dezvoltarea și îmbunătățirea abilităților profesionale și a abilităților conexe celor aplicate în cadrul medierii. În special, metodele folosite trebuie să fie orientate să ajute participanții să învețe, să integreze și să aplice cunoștințele și abilitățile incluse în programul trainingului. Pentru aceasta instruirea trebuie să fie organizată astfel încât să includă o varietate cât mai mare de metode. Alegerea metodelor trebuie să fie făcută în funcție de obiectivele activității, conținut, mijloacele disponibile, specificul contingentului de participanți.

Sugestiile metodologice indicate în prezenta lucrare nu trebuie văzute ca elemente obligatorii ce trebuie incluse în fiecare program de training. Mai degrabă, acestea trebuie să fie considerate și aplicate în fiecare instruire concretă ținând cont de circumstanțele trainingului.

Cu toate acestea, metode ca prelegerea (sau, după caz, lecturile individuale), exercițiile în scris (eseurile), simulările și jocurile de rol trebuie să fie elemente obligatorii ale oricărui training. După posibilități, trainingul ar fi bine să includă vizionarea materialelor video ce conțin secvențe de mediere sau participarea la o mediere reală. Aceste metode oferă cadrul de însușire, pe de o parte, a elementelor de conținut, iar, pe de altă parte, de exersare a atitudinilor și abilităților, punând participanții în situația concretă de a aplica acel conținut.

Metodele propuse necesită muncă individuală, în perechi sau în grup. Munca în echipe trebuie organizată astfel încât activitatea să corespundă ritmului de lucru și competențelor participanților. Grupele, de regulă, trebuie să fie flexibile. Participanții trebuie să aibă roluri diferite. În lucrul în echipe trainerul joacă rolul de ghid, observator.

Deși în pedagogie există o varietate mare de metode interactive, pentru un training de mediere cele mai potrivite sunt următoarele:

Jocul de rol, care implică distribuția unor roluri participanților pe care ei trebuie să le interpreteze. Participanții trebuie să aibă oportunitatea de a participa cel puțin la cinci jocuri de rol, în două dintre ele având calitatea de mediator, iar în altele calitatea de părți. Pe parcursul aplicării jocului de rol participanții de asemenea trebuie să aibă oportunitatea de a participa și în calitate de observatori. Jocurile de rol trebuie să fie observate de către instructor. E de dorit ca un instructor să nu observe simultan mai mult de două jocuri de rol. La sfârșitul fiecărui joc de rol instructorii trebuie să-și prezinte observațiile, iar participanții trebuie să aibă oportunitatea de a împărtăși experiențele lor și de a pune întrebări.

Simularea medierii este o metodă care are la bază jocul de rol, însă este mult mai complexă decât acesta. Se folosește spre finalul trainingului.

Studiul de caz poate fi o metodă deosebit de eficientă, pe de o parte, pentru consolidarea materialului predat, iar, pe de altă parte, pentru achiziționarea și dezvoltarea unor abilități de gândire prin faptul că participanții sunt puși să rezolve o situație concretă conform celor învățate.

Brainstormingul este destinat pentru a produce o gamă largă de idei asupra unor subiecte în ansamblul de argumentare pentru a găsi soluții la o problemă.

Lectura unor texte poate fi combinată cu metoda Sistemului Interactiv de Notare pentru Eficientizarea Lecturii și Gândirii, care oferă o citire mai profundă în comparație cu simpla lectură. În varianta sa clasică, metoda constă în citirea unui text, notându-se pe marginea lui prin anumite simboluri patru lucruri diferite: enunțuri noi; enunțuri cu care cititorul nu este de acord; neclaritățile, comentariile, întrebările; enunțuri cu care cititorul este de acord. Acestea însă pot fi adaptate, în funcție de nevoile de învățare.

Discuția este o metodă prin care participanții se pot încadra în dezbaterile unor probleme ce țin de cele învățate și să tragă concluzii echilibrate și argumentate.

După cum s-a menționat anterior, din training nu pot lipsi și asemenea metode cum ar fi prelegerea (sau lectura), vizionarea unor casete video sau medierea pe viu cu analiza ulterioară a celor observate.

La alegerea metodelor și, respectiv, a exercițiilor și activităților de instruire se va avea în vedere succesiunea următoarelor momente: exerciții de spargere a gheții, exerciții specifice temei, tehnici de autoevaluare și încheiere. Derularea activităților trebuie să fie ghidată astfel încât să se asigure un respect pentru diversitatea opiniilor, încurajarea permanentă a participanților, stimularea dinamicii instruirii și a implicării tuturor participanților. Fiecare participant trebuie să obțină atenție și feedback individualizat. În sfârșit, trainerii trebuie să fie atenți la nevoile de învățare exprimate de participanți.

VII. SUGESTII PENTRU LUCRUL INDIVIDUAL AL AUDIENTULUI

SUBIECTE/PROBLEME	MODALITĂȚI DE REALIZARE	MODALITĂȚI DE EVALUARE
1. Necesitatea implementării instituției medierii în Republica Moldova	Elaborarea de referate în baza practicii naționale și internaționale	Susținerea publică a rezumatului în cadrul unui seminar-dezbateri

2. Competențe necesare pentru a fi mediator	Exersarea competențelor necesare pentru a exercita rolul de mediator	Simularea unor situații de mediere în cadrul unui seminar aplicativ
3. Respectarea principiului confidențialității în cadrul procesului de mediere	Analiza Codului deontologic al mediatorului Stabilirea temeiurilor de nerespectare a confidențialității	Prezentarea unor studii de caz și confruntarea pozițiilor

NOTĂ: Pentru realizarea obiectivelor tuturor conținuturilor din curriculum,

audientul va realiza forme de activitate individuală, precum:

- studiul notițelor de curs, al suporturilor de curs și al manualelor în bibliotecă;
- consultarea comentariilor și a dicționarelor de specialitate;
- studiul suportului normativ curent, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova;
- accesarea, acumularea și studiul informației din internet și din alte surse accesibile.

EVALUAREA DISCIPLINEI

1. Evaluarea curentă a rezultatelor academice

- Participarea audienților în cadrul activităților practice (răspunsuri orale, participare la dezbateri, prezentări de rapoarte/comunicări/informații).
- Probe scrise: două testări obligatorii care vor conține sarcini de mai multe niveluri cu:
  - obiective la nivel de cunoștințe;
  - obiective la nivel de capacități;
  - obiective la nivel de competențe profesionale și atitudini.
- Elaborarea unui referat științific și/sau aplicativ pe o problemă propusă pentru activitățile individuale.

În cadrul activităților practice se vor realiza:

- activități de grup;
- studii de caz;
- simulări;
- însușirea și aplicarea corectă a terminologiei aferente procesului de rezolvare a conflictelor;
- studiu individual al literaturii de specialitate, al experienței naționale și internaționale din domeniu;
- modelări de situații concrete.

Mostră de test:

Selectați răspunsurile corecte. Argumentați opțiunea.

1. Medierea este:

1. o modalitate constructivă de soluționare a conflictelor;

2. un proces prin care părților li se oferă posibilitatea de a se concilia prin intermediul unei terțe persoane;
3. un model de soluționare a conflictelor în care se oferă sfaturi utile;
4. un tip de servicii oferit în exclusivitate de persoane cu pregătire juridică;
5. o modalitate de soluționare a conflictelor în care una din părți câștigă mai mult;
6. o posibilitate pentru mediator de a obține ceea ce-și dorește.

2. Conflictul au rolul:

1. de a dezbina părțile;
2. de a facilita procesul de cunoaștere;
3. de a căuta soluții la problemele cu care ne confruntăm;
4. de a destabiliza situația.

3. Selectați varianta corectă și argumentați răspunsul.

Principiile medierii sunt:

- a) principiul legalității;
- b) principiul imparțialității;
- c) principiul confruntării;
- d) principiul evitării;
- e) principiul cooperării;
- f) principiul transparenței;
- g) principiul responsabilității.

4. Este adevărat că medierea poate fi directă și indirectă?

Argumentați răspunsul.

5. Ordonăți fazele procesului de mediere și excludeți ceea ce este în plus:

- a) crearea unei înțelegeri reciproce și formularea alternativelor;
- b) elaborarea planului de negociere;
- c) identificarea problemelor;
- d) activitățile de premediere;
- e) încetarea procesului de mediere.

6. Ascultarea activă presupune:

- a) să gesticulezi activ pentru ca interlocutorul să-și dea seama că ești atent (ă);

- b) să pui multe întrebări;
- c) să ascuți fără a pune întrebări;
- d) să întrerupi interlocutorul atunci când acesta începe să plângă;
- e) să faci glume pentru a destinde situația.

Mostra nr. 2

Continuați corect frazele:

1. Principiul confidențialității în procesul de mediere se referă la . . .
2. Medierea reprezintă o modalitate alternativă de . . .
3. Mediatorul nu are și nu poate avea o obligație de rezultat, ci doar de . . .
4. Soluționarea conflictului depinde în mod exclusiv de . . .

Model de test final:

Institutul Național al Justiției

TESTUL nr. 17 pentru examenul la mediere

Subiectul I. Medierea în cauzele penale

- 1.1 Definiți și caracterizați conceptul de mediere în cauzele penale.
- 1.2 Determinați specificul medierii în cauzele penale.
- 1.3 Propuneți metode și tehnici de stabilire a climatului de încredere în cadrul ședinței de premediere.

Subiectul II. Modalități de soluționare a conflictelor

- 2.1 Explicați esența arbitrajului, negocierii și medierii conflictelor.
- 2.2 Stabiliți asemănările și deosebirile între aceste metode de soluționare a conflictelor.
- 2.3 Elaborați un set de recomandări privind implementarea fiecărui tip de soluționare a conflictelor.

Referințe bibliografice selective:

1. A. Stoica Constantin, A. Neculau, Psihosociologia rezolvării conflictelor, Iași, 1998.
2. A. Stoica Constantin, Conflictul interpersonal, Iași, 2005.
3. Daniel Shapiro, Conflictul și comunicarea. Ghid practic, Chișinău, 1998.
4. J.C. Abric, Psihologia comunicării, Iași, 2003.
5. Helena Cornelius, Shoshana Faire, Știința rezolvării conflictelor, București, 1996.

6. I.O. Pânișoară, Comunicarea eficientă, Iași, 2005.
7. Manual de mediere, IRP, Chișinău, 2006.
8. M.B. Rosenberg, Comunicarea nonviolentă – un limbaj al vieții, București, 2005.
9. Ș. Pruteanu, Manual de comunicare și negociere în afaceri, Iași, 2000.
10. Wendy Grant, Rezolvarea conflictelor, București, 1998.
11. Practici de mediere și conciliere, rezumate, materiale ale Seminarului „Promovarea dialogului autonom în România”.
12. Allison Morris și Gabrielle Maxwell, Perspectives néo-zélandaises sur la justice des mineurs au Canada, în Criminologie, vol. 32, nr. 2, 1999.
13. Heather Strang, Restorative justice programs in Australia. A Report to the Criminology Research Council, p. 28, <http://www.aic.gov.au/crc/reports/strang/report.pdf>.
14. James Bonta, Suzanne Wallace-Capretta, Jennifer Rooney, La justice réparatrice: Evaluation du Programme de solutions réparatrices, Ministère du Solliciteur General du Canada, octobre 1998, disponibil la <http://www.sgc.gc.ca>.
15. Martin Wright, apud Cristopher Bright, Tutorial: Introduction to Restorative Justice, <http://www.restorativejustice.org/intro/tutorial/outcomes/communityserv>.
16. Mark S. Umbreit, Elizabeth Lightfoot and Johnathan Fier, Legislative Statutes on Victim Offender Mediation: A National Review, Center for Restorative Justice and Peacemaking, School of Social Work, University of Minnesota, 2001.
17. Mark S. Umbreit, Ph.D., How to Increase Referrals to Victim – Offender Mediation Programs, Fund for Dispute Resolution, 1993
18. Sandra Pavelka O'Brien, National Survey Looks at States' Development and Implementation of Restorative Justice Policy – Part 3, în Kaleidoscope of Justice. Volume 1, No. 3 – Spring 2000.
19. Tony F. Marshall, Restorative justice: an overview, Report by the Home Office, Research Development and Statistics Directorate.
20. Cf. Anne Seymour, Restorative Justice/Community Justice, în Coleman, G., Gaboury, M., Murray, M., Seymour, A., National Victim Assistance Academy, June 2002, Office for Victims of Crime.
21. cf. Patrick Cunningham and Lawrence C. Trostle, Victim Offender Mediation in Alaska, în Alaska Justice Forum, Summer, 1994.
22. Cf. Umbreit, Mark S., apud Umbreit, Mark S.; Bradshaw, William, Victim Experience of Mediating Adult vs. Juvenile Offenders: A Cross-National Comparison, în Federal Probation Journal, 1997, 61(4):33-39.
23. Probation and Mediation in the Slovak Republic, în Newsletter of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice, April 2005, Vol. 6, Issue 1, www.euroforumrj.org.
24. Newsletter European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice, nov. 2000, vol. 1, Issue 2, www.euroforumrj.org.
25. Elzbieta Czwartosz, Qualifications of mediators between victims and offenders in Poland, lucrare prezentată la a treia Conferință a European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice. Restorative Justice in Europe: where are we heading, Budapesta, Ungaria, 14-16 octombrie 2004.
26. Newsletter European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice, Vol. 5, Issue 1, www.euroforumrj.org.
27. Mediation manual, Madaripur Legal Aid Association New Town, March 2004.
28. С.М. Емельянов, Практикум по конфликтологии, Санкт Петербург, 2003.
29. Кристофер, Л. Смит, Тренинг лидерства, Санкт Петербург, 2002.
30. Мартин Райт, Восстановительное правосудие – путь к справедливости, Симпозиум, Киев, 2007.
31. Роберт А. Бэрк Буш, Джозеф П. Фолджер, Что может медиация. Трансформативный подход к конфликту, Киев, 2007.
32. Чарльз Ликсон, Конфликт: семь шагов к миру, Санкт Петербург, 1997.

Anexa 6

**„APROBAT”
prin Deciza Consiliului
demediere Nr.08 din 07.05.2009**

**TABELUL
Mediatorilor atestați în conformitate cu art.15 al Legii
cu privire la mediere și care sînt în drept să practice medierea**

N/o	Numele, prenumele	Localitatea	Locul de muncă, funcția	Tel. serviciu	Tel. mobil	e-mail
1	Andronic-Gabura Olga	mun. Chișinău	Notar	0237-27572	069121212	olga_notar@mail.ru
2	Avornicița Vadim	mun. Chișinău	Bursa universală de mărfuri	022-277600	079888326	avornicita@yahoo.com
3	Apostol Petru	mun. Chișinău	Economist	022-581806	-	petru.apostol@gmail.com
4	Astrahan Liliana	mun. Chișinău	Institutul de Reforme Penale, Consilier de pregătire pentru liberare	022-210910	069619984	licu_liliana@yahoo.co.uk
5	Berzoi Ruslan	mun. Chișinău	Avocat, Consilier juridic F.M.F, membru al Consiliului de mediere	022-210433	068257070	berzoiruslan@mail.ru
6	Bordeianu Mircea	mun. Chișinău	Antreprenor, Consultant în Dezvoltare Organizațională, Climat investițional	-	069984854	mcr_11@yahoo.com
7	Bagrin Svetlana	or. Cahul	Consilier de reintegrare, Centrul de Justiție comunitară, Cahul	0299-92949	069278587	bagrinsvetlana@mail.ru
8	Balan Maria	or. Telenești	Consilier de probațiune, Centrul de justiție comunitară Telenești	0258-22052	069209561	cjc_telenesti@yahoo.com
9	Beldiga Cristina	mun. Chișinău	Psiholog, coordonator de proiect IRP	022-722445	079259027	beldigacristina@yahoo.com
10	Bolotovici Lucreția	or. Ungheni	Consilier de reintegrare, Centrul de Justiție comunitară Ungheni	0236-20584	069268437	lucretia_cjc@yahoo.com
11	Buciceanu-Vrabie Mariana	mun. Chișinău	USM, Lector, Facultatea Asistență Socială și Filosofie	022-457691	069181040	buciceanuvrabie@gmail.com
12	Burlacu Marcel	mun. Chișinău	Președintele Consiliului de mediere	022-261119	068333367	marcelburlacu@yahoo.com

13	Caraș Valentina	mun. Chișinău	Inspector Resurse Umane CREMV	022-748228	069234787	valentinacarus@gmail.ru
14	Chifa Felicia	mun. Chișinău	Lector USM	022-580394	069166641	Chifa_felicia@mail.ru
15	Ciobanu Diana	mun. Bălți	Consilier de reintegrare, Centrul de justiție comunitară Bălți	0231-21056	069532788	diana_ciobanu@mail.ru
16	Chiriac Diana	mun. Chișinău	Biroul Relații Interetnice, jurist	022-471944	069702201	dianachiriac@mail.ru
17	Ciobanu Gheorghe	mun. Chișinău	SRL „Loco-Media Group”, Director executiv	022-766624	069175537	-
18	Clim Roman	mun. Chișinău	Inspector Î.S. „Aeroportul Internațional Chișinău”	022-548252	079156323	Kistruga1@yandex.ru
19	Colun Vitalie	or. Orhei	Director adjunct al filialei Orhei a Camerei de Comerț și Industrie a RM	0235-24461	079609016	colun@mail.md
20	Cupcea Elena	mun. Chișinău	SC „Vinăria-Țiganca” SRL, jurisconsult	022-459923	069506056	cupcea.jurist@mail.ru
21	Cuprianov Iurie	mun. Chișinău	Președintele organizației obștești „Asociația Dezvoltare Umanitară, Cercetări Științifico-Practice, Metode Psihologice și Reabilitare KAYLAS”	022-924487	068072228	cuprianov@mail.ru
22	Diaconu Valeriu	or. Ungheni	Jurist	0236-22296	067112239	diaconu@unghiul.com
23	Dolghieru Vasile	mun. Chișinău	Avocat	022-508700	079535075	dolghieru@lawyer.com
24	Enachi Vitalie	mun. Chișinău	Avocat	022-563283	069659686	avocatvital@gmail.com
25	Fetescu Adrian	mun. Chișinău	Jurist	-	079439131	fetescu@yahoo.com
26	Ghidu Viorel	mun. Chișinău	Jurist	-	069338046	vghidu@gmail.com
27	Gojan Grigore	mun. Chișinău	Medic chirurg, manager al Centrului Medical Specializat pentru Emigranți	022-425732	069166694	-
28	Gribincea Vasile	mun. Chișinău	ÎCS „RED UNION FENISA” SA, Șeful Secției Relații informative și comunicare internă	022-223830	069101136	VGribincea@UFMoldova.com
29	Gribincea Lilia	mun. Chișinău	USM, Conferințiar universitar	022-288215	069125767	liliagribincea@yahoo.com
30	Guranda Ecaterina	mun. Chișinău	Centrul de Justiție comunitară	-	069792067	katiushamd@yahoo.com
31	Irodoi Aurelia	mun. Chișinău	Administrator SRL „PROTALIX”	022-885099	069103252	Aurelia_irodoi@mail.ru
32	Istrati Elena	mun. Chișinău	Curtea Supremă de Justiție, consultant	-	079253867	Lenutz_istrati@yahoo.com
33	Iucol Nelea	or. Drochia	Psiholog, specialist DRITS	0252-21225	069956547	nelly@gmail.com

34	Lunev Olga	mun. Chișinău	Psiholog	–	079267755	lunevolga@yahoo.com
35	Lungu Maria	mun. Chișinău	Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Lector	022-210910	079645068	lungumaria@mail.ru
36	Mărgărint Tatiana	or. Strășeni	Lector, USM	0237-25170	068038203	margarinttatiana@yahoo.com
37	Mărgineanu Lilia	mun. Chișinău	ULIM, Șef catedră Drept privat	–	069241898	Legallegal_egallegal@yahoo.com
38	Murzacov Aurelia	or. Hîncești	Notar	0269-23941	079435540	aurelia.mai@mail.ru
39	Negru Andrei	mun. Chișinău	USM, Facultatea de Drept, Avocat	–	069136225	negruan@list.ru
40	Nistor Victor	or. Edineț	Centrul de Justiție Comunitară Edineț	0246-22060	069302244	cjc_edinet@yahoo.com
41	Oprea Alexandru	mun. Chișinău	Federația Moldovenească de Fotbal, Specialist marketing	022-210433	079351927	oalex@mail.ru
42	Pleşca Victoria	or. Strășeni	Masterand ULIM	0237-21136	069056571	vitea_boda@yahoo.com
43	Plămădeală Nadejda	or. Căușeni	Centrul Nistrean de Justiție comunitară, consilier de reintegrare	–	069056992	nadya.29@mail.ru nadejplamadeala@yahoo.com
44	Platon Inga	mun. Chișinău	Psiholog, lector universitar, membru Consiliului de mediere	022-443829	069516996	inga_platon@yahoo.com
45	Podgurschi Corina	or. Ungheni	Consilier de reintegrare	0236-26756	079652648	koryna_mail@yahoo.com
46	Reșetnic Gheorghe	or. Drochia	Centru de Justiție comunitară	0252-20653	069045911	Gh. resetnic@gmail.com
47	Subotin Stela	mun. Chișinău	CIA „ASITO” SA, jurist principal	022-241527	079405636	ssubotin@mail.ru
48	Sofroniuc Svetlana	or. Ialoveni	Notar	0268-23505	069186681	Svetlana.md.78@mail.ru
49	Șevcenco Dumitru	mun. Chișinău	Proiectul de consolidare a terenurilor agricole, șef de proiect	022-210108	069182742	dsevenco@acsa.md
50	Talmaci Iana	mun. Chișinău	Avocat	022-811008	079071123	talmaciiana@gmail.com
51	Teleucă Aliona	mun. Chișinău	Notar	022-233371	069019516	aliona3@yahoo.com
52	Tomuleț Călin	mun. Chișinău	Compania de asigurări „MOL-CARGO”, jurist	022-225590	069319093	calin_tomulet@hotmail.com
53	Țurcan Alexei	or. Ungheni	Avocat	0236-27416	067122254	biaturcanu@mail.ru
54	Voloh Leonid	mun. Chișinău	Centrul de justiție comunitară Chișinău, Consilier de reintegrare	022-272779	069083690	leonidirp@yahoo.com, lvoloh@irp.md

55	Vutcariov Ina	mun. Chișinău	Societatea Internațională a Drepturilor omului, Asistent social	022-450380	79801134	inulea87@mail.ru
56	Zubco Angela	mun. Chișinău	USM, Profesor universitar	–	068116674	angelazubco@gmail.com
57	Adam Alina	mun. Chișinău	Specialist în administrația publică	022-284306	69910911	
58	Beșliu Svetlana	mun. Chișinău	Jurist	022-294097	79017231	
59	Bozianu Mihail	r. Hîncești		–	69507119	bozianu@gmail.com
60	Beiu Irina	mun. Chișinău	Avocat	022-323289	69435845	alexencoarina@rambler.ru
61	Covali Sergiu	mun. Chișinău	Jurist	–	–	
62	Cebanaș Alexandru	mun. Chișinău	Jurist	022-925171	79741065	cebanas.a23@gmail.com
63	Domașnev Vladimir	mun. Chișinău	Inginer	022-225926	69133145	
64	Fornea Tamara	mun. Chișinău	Sociolog	022-738270	d.768213	
65	Gavrișco Rodica	mun. Chișinău	Filolog	022-466499	79689051	
66	Gorobeț Evelina	mun. Chișinău	Filolog	022-581300	69106374	evelina_gorobet@yahoo.com
67	Gurițanu Igor	mun. Chișinău	Avocat	022-921917	69181224	igor.guritanu@gmail.com
68	Grițco Iulia	mun. Chișinău	Filosof	022-720143	68620143	marygeen@rambler.ru
69	Iurco Eugenia	mun. Chișinău	Pedagog	022-746323	79897321	iurco.eugenia@yahoo.com
70	Lăcătuș Ion	mun. Chișinău	Jurist, director companie de asigurări	022-880430	68888150	lacatusion@euroasig.md
71	Matei Mihail	or. Telenești	Filolog, pedagog	0258-44482	–	
72	Munteanu Andrei	mun. Chișinău	Economist	022-237474	67196512	munteanu.biz@gmail.com
73	Panico Carolina	mun. Chișinău	Jurist	022-663996	69600709	
74	Pelevaniuc Boris	mun. Chișinău	Specialist în agricultură	022-492388	68491296	
75	Postolachi Natalia	mun. Bălți	Psiholog, pedagog	0231-92546	69560259	n_postolachi@yahoo.co.uk
76	Popovschi Eduard	mun. Chișinău	Istoric	022-528322	69650895	popovschi@mail.ru
77	Roșca Veronica	mun. Chișinău	Politolog	022-515531	69646769	roscavera@yahoo.co.uk
78	Secrieru Sergiu	mun. Chișinău	Jurist	022-244456	69104028	secrieru27@yahoo.com

105	Berzoi Viorel	mun. Chișinău	Jurist		068443308	
106	Butnaru Veronica	mun. Chișinău	Jurist		069795415	11iarna@mail.ru
107	Călăgăru Gheorghe	mun. Chișinău	Inginer	022-244309	079514817	
108	Cerbu Adrian	mun. Chișinău	Jurist		079633188	acerbul@yahoo.com
109	Chirița Eugeniu	mun. Chișinău	Jurist		069744033	eugeniu@mtc-cr.md
110	Cucerescu Ana	mun. Chișinău	Jurist		069675729	acucerescu@yandex.ru
111	Demenciuc Roman	mun. Chișinău	Jurist		079601188	bifcenru@mail.ru
112	Elseikh Mohamed	mun. Chișinău	Interpret/Traducător		079524327	to_geather@yahoo.com
113	Gojinețchii Ianoș	or. Briceni	Jurist		069744440	
114	Lazăr Emilia	mun. Chișinău	Economist		079631588	lazaremilia@gmail.com
115	Nicolai-Tavi Nicoleta	mun. Chișinău	Contabil		068408594	nicolai_nicoleta@yahoo.com
116	Posturusu Nicolae	mun. Chișinău	Jurist		068200707	posturusu@yahoo.com
117	Potîngă Dorin	or. Cimișlia	Jurist		024121076	potingadorin@mail.ru
118	Roșca Andrei	mun. Chișinău	Jurist	022-567223		arosca@mail.ru
119	Rotaru Dorel	mun. Chișinău	Jurist		069501695	dorelrotaru@yahoo.com
120	Russu Ruslan	mun. Chișinău	Jurist/Psiholog		069070009	director@rvr.md
121	Suchiasean Ofelia	mun. Chișinău	Psiholog		069856463	ofeliasuchiasean@gmail.com
122	Tipa Ion	mun. Chișinău	Jurist		079536842	ioneltipa@yahoo.com
123	Virtosu Doina	mun. Chișinău	Jurist		079425061	doinavirtosu@yahoo.com
124	Volcovschi Ion	or. Cimișlia	Jurist	022-857231		ion.volcovschi@gmail.com

Aprobat
prin Decizia Consiliului de mediere
nr.198 din 22 mai 2009

Lista birourilor mediatorilor înregistrate

Nr. crt.	Denumirea biroului	Adresa juridică	Numele, prenumele mediatorului	Tipul biroului	Temeiul înregistrării biroului	Data înregistrării	Informații cu privire la încetarea, suspendarea activității biroului
1.	"Nistor"	Or. Edineț	Nistor Victor	individual	Ordinul MJ nr. 197	22.05.2009	–
2.	"ColunVitalie"	Or. Orhei	Colun Vitalie	individual	Ordinul MJ nr. 203	27.05.2009	–
3.	"Irodoi Aurelia"	Mun. Chișinău	Irodoi Aurelia	individual	Ordinul MJ nr. 227	18.06.2009	–
4.	"Centrul de mediere Bălți"	Mun. Bălți	Postolachi Natalia Ciobanu Diana	asociat	Ordinul MJ nr. 360	17.09.2010	–
5.	"Consensus"	Mun. Chișinău	Beiu Irina	individual	Ordinul MJ nr. 361	17.09.2010	–
6.	"Bolotovici Lucreția"	Or. Ungheni	Bolotovici Lucreția	individual	Ordinul MJ nr. 498	12.12.2009	–
7.	"Domașnev Vladimir"	Mun. Chișinău	Domașnev Vladimir	individual	Ordinul MJ nr. 385	04.10.2010	–
8.	"Save-li"	Mun. Chișinău	Turlacov Savelii	individual	Ordinul MJ nr. 16	18.01.2011	–
9.	"Ravliuc Roman"	Mun. Chișinău	Ravliuc Roman	individual	Ordinul MJ nr. 88	24.03.2011	–
10.	"Egali Legal"	Mun. Chișinău	Mărgineanu Lilia	individual	Ordinul MJ nr. 89	25.03.2011	–
11.	"Mărgineanu Gabriel"	Mun. Chișinău	Mărgineanu Gabriel	individual	Ordinul MJ nr. 90	25.03.2011	–

Anexa 8

ACORD DE ÎMPĂCARE*Întocmit la 20 aprilie 2008 în mun. Chișinău.*

Mediatorul Ion Vataman, în conformitate cu prevederile art. 29 din Legea cu privire la mediere, a întocmit în formă scrisă prezentul Acord de împăcare.

În urma procesului de mediere realizat cu participarea reprezentantului părții vătămate, Vlad Crăciun, și a apărătorului învinutului, George Focșa, părțile Ruslan Bolduratu, parte vătămată, și Dorel Pârvu, învinuit, în cauza penală nr. 2008010015 cercetată de către organul de urmărire penală al Comisariatului de Poliție al sectorului Centru, mun. Chișinău, privind comiterea la 15.01.2008 a vătămării intenționate medii a integrității corporale și a sănătății cet. Ruslan Bolduratu, infracțiune pentru comiterea căreia Dorel Pârvu a fost pus sub învinuire în baza art.152, alin. (1) din Codul penal, au încheiat prezentul Acord de împăcare.

Înainte de încheierea Acordului de împăcare părților indicate li s-au explicat:

- drepturile și obligațiile legate de procedura de mediere, drepturile și obligațiile ce rezultă din încheierea Acordului, urmările cu caracter juridico-civil ce rezultă din Acord și cu caracter juridico-penal, inclusiv referitor la faptul că împăcarea înlătură răspunderea penală;
- faptul că împăcarea nu poate produce înlăturarea răspunderii și pedepsei penale în cazul încheierii Acordului de împăcare pentru alte infracțiuni decât cele prevăzute la art. 109 din Codul penal și 276 din Codul de procedură penală;
- faptul că participarea la mediere și semnarea Acordului de împăcare nu servesc ca dovadă a recunoașterii vinovăției.

Prin prezentul Acord de împăcare părțile au convenit în mod benevol, prin exprimarea liberă a voinței, în lipsa aplicării violenței sau a constrângerii, asupra următoarelor:

- Dorel Pârvu, în fața participanților la procesul de mediere, aduce scuze lui Ruslan Bolduratu pentru acțiunile sale din 15.01.2008 exprimate prin cauzarea leziunilor corporale medii, pentru suferințele fizice și psihice provocate și declară că se căiește sincer pentru fapta comisă;
- Dorel Pârvu declară, iar Ruslan Bolduratu confirmă că până la încheierea prezentului Acord de împăcare a fost achitată cu titlu de compensare în bani pentru prejudiciul material cauzat suma de 6000 (șase mii) de lei, inclusiv 3500 (trei mii cinci sute) de lei pentru tratamentul părții vătămate și îngrijirea acesteia și 2500 (două mii cinci sute) de lei ca plată a venitului ratat din salariu de către Ruslan Bolduratu în legătură cu absența de la serviciu și aflarea lui în concediu de boală pe o durată de 20 de zile.

Părțile: *Ruslan Bolduratu* _____ *Dorel Pârvu* _____

Participanții: *Vlad Crăciun* _____ *George Focșa* _____

c) Dorel Pârvu își ia angajamentul ca pe parcursul a 30 de zile din ziua încheierii prezentului Acord de împăcare să achite lui Ruslan Bolduratu cu titlu de compensare în bani:

- pentru prejudiciul material cauzat, suma de 1800 (o mie opt sute) de lei, constituind cheltuieli pentru repararea aparatului de telefonie mobilă al părții vătămate și procurarea unei haine noi, care au fost deteriorate în procesul cauzării leziunilor;
- pentru prejudiciul moral cauzat, suma de 3800 (trei mii opt sute) de lei, constituind cuantumul despăgubirilor pentru suferințele fizice și psihice provocate părții vătămate, pentru prejudiciul estetic rezultat din cicatrizarea în regiunea feței părții vătămate, precum și pentru daunele aduse reputației profesionale a lui Ruslan Bolduratu, ținând cont de faptul că acesta îndeplinește funcția de manager la o companie;

d) Ruslan Bolduratu declară că cuantumul despăgubirilor indicate mai sus este exhaustiv și nu va pretinde un cuantum mai mare decât cel convenit, precum și se obligă să confirme printr-un înscris primirea sumelor de bani pe care s-a angajat să le achite Dorel Pârvu. Acordul de împăcare este executoriu, în condițiile legii civile, de la data de 2 iulie 2008.

Părților li s-a adus la cunoștință că, potrivit art. 29 din Legea cu privire la mediere, în cazul neexecutării de către una dintre părți a obligațiilor asumate prin Acordul de împăcare, cealaltă parte este în drept să se adreseze în instanță cu o cerere prin care va solicita executarea silită în modul prevăzut de legislație.

Prezentul Acord a fost întocmit în 4 exemplare, câte un exemplar se înmânează fiecărei părți, un exemplar rămâne la mediator și un exemplar se trimite de către mediator procurorului pentru oficializarea medierii în condițiile art. 37 din Legea cu privire la mediere.

Părțile: *Ruslan Bolduratu* _____ *Dorel Pârvu* _____

Participanții: *Vlad Crăciun* _____ *George Focșa* _____

Mediatorul: *Ion Vataman* _____

Un exemplar al Acordului de împăcare mi-a fost înmânat la 2 iulie 2008.

Ruslan Bolduratu _____ *Dorel Pârvu* _____

Anexa 9

Raport de activitate a mediatorului

Numărul dosarului/cauzei: Încadrarea juridică a faptei (articolul): Data solicitării: Solicitant:	
Mediator Numele Prenumele Adresa Date de contact	
Tipul de mediere Directă Indirectă	
Limba în care s-a desfășurat procesul Română Rusă Altă limbă	
Traducător:	
Informația despre părți	
Statutul: partea conflictului, făptuitorul Numele și prenumele Adresa Telefonul Profesia Vârsta Sexul Reprezentant legal	
Statutul: partea conflictului, victima Numele și prenumele Adresa Telefonul Profesia Vârsta Sexul Reprezentant legal	
Cronologia și conținutul evenimentelor	
Data	Conținutul evenimentului (Cine a participat la întâlnire? Ce s-a întâmplat? La ce rezultate s-a ajuns?)

Informații privind ședința de mediere Data Durata Participanții Detalii privind ședința de mediere (ex. dacă a fost stabilită încă o ședință)	
Condițiile împăcării	
Prezentul raport a fost întocmit corect și detaliat, fapt pe care îl confirm cu semnătură Mediator	

Anexa 10

Proiect
PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

LEGE
privind modificarea unor acte legislative

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Articolul I. — Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110, art. 447), cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

5. Codul se completează cu articolele 921-923, cu următorul cuprins:

„Articolul 921. Mediatorul

(1) Mediator este persoana care asistă părțile în procesul de mediere în vederea soluționării pe cale amiabilă a conflictului dintre acestea. Mediatorul nu poate fi asimilat de către organele de stat și persoanele cu funcții de răspundere cu părțile în procesul de mediere și cu caracterul cauzei penale care se examinează cu participarea lui.

(2) Mediatorul, în procesul de mediere, se bazează pe încrederea pe care i-o acordă părțile, ca persoană aptă să faciliteze negocierile dintre ele și să le acorde asistență în soluționarea conflictului prin obținerea unei soluții reciproc acceptabile, eficiente și durabile.

(3) În calitate de mediator în procesul penal pot participa persoane care întrunesc condițiile prevăzute de Legea cu privire la mediere, sunt atestate și incluse în tabelul mediatorilor.

(4) Mediatorul este în drept:

- 1) să ia cunoștință de informația privind fondul cauzei;
- 2) să ia cunoștință de informațiile privind părțile participante la mediere;
- 3) să aibă întrevederi cu părțile, inclusiv cu partea privată de libertate, fără a i se limita numărul și durata întrevederilor;
- 4) să stabilească prin negociere cu părțile, în funcție de natura și obiectul conflictului, onorariul, precum și să beneficieze de compensarea cheltuielilor ocazionate de mediere;
- 5) să informeze publicul referitor la desfășurarea activității sale, cu respectarea principiului confidențialității;
- 6) să aplice propriile reguli de organizare a procedurii de mediere, cu respectarea dispozițiilor legale.

(5) Mediatorul are și alte drepturi prevăzute de legislație sau de contractul de mediere, dar care nu contravin legii.

(6) Mediatorul are obligația:

- 1) să asigure respectarea principiilor medierii;
- 2) să se abțină de la mediere în cazul unor incompatibilități prevăzute de art. 92³ sau în alte cazuri prevăzute de legislație;
- 3) să informeze părțile cu privire la procesul de mediere, la scopul și efectele acesteia;
- 4) să dirijeze procesul de mediere în mod neutru și imparțial;
- 5) să depună toată diligența pentru ca părțile să ajungă la un acord reciproc convenabil într-un termen rezonabil;
- 6) în cazul în care medierea s-a soldat cu un acord de împăcare, să depună toată diligența pentru a nu admită ca acesta să conțină clauze contrare legii sau bunelor moravuri;
- 7) să restituie documentele ce i-au fost încredințate de părți în cadrul procedurii de mediere.

(7) Informația obținută în cadrul medierii este confidențială și nu poate fi folosită fără acordul scris al părților.

(8) În scopul asigurării confidențialității procesului de mediere, în temeiul și în condițiile legii, mediatorul nu poate fi audiat în privința faptelor sau actelor de care a luat cunoștință în cadrul procedurii de mediere. În cazuri excepționale, cu consimțământul scris al părților, mediatorul este în drept să facă declarații în favoarea părților mediate, însă darea declarațiilor, în aceste cazuri, exclude participarea lui ulterioară în procesul de mediere.

(9) Mediatorul poate:

- 1) să atenționeze participanții la procesul de mediere asupra obligației de păstrare a confidențialității informației, fiind în drept, după caz, să solicite semnarea unui acord de confidențialitate;
- 2) la solicitarea expresă a uneia dintre părți, să asigure confidențialitatea informației comunicate în raport cu cealaltă parte.

(10) Fără a ține cont de principiul confidențialității, mediatorul este obligat să informeze autoritățile competente referitor la o infracțiune iminentă, despre care ia cunoștință în cadrul procesului de mediere.

Articolul 922. Admiterea în proces și numirea din oficiu a mediatorului, confirmarea calității și împuternicirilor lui

(1) Mediatorul participă la procesul penal:

- 1) la inițiativa părților care pot participa la procesul de mediere;
- 2) în cazul numirii din oficiu de către procuror sau de instanța de judecată.

(2) Procurorul sau instanța de judecată nu este în drept să recomande cuiva invitarea unui anumit mediator.

(3) Procurorul sau instanța solicită numirea din oficiu a mediatorului de către biroul de mediatori la cererea părților care pot participa la procesul de mediere în cauzele penale în care împăcarea părților are drept rezultat înlăturarea răspunderii penale, iar părțile nu au mediator ales.

(4) Procurorul sau instanța cere de la biroul de mediatori înlocuirea mediatorului ales sau a mediatorului numit din oficiu în următoarele situații dificile de desfășurare a procesului penal:

- 1) dacă mediatorul ales nu poate să participe la desfășurarea procesului în decurs de 5 zile din momentul anunțării lui;
- 2) dacă procurorul sau instanța constată că mediatorul din oficiu nu este în stare să asigure părților mediere eficientă.

(5) În cazurile prevăzute la alin. (4) procurorul sau instanța poate să propună părților să invite un alt mediator.

(6) Părțile pot avea câțiva mediatori. Rezultatele cu privire la mediere și actele întocmite de mediator nu pot fi considerate ca fiind îndeplinite cu încălcarea normelor de procedură penală dacă la obținerea și întocmirea lor nu au participat toți mediatorii.

(7) Admiterea mediatorului în procesul penal se face printr-o ordonanță motivată a procurorului care exercită sau conduce urmărirea penală sau printr-o hotărâre a instanței de judecată. Ordonanța procurorului sau, după caz, hotărârea instanței de judecată se aduce la cunoștință mediatorului admis și părților la mediere cu explicarea dreptului de a solicita în orice moment al procesului înlocuirea lui cu un alt mediator sau înlăturarea lui din proces.

(8) Pentru confirmarea calității și împuternicirilor sale, mediatorul prezintă organului de urmărire penală sau instanței:

- 1) actul ce confirmă apartenența lui la mediatori;
- 2) actul ce confirmă că are permisiunea de a practica medierea conform legii;
- 3) mandatul biroului de mediatori sau un alt document ce îi confirmă împuternicirile.

(9) Persoana care pretinde să participe în cauza dată în calitate de mediator, dar nu prezintă documentele ce îi confirmă calitatea și împuternicirile de mediator, nu este admisă să participe la desfășurarea procesului penal în calitatea respectivă, fapt asupra căruia se adoptă o hotărâre motivată.

Articolul 92³. Înlăturarea mediatorului din procesul penal

(1) Persoana nu are dreptul să participe și nu va fi admisă în procesul penal în calitate de mediator, iar dacă a fost admisă va fi înlăturată din proces, în cazul în care este prezentă cel puțin una din următoarele circumstanțe:

- 1) dacă se află în relații de rudenie sau în relații de dependență personală cu persoana care participă la urmărirea penală sau la judecarea cauzei;

2) dacă persoana sau rudele ei sunt direct sau indirect interesate în proces;

3) dacă a participat în această cauză în calitate de:

- a) persoană care a efectuat urmărirea penală;
- b) procuror care a luat parte la desfășurarea procesului penal;
- c) judecător care a judecat cauza, inclusiv judecător de instrucție;
- d) grefier, interpret, traducător, specialist sau expert, consultant al procurorului;
- e) reprezentant al victimei, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile sau reprezentant legal al victimei, părții vătămate, părții civile, bănuितului, învinuitului, inculpatului, succesor al părții vătămate sau al părții civile;

4) dacă prin infracțiunea imputată persoanei bănuite, învinuite sau inculpate i s-a cauzat prejudiciu material, fizic sau moral;

5) dacă a fost declarată, în modul stabilit de lege, ca incapabilă;

6) dacă a acordat anterior asistență juridică în cauza penală, precum și dacă se află în relații de rudenie sau relații de dependență personală cu persoana care a acordat asistență juridică;

7) dacă vor fi constatate alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea și neutralitatea mediatorului.

(2) Mediatorul este obligat de a face declarație în scris de abținere procurorului sau instanței de judecată, cu informarea părților la mediere, dacă intervin circumstanțe în care el nu poate participa la mediere în cauza penală.

(3) Mediatorul este înlăturat din procesul penal dacă persoana care este parte la procesul de mediere are temeieri reale de a pune la îndoială competența sau buna-credință a mediatorului și depune o cerere pentru înlăturarea acestui mediator din proces.

(4) Hotărârea procurorului sau a instanței de judecată cu privire la declarația de abținere sau cu privire la cererea de înlocuire sau de înlăturare a mediatorului din proces urmează să fie adoptată imediat, dar nu mai târziu de 3 zile de la data depunerii sau, după caz, din oficiu din momentul constatării circumstanțelor specificate la alin. (1) și hotărârea respectivă nu este susceptibilă de a fi atacată. Hotărârea adoptată se aduce la cunoștință mediatorului înlocuit sau înlăturat din proces și părților la mediere cu explicarea concomitentă a dreptului de a solicita în orice moment al procesului admiterea unui alt mediator în proces.

35. Codul se completează în partea specială, la titlul III, cu capitolul III 1, cu următorul cuprins:

Capitolul III¹

Procedura medierii

Articolul 509¹. Dispoziții generale

(1) Medierea reprezintă o modalitate alternativă de soluționare a conflictului dintre părți pe cale amiabilă, cu ajutorul mediatorului.

(2) Părțile recurg la mediere benevol, în orice fază a procesului penal, convenind să soluționeze, pe această cale, orice conflict, în condițiile legii.

(3) Medierea se întemeiază pe cooperarea părților și utilizarea, de către mediator, a unor metode și tehnici specifice, bazate pe comunicare și negociere.

(4) Medierea are loc la sediul mediatorului sau în alt loc convenit cu părțile.

(5) Procurorul, organul de urmărire penală, instanța de judecată informează părțile asupra posibilității și avantajelor folosirii procedurii de mediere și recomandă recurgerea la aceasta pentru soluționarea conflictelor dintre ele.

(6) Procesul de mediere nu substituie și nu suspendă procesul penal.

(7) Faptul participării la mediere nu poate servi ca dovadă a recunoașterii vinovăției.

(8) Nesemnarea unui acord de împăcare nu poate prejudicia situația părților.

(9) Medierea și încheierea acordului de împăcare pot avea drept rezultat înlăturarea răspunderii penale doar în cazurile expres prevăzute de art. 109 din Codul penal și 276 din Codul de procedură penală, despre care fapt vor fi informate corespunzător părțile.

Articolul 509². Participanții la mediere

(1) Participanți la procesul de mediere sunt părțile și mediatorul. Părți în procesul de mediere pot fi victima, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, succesorii părții vătămate și ai părții civile, bănuitul, învinuitul, inculpatul, condamnatul.

(2) Medierea poate avea loc între două sau mai multe părți și se poate realiza de către unul sau mai mulți mediatori.

(3) Părțile participă la procesul de mediere personal sau prin reprezentant în condițiile legii. Persoanele incapabile participă la procesul de mediere prin reprezentant legal.

(4) În cazul tragerii la răspundere penală a persoanei juridice, aceasta participă la procesul de mediere prin reprezentantul legal sau prin persoana desemnată pentru a o reprezenta în calitate de învinuit în condițiile art. 521.

(5) La medierea în cauzele penale în care una din părți este minor în mod obligatoriu participă pedagogul sau psihologul, reprezentantul legal al părții vătămate minore, al părții civile minore, precum și reprezentantul legal al bănuितului, învinuitului, inculpatului, condamnatului minor.

(6) Pe parcursul medierii, părțile, de comun acord, pot fi asistate de avocat, traducător, interpret, precum și de alte persoane, dacă legislația nu prevede altfel.

Articolul 509³. Drepturile și responsabilitățile părților în procesul de mediere

(1) Părțile au dreptul:

- 1) să accepte sau să refuze medierea;
- 2) să solicite un mediator, să renunțe la mediator, să ceară înlocuirea lui sau înlăturarea din proces;
- 3) să-și aleagă în mod liber mediatorul din rândul persoanelor pe care le consideră apte de a desfășura medierea și care sunt incluse în Tabelul mediatorilor;
- 4) să fie informate cu privire la procesul de mediere, la efectele medierii, la efectele semnării unui acord de împăcare;
- 5) să fie informate cu privire la consecințele nerespectării prevederilor acordului de împăcare;
- 6) să se retragă, în orice moment, din procesul de mediere;
- 7) să semneze un acord de împăcare.

(2) Părțile sunt responsabile de rezultatele medierii și de conținutul acordului de împăcare semnat.

(3) Părțile au și alte drepturi și responsabilități prevăzute de lege.

Articolul 509⁴. Oferirea informației mediatorului

(1) Procurorul care conduce sau exercită urmărirea penală sau instanța judecătorească în procedura căreia se află cauza penală, până la începerea procesului de mediere, cu acordul părților, pun la dispoziția mediatorului materialele necesare, fără a prejudicia desfășurarea urmăririi penale sau judecarea cauzei.

(2) Acordul părților privind punerea la dispoziția mediatorului a informației respective este exprimat în formă scrisă, în care se indică concret și exhaustiv caracterul informației ce poate fi pus la dispoziție.

(3) Procurorul, în cursul urmăririi penale, pune la dispoziția mediatorului admis în proces unele materiale care privesc acțiunea civilă și măsurile întreprinse pentru asigurarea ei și recuperarea prejudiciului cauzat prin infracțiune, inclusiv ordonanța de pornire a urmăririi penale, ordonanța de recunoaștere în calitate de parte vătămată, parte civilă, parte civilmente responsabilă, reprezentant legal al uneia din părți, inclusiv reprezentant desemnat al persoanei juridice care este trasă la răspundere penală, succesor al părții vătămate sau al părții civile, cererea de chemare în judecată, ordonanța de recunoaștere în calitate de bănuित, ordonanța de punere sub învinuire, precum și unele date privind părțile implicate în procesul de mediere, inclusiv ale reprezentanților și apărătorilor, precum și alte materiale la discreția procurorului.

(4) Despre oferirea informației respective mediatorului se întocmește un proces-verbal potrivit dispozițiilor art. 260 și 261, în care se specifică concret și exhaustiv materialele de urmărire care i-au fost prezentate, caracterul informației oferite, precum și copiile de pe actele procedurale care i-au fost înmânate.

(5) Mediatorul poartă răspundere, în condițiile legii, pentru divulgarea informației puse la dispoziția sa în etapa de urmărire penală sau de judecare a cauzei în cadrul unui proces.

(6) Mediatorul prezintă o declarație în scris despre răspunderea conform art. 315 din Codul penal pentru divulgarea datelor urmăririi penale.

Articolul 509⁵. Acordul de împăcare

(1) Dacă, în urma procedurii de mediere, părțile acceptă condițiile formulate, ele încheie un acord scris de împăcare.

(2) Acordul de împăcare trebuie să cuprindă:

- 1) locul și data întocmirii acordului;
- 2) numele, prenumele mediatorului cu participarea căruia s-a ajuns la acord și care întocmește acordul;
- 3) numele, prenumele și calitatea procesuală în cauza penală a părților care încheie acordul;
- 4) motivele de fapt și de drept pentru care acordul a fost încheiat de către reprezentant sau succesori în locul părții;
- 5) cauza penală cu privire la care este încheiat acordul;
- 6) organul care efectuează urmărirea penală sau instanța care judecă cauza;
- 7) numele, prenumele și calitatea procesuală a persoanelor care participă la procesul de încheiere a acordului (avocat, reprezentant, reprezentant legal, pedagog, psiholog, traducător, interpret etc.);
- 8) temeiurile legale ale încheierii acordului;
- 9) mențiuni conform cărora:
  - a) părților le-au fost explicate drepturile și obligațiile legate de procedura de mediere, drepturile și obligațiile ce rezultă din încheierea acordului, urmările cu caracter juridico-civil ce rezultă din acord și cu caracter juridico-penal, inclusiv privitor la faptul că împăcarea înlătură răspunderea penală;
  - b) părților li s-a explicat că împăcarea nu poate produce înlăturarea răspunderii și pedepsei penale în cazul încheierii acordului de împăcare pentru alte infracțiuni decât cele prevăzute la art. 109 din Codul penal și art. 276 din Codul de procedură penală;
  - c) acordul a fost încheiat benevol și la voința liberă a părților și nu este o consecință a aplicării violenței sau constrângerii;
  - d) participarea la mediere și semnarea acordului de împăcare nu servesc ca dovadă a recunoașterii vinovăției;

e) în cazul neexecutării de către una dintre părți a obligațiilor asumate prin acordul de împăcare, cealaltă parte este în drept să se adreseze în instanță cu o cerere prin care va solicita executarea silită în modul prevăzut de legislație;

10) caracterul, conținutul și felul angajamentelor asumate de către părți, termenele, modalitățile și condițiile de executare a acestora, cu mențiunea în ce grad au fost executate până la încheierea acordului, garanțiile oferite de părți pentru executarea angajamentelor;

11) quantumul concret al compensației materiale care se acordă părții cu specificarea că reprezintă compensația bănească pentru prejudiciul material, fizic sau moral cauzat.

(3) Acordul de împăcare se semnează pe fiecare pagină de către părți și de către persoanele menționate la alin. (2), pct. 7) și este contrasemnat de mediator.

(4) Acordul de împăcare este executoriu, în condițiile legii civile, de la data indicată în el, iar în lipsa unui termen expres de executare – la expirarea termenului de 15 zile de la data semnării lui sau în conformitate cu prevederile legale exprese.

(5) Mediatorul nu are putere de decizie în privința conținutului înțelegerii asupra căreia vor conveni părțile.

(6) Acordul de împăcare nu va conține prevederi care aduc atingere legii, ordinii publice sau bunelor moravuri. Mediatorul poate să verifice îndeplinirea acestei condiții, fiind în drept să solicite avizul unui specialist, fără a dezvălui identitatea părților.

(7) Acordul de împăcare poate fi autentificat de notar sau de o altă autoritate competentă, potrivit legii.

Articolul 509⁶. Oficializarea medierii

(1) Mediatorul prezintă procurorului care conduce sau exercită urmărirea penală sau instanței judecătorești care judecă cauza acordul de împăcare, împreună cu un raport scris privind măsurile aplicate și rezultatul medierii, fără a dezvălui însă conținutul întrevederilor cu părțile.

(2) Procurorul sau instanța judecătorească, în termen de cel mult 10 zile de la primirea acordului de împăcare și a raportului mediatorului, verifică, în prezența părților, dacă acordul de împăcare a fost semnat conștient, benevol și cu respectarea drepturilor părților.

(3) Despre efectuarea verificărilor se întocmește proces-verbal în conformitate cu prevederile art. 260 și 261, în care se consemnează rezultatele verificărilor efectuate și declarațiile făcute de părți.

(4) Dacă procurorul sau instanța de judecată constată că au fost respectate dispozițiile prezentului cod privind medierea, că acordul de împăcare a fost încheiat în conformitate cu prevederile legale și au fost respectate drepturile și interesele legitime ale părților, admite printr-o hotărâre motivată acordul de împăcare.

(5) Dacă procurorul sau instanța de judecată constată că nu au fost respectate dispozițiile legale la încheierea acordului de împăcare, că nu au fost respectate drepturile părților, că acordul nu a fost sem-

nat conștient și benevol sau că există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă temeinicia lui, printr-o hotărâre motivată respinge acordul de împăcare și îl restituie mediatorului pentru înlăturarea încălcărilor comise ale dispozițiilor legale sau pentru refacerea acordului de împăcare dacă acesta nu a fost întocmit în condițiile art. 2295. Hotărârea dată se aduce la cunoștința părților cu explicarea modului și a termenului de atac.

Articolul 509⁷. Încetarea medierii

(1) Medierea încetează:

- 1) prin convenirea asupra unui acord între părți;
- 2) prin constatarea de către mediator a faptului că părțile nu pot ajunge la un acord;
- 3) prin renunțarea la mediere;
- 4) dacă una dintre părți, persoană juridică, a fost lichidată sau persoană fizică a decedat, cu excepția cazurilor de deces al persoanei fizice care este parte vătămată în dosar și succesorul părții vătămate și al părții civile și-a exprimat în scris intenția pentru continuarea procedurii de mediere;
- 5) dacă procurorul a dispus scoaterea persoanei bănuite sau învinuite, care este parte la mediere, de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale sau clasarea cauzei penale, *sau instanța a adoptat o sentință de încetare a procesului penal în baza art. 275, pct. 1)-3) sau de achitare a persoanei;*
- 6) procurorul sau organul de urmărire penală, instanța de judecată au sistat, printr-o hotărâre motivată, participarea la procesul penal în calitatea procesuală respectivă a persoanei care este parte la procesul de mediere:
  - a) de parte vătămată, dacă a constatat lipsa cauzării prejudiciului;
  - b) de parte civilă, dacă a constatat depunerea cererii de chemare în judecată de o persoană necorespunzătoare sau din alte motive lipsesc temeiuri pentru ca persoana să aibă calitatea de parte civilă;
  - c) de reprezentant legal al părții vătămate, al părții civile, al persoanei bănuite, învinuite sau inculpate, de succesor al părții vătămate sau al părții civile dacă a constatat lipsa temeiurilor pentru menținerea persoanei în această calitate;
  - d) de parte civilmente responsabilă, în cazul constatării că persoana respectivă nu poartă răspundere materială pentru prejudiciul cauzat sau că lipsesc temeiuri de a menține persoana în această calitate;
  - e) de reprezentant legal sau reprezentant desemnat al persoanei juridice trase la răspundere penală dacă a constatat lipsa temeiurilor pentru menținerea persoanei în această calitate.

(2) Mediatorul constată că părțile nu pot ajunge la un acord în cazul în care conflictul mediat nu se soluționează în cel mult 3 luni de la data acceptării medierii, iar părțile nu solicită continuarea procedurii de mediere.

Condițiile de achitare de către stat a serviciilor de mediere în cauze penale

HOTĂRÂRE cu privire la aprobarea condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale nr. 303 din 21.04.2009

Monitorul Oficial nr. 83-85/368 din 30.04.2009

* * *

În scopul implementării prevederilor articolului 35 din Legea nr. 134-XVI din 14 iunie 2007 cu privire la mediere (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 188-191, art. 730), Guvernul HOTĂRĂȘTE:

Se aprobă condițiile de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale (se anexează).

PRIM-MINISTRU, Zinaida GRECEANĂ

Contrasemnează:

Ministrul Justiției, Vitalie Pârlog

Ministrul Finanțelor, Mariana Durleșteanu

Chisinau, 21 aprilie 2009.

Nr. 303.

Aprobate

prin Hotărârea Guvernului

nr. 303 din 21 aprilie 2009

CONDIȚIILE DE ACHITARE

din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale

I. DISPOZIȚII GENERALE

1. Serviciile de mediere plătite din contul statului se acordă în cauzele penale în care împăcarea conduce la înlăturarea răspunderii penale în conformitate cu art. 109 din Codul penal al Republicii Moldova și art. 276 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în condițiile stabilite de prezenta hotărâre.

2. Poate solicita achitarea de către stat a serviciilor de mediere:

- a) făptuitorul recunoscut în calitate de bănuț, învinuit, inculpat;
- b) victima.

3. Serviciile de mediere vor fi achitate din contul statului în cazul respectării cumulative a următoarelor condiții:

- a) fapta se încadrează în categoria infracțiunilor pentru care împăcarea conduce la înlăturarea răspunderii penale;
- b) fapta nu constituie recidivă;
- c) venitul făptuitorului este mai mic de nivelul venitului stabilit pentru acordarea serviciilor de mediere plătite de stat.

4. Indiferent de nivelul venitului, dacă întrunesc celelalte condiții, beneficiază de mediere plătită din contul statului următoarele categorii de făptuitori:

- a) care întâmpină dificultăți în comunicare, fiind muți, surzi, orbi sau având alte dereglări esențiale ale vorbirii, auzului, vederii, precum și alte defecte fizice sau mintale;
- b) minorii.

II. PROCEDURA DE SOLICITARE A ACHITĂRII DIN CONTUL STATULUI A SERVICIILOR DE MEDIERE

5. Solicitarea de acordare a serviciilor de mediere plătite de stat se face printr-o cerere scrisă, adresată Ministerului Justiției, depusă de solicitant sau prin intermediul reprezentantului sau avocatului său nu mai târziu de 15 zile lucrătoare de la remiterea cauzei spre mediere. La cerere se anexează:

- a) actul prin care organul de urmărire penală sau instanța de judecată a decis remiterea cauzei spre mediere;
- b) declarația cu privire la venituri, după caz (conform anexei la prezentele Condiții);
- c) actele sau copia de pe actele care atestă faptul că persoana se află în una din situațiile menționate în punctul 4 din prezentele Condiții, după caz.

6. În cazul remiterii cauzei pentru mediere, organul de urmărire penală sau, după caz, instanța de judecată are obligația să informeze făptuitorul și victima despre dreptul de a beneficia de servicii de mediere plătite din contul statului.

7. Ministerul Justiției verifică respectarea tuturor condițiilor pentru acordarea serviciilor de mediere plătite din contul statului și, în termen de 3 zile de la parvenirea solicitării, decide și remite solicitantului răspunsul referitor la acceptarea sau neacceptarea acesteia. Dacă în termen de 5 zile lucrătoare de la primirea solicitării Ministerul Justiției nu a respins solicitarea, se consideră că aceasta a fost admisă, cu condiția depunerii ei în termenul stabilit în punctul 5.

8. Calcularea venitului care acordă făptuitorului dreptul să beneficieze de mediere plătită din contul statului se face în conformitate cu Regulamentul privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării asistenței juridice calificate garantate de stat, aprobată prin Hotărârea

Guvernului nr. 1016 din 1 septembrie 2008 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 167-168, art. 1018).

III. MODUL DE REMUNERARE A MEDIATORULUI ȘI DE RESTITUIRE A REMUNERĂRII SOLICITANTULUI DE MEDIERE

9. În funcție de complexitatea cauzei, medierea poate fi realizată de doi sau mai mulți mediatori, dar numărul lor nu trebuie să depășească numărul părților implicate în mediere. Remunerarea mediatorilor se calculează și se achită în mod individual. Complexitatea cauzei mediate se apreciază în funcție de existența a doi sau mai mulți făptuitori și/sau victime ale căror interese diferă, sau de gravitatea faptei care influențează comportamentul părților.

10. Mediatorii care acordă servicii de mediere plătită de stat sunt remunerați pentru fiecare cauză în parte, suma fiind calculată în conformitate cu prezentele Condiții.

11. Remunerația se calculează în unități convenționale, egale cu 20 de lei, și se stabilește după cum urmează:

- a) 10 unități convenționale pentru toate acțiunile realizate la etapa de premediere: preluarea datelor cu privire la cauză de la organul de urmărire penală sau instanța de judecată, studierea informației privind fondul cauzei, contactarea părților etc.;
- b) 2 unități convenționale pentru fiecare oră de participare în ședința de mediere sau premediere;
- c) 10 unități convenționale pentru toate acțiunile realizate la etapa de postmediere: întocmirea acordului de împăcare, elaborarea raportului privind măsurile aplicate și rezultatul medierii, prezentarea acordului și a raportului de activitate organului de urmărire penală sau instanței de judecată.

12. Dacă în calitate de parte a medierii participă două sau mai multe persoane, fie victime, fie făptuitori, și cazul este mediat de către un singur mediator, acesta se remunerează suplimentar cu 10% din suma calculată în conformitate cu punctul 11. Dacă în cauza supusă medierii una dintre părți este un minor, mediatorul se remunerează suplimentar cu 10% din suma calculată conform punctului 11.

13. În cazul în care procesul de mediere implică deplasarea mediatorului în altă localitate, acestuia i se compensează cheltuielile de deplasare, în conformitate cu normele prevăzute de legislația în vigoare privind deplasarea angajaților întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor.

14. Se remunerează din contul statului acțiunile mediatorului realizate până la dispunerea de către procuror a scoaterii bănuțului, învinutului, care este parte la mediere, de sub urmărire

penală, a încetării urmăririi penale sau adoptarea de către instanța de judecată a unei hotărâri de încetare a procesului penal sau de achitare a făptuitorului.

15. Dacă medierea, fiind inițiată de către o parte, încetează până la încheierea contractului de mediere prin refuzul celeilalte părți de a participa la procesul de mediere sau în cazul în care părțile convin să aleagă un alt mediator, mediatorul implicat inițial se remunerează cu o sumă fixă de 3 unități convenționale pentru toate acțiunile întreprinse.

16. Dacă părțile renunță la mediere sau refuză serviciile mediatorului implicat în procesul de mediere aflat în derulare, acesta se remunerează în conformitate cu prezentele Condiții pentru serviciile acordate până în momentul renunțării sau refuzului.

17. Remunerarea se face în baza raportului scris al mediatorului, prezentat de către acesta Ministerului Justiției. Raportul conține date despre părți, numărul de ședințe care au avut loc, măsurile aplicate pe parcursul procesului de mediere, rezultatul medierii, suma calculată, rechizitele contului bancar al biroului de mediacțiune din care face parte și datele sale de contact.

18. În cazul în care solicitantul care întrunește condițiile prevăzute pentru acordarea serviciilor de mediere plătite din contul statului a achitat serviciile mediatorului conform contractului de mediere, acesta poate cere restituirea sumei achitate mediatorului în limita stabilită de prezentele Condiții.

19. Solicitarea de achitare a serviciilor de mediere sau de restituire a cheltuielilor poate fi prezentată până la finalizarea procesului de mediere sau în termen de 1 lună după finalizare. Cererile depuse după expirarea acestui termen se restituie fără examinare.

20. În cererea de restituire a cheltuielilor sunt indicate detaliat acțiunile realizate de mediator, pentru care se solicită plata, data, timpul și locul desfășurării acțiunilor de mediere realizate, precum și sumele solicitate pentru fiecare dintre aceste acțiuni.

21. Decizia despre restituirea cheltuielilor solicitantului se emite în termen de 10 zile lucrătoare din data parvenirii în adresa Ministerului Justiției a actelor menționate în punctul 22.

22. Pentru a beneficia de restituirea cheltuielilor, solicitantul urmează să prezinte:

- a) cererea de restituire a remunerării;
- b) copia contractului de mediere;
- c) copia raportului scris al mediatorului;
- d) dovada achitării remunerației mediatorului.

23. Mediatorul are obligația să păstreze dosarul cauzei pentru o perioadă de trei ani. Dosarul cauzei, în funcție de etapa la care încetează procesul de mediere, cuprinde următoarele acte:

- a) actul organului de urmărire penală sau al instanței de judecată prin care cauza este defezată spre mediere;

- b) contractul de mediere;
- c) registrul cauzei;
- d) copia de pe acordul de împăcare;
- e) raportul scris al mediatorului privind măsurile aplicate și rezultatul medierii.

24. Registrul cauzei se întocmește și se păstrează de către mediator și conține, în mod obligatoriu, informații despre data, durata, locul unde a avut loc ședința și semnăturile participanților la ședința de mediere. Modelul registrului este aprobat de către Consiliul de mediere.

25. În cazul în care se constată calcularea eronată de către mediator a remunerării, Ministerul Justiției rectifică erorile, informând despre aceasta mediatorul.

26. Decizia despre remunerarea mediatorului se emite în termen de 10 zile lucrătoare din data recepționării raportului. Remunerarea se plătește de către Ministerul Justiției din contul mijloacelor bugetare în termen de 10 zile lucrătoare din momentul emiterii deciziei despre plată.

27. Plata se efectuează prin transfer la contul bancar al biroului de mediacțiune din care face parte mediatorul sau la contul bancar indicat de solicitant.

BIBLIOGRAFIE

1. Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2006, elaborat de Centrul pentru drepturile omului în Moldova. Chișinău, 2007
2. Evaluarea sistemului de îngrijire a copilului în Republica Moldova, raport final, Every Child, Oxford Policy Management, UNICEF, 2009;
3. Руководство по оценке показателей в области правосудия в отношении несовершеннолетних, Организация Объединенных Наций, Нью-Йорк, 2010 год;
4. Monitorizarea independenței judiciare în Republica Moldova. Raport național elaborat de Freedom House Moldova și Open Society Justice Initiative. editura SIVIS, Chișinău, 2003
5. Indicatorii reformei profesiei juridice pentru Moldova, aprilie 2009, vol.II. Chișinău, 2009 Inițiativa pentru supremația legii ABBA Rule of law Initiative .
6. Evaluarea sistemului de îngrijire a copilului în Republica Moldova. Raport final elaborat de UNICEF. Chișinău, 2009
7. Indicatorii reformei în justiție pentru Moldova, vol.II. Inițiativa pentru supremația legii ABBA Rule of law Initiative . Chișinău, 2007
8. Justiția penală și drepturile omului. Cercetare sociologică. Igor Dolea, Victor Zaharia, Sorin Hanganu. Chișinău, 2004
9. Respectarea drepturilor minorilor în locurile de detenție. Raport de monitorizare realizat în cadrul proiectului „Acordarea asistenței juridice și psiho-sociale copiilor aflați în sistemul de justiție penală” IRP, Chișinău, 2005
10. Probațiunea presentențială în privința minorilor. Teorie și practică. Elaborat de IRP, Chișinău, 2005
11. Noua legislație penală și procesual penală. Realizări și controverse, impactul asupra detenției. Gh. Gladchi, A. Mariț, V. Berliba, I. Dolea, V. Zaharia. Chișinău, 2007
12. Expertiza judiciară în cauzele privind minorii. IRP, Chișinău, 2005
13. Ghid privind munca neremunerată în folosul comunității, aplicată față de minori. Elaborat de IRP, Chișinău, 2005
14. Ce e bine să știi dacă ești în conflict cu legea? Asistența minorilor în conflict cu legea. Vol.I. Elaborat de IRP cu suportul UNICEF. Chișinău, 2004
15. Raport privind implementarea alternativelor la detenție pentru minori. Elaborat de IRP, Chișinău, 2006
16. Lucruri mici pentru un viitor mare. IRP, Chișinău, 2005
17. Ghid pentru specialiștii din domeniul justiției juvenile. Asistența minorilor în conflict cu legea. Vol.II. Elaborat de IRP cu suportul UNICEF. Chișinău, 2004
18. Indicatorii reformei în justiție pentru Moldova, iunie 2009. Asociația Avocaților Americani, vol. III
19. Institutul Național de Justiție. „Justiția Juvenilă, suport de curs”. Viorel Ciobanu, Vasile Rotaru. Chișinău, 2009
20. Raport analitic semestrial „Constatări preliminare ale monitorizării ședințelor de judecată în Republica Moldova” OSCE, 2006
21. Raport analitic „Respectarea standardelor unui proces echitabil și a drepturilor corespunzătoare ale părților în cadrul proceselor judiciare (aprilie 2006 – mai 2007)” OSCE, 2008
22. Raport final. Programul OSCE de monitorizare a proceselor de judecată în Republica Moldova, OSCE, 2009
23. Instrumente de evaluare a justiției penale. Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, Viena. New York 2006, OSCE Belgia, 2006
24. «Руководство по оценке показателей в области правосудия в отношении несовершеннолетних» ЮНИСЕФ, Нью-Йорк, 2010
25. Tom Russell, Recomandări privind Institutul Național al justiției cu privire la elaborarea curriculumului și desfășurarea instruirii continue. Inițiativa pentru supremația legii ABBA Rule of law Initiative. Chișinău 2010;
26. Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, adoptat de Comitetul de Miniștri la 17 noiembrie 2010 la Reuniunea 1098 a Delegațiilor Miniștrilor.
27. Convenția Europeană pentru Exercițarea Drepturilor Copiilor. Strasbourg, 25 ianuarie 1996.
28. Rezoluția Consiliului Economic și Social al ONU privind justiția în problemele care implică copii victime și martori ai crimelor, adoptată la 22 iulie 2005 la a 36-a ședință plenară.
29. Juvenile's contact with the criminal justice system in Australia. Kelly Richards, Australian Government, Australian Institute of Criminology, <http://www.aic.gov.au/documents/E/F/0/%7BEF09BB44-FC3D-41BD-81CD-808DE9D0DF99%7Dmr07.pdf> .
30. The evolution of Juvenile Justice in Canada. The international cooperation Group – Department of Justice Canada, <http://www.justice.gc.ca/eng/pi/icg-gci/jj2-jm2/jj2-jm2.pdf>.
31. Canada's Juvenile Justice Law and Children's Rights. Nicholas Bala, http://www.ibcr.org/editor/assets/conference/13bala_eng.pdf.
32. For a Gender Perspective within the Juvenile Justice System. Carroci editore S.p.A., Roma, 2007.
33. Juvenile Justice in Germany. Frieder Dunkel, <http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/media-pool/lehrstuehle/duenkel/JuvenileJustice.pdf>.
34. Legea privind instanțele pentru tineri în versiunea promulgată la 11 decembrie 1974, http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_jgg/englisch_jgg.html#p0150.
35. <http://www.justice.gouv.fr/justice-des-mineurs-10042/>.
36. <http://www.textes.justice.gouv.fr>.
37. <http://www.justice.govt.nz/courts/youth/about-the-youth-court>.
38. <http://portal.just.ro/InstantaPrezentare.aspx?idInstitutie=1372>.
39. http://www.aic.gov.au/criminal_justice_system/courts/juvenile.aspx.
40. <http://www.juvenilejustice.ru/documents/d/przak/fzpoekt>.
41. <http://www.juvenilejustice.ru/documents/Materialproektov/sudtag/tagan>.
42. http://www.juvenilejustice.ru/files/attachements/documents/340_498.doc.
43. <http://www.juvenilejustice.ru/documents/Materialproektov/juvkonf2/regtex>.
44. http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_por_en_special.pdf.

LISTA ABREVIERI

CtEDO	– Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
CEDO	– Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale
C.S.M.	– Consiliul Superior al Magistraturei;
C.S.J.	– Curtea Supremă de Justiție
C.pen.	– Codul Penal al R.Moldova;
C. proc. pen.	– Codul de procedură penală;
I.N.J.	– Institutul Național de Justiție;
P.G.	– Procuratura General;
M.J.	– Ministerul Justiției;
U.S.M.	– Universitatea de Stat din Moldova;